

Брюксел, 19.5.2022 г.
COM(2022) 234 final

PART 1/2

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ**

Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Ефективните съдебни системи са от съществено значение за прилагането на правото на ЕС и за утвърждаването на върховенството на закона и на други ценности, на които се основава ЕС и които са общи за държавите членки. Когато прилагат правото на ЕС, националните съдилища действат като съдилища на ЕС. Националните съдилища са тези, които на първо място гарантират ефективното прилагане на правата и задълженията, установени в правото на ЕС (член 19 от Договора за Европейския съюз — ДЕС).

В допълнение, ефективните правосъдни системи също са от съществено значение за взаимното доверие и за подобряване на инвестиционния климат и устойчивостта на растежа в дългосрочен план. Ето защо подобряването на ефикасността, качеството и независимостта на националните правосъдни системи продължава да е сред приоритетите на европейския семестър — годишния цикъл на ЕС за координиране на икономическите политики. Връзката между ефективните правосъдни системи и бизнес средата в държавите членки се потвърждава в годишния обзор на устойчивия растеж за 2022 г.¹, в който са определени приоритетите за политиката на ЕС в областта на икономиката и заетостта. Добре функциониращите и напълно независими правосъдни системи могат да окажат положително въздействие върху инвестициите и са от ключово значение за тяхната защита, с което допринасят за производителността и конкурентоспособността. Те са важни също и за осигуряването на ефективно трансгранично изпълнение на договори, административни решения и разрешаване на спорове, което е от съществено значение за функционирането на единния пазар².

В този контекст в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се прави годишен преглед на показателите, като се обръща специално внимание на основните параметри на всяка ефективна правосъдна система:

- ефикасност;
- качество;
- независимост.

В информационното табло за 2022 г. са доразвити показателите и за трите аспекта, включително за достъпността на правосъдието за хората с увреждания и отново за цифровизацията на правосъдието, която изигра важна роля за продължаване на функционирането на съдилищата по време на пандемията от COVID-19, както и по-общо за насърчаване на ефикасни и достъпни правосъдни системи³. В настоящото издание се утвърждава бизнес измерението и на трите аспекта, като се включват нови данни относно административната ефикасност, правните гаранции във връзка с административните решения и доверието в закрилата на инвестициите. И накрая, в информационното табло за 2022 г. за първи път се представят последиците от пандемията от COVID-19 върху ефикасността на правосъдните системи.

¹ COM(2021) 740 final.

² Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Установяване и преодоляване на пречките пред единния пазар“, COM(2020) 93 final, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 54 final.

³ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифровизация на правосъдието в ЕС: Инструментарий от възможности“, COM(2020) 710 final, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 540 final.

Както бе обявено в политическите насоки на председателя Фон дер Лайен, Комисията е създала всеобхватен европейски механизъм за върховенството на закона, за да задълбочи своето наблюдение на положението в държавите членки. Механизмът за върховенството на закона представлява превантивен инструмент, който задълбочава диалога и съвместната осведоменост по въпросите в областта на върховенството на закона. В основата на новия механизъм е годишният доклад относно върховенството на закона, в който се предоставя обобщение на значимите събития — както положителни, така и отрицателни — във всички държави членки и в Съюза като цяло. Докладът относно върховенство на закона за 2021 г., публикуван на 20 юли 2021 г., се основава на различни източници, включително на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието⁴. Освен това, както обяви председателят фон дер Лайен в речта си за състоянието на Съюза през 2021 г., в доклада относно върховенство на закона за 2022 г. ще бъдат включени препоръки към държавите членки. Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. беше доразвито и за да се отрази нуждата от допълнителна сравнителна информация, установена по време на изготвянето на доклада относно върховенството на закона за 2021 г., така че да се подпомогнат предстоящите доклади за върховенството на закона.

Какво представлява Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е годишен сравнителен информационен инструмент. Неговата цел е да помага на ЕС и на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи, като им предоставя обективни, надеждни и сравними данни по редица показатели, свързани с оценката на i) ефикасността; ii) качеството; и iii) независимостта на правосъдните системи във всички държави членки. В него не се представя едно-единствено общо класиране. В него по-скоро се прави преглед на начина на функциониране на правосъдните системи на всички държави членки въз основа на показатели, които са от общ интерес и значение за всички държави членки.

С информационното табло не се насърчава конкретен вид правосъдна система и всички държави членки се разглеждат на равна основа.

Ефикасността, качеството и независимостта са основни параметри на всяка ефективна правосъдна система, както и да е моделът на националната правосъдна система или на правната традиция, на която тя се основава. Данните за тези три параметъра следва да бъдат разглеждани заедно, тъй като и трите често са взаимосвързани (инициативи, насочени към подобряване на един от тях, може да повлияят и на друг).

В информационното табло са представени основно граждански, търговски и административни дела, както и, при наличие на данни, някои наказателни дела (т.е. дела за изпиране на пари в съдилища на първа инстанция), за да се помогне на държавите членки в усилията им да създадат по-ефективна среда, която е благоприятна за инвестициите, бизнеса и гражданите. Информационното табло е сравнителен инструмент, който се развива в хода на диалога с държавите членки и Европейския парламент⁵). С него се цели да бъдат установени основните параметри на една ефективна правосъдна система и да се предоставят съответни годишни данни.

⁴ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report/2021-rule-law-report-communication-and-country-chapters_bg.

⁵ Напр. Резолюция на Европейския парламент от 29 май 2018 г. относно Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2017 г. (P8_TA(2018)0216).

Каква е методиката на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

При изготвянето на информационното табло се използват различни източници на информация. Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) към Съвета на Европа, с която Комисията сключи договор за извършването на специално годишно проучване, предоставя голяма част от количествените данни. Данните обхващат периода 2012—2020 г. и са предоставени от държавите членки съгласно методиката на СЕРЕЈ. Проучването съдържа също така подробни коментари и специфични за всяка държава информационни документи, които дават повече контекст. Те следва да бъдат четени заедно с цифровите данни⁶.

Събраните от СЕРЕЈ данни относно продължителността на производствата показват „необходимото време за разглеждане на висящите дела“ — изчислената продължителност на съдебните производства (въз основа на съотношението между висящи и решени дела). Данните относно ефикасността на съдилищата и административните органи, когато прилагат правото на ЕС в конкретни области, показват средната продължителност на производствата, изведена от действителната продължителност на съдебните дела. Следва да се отбележи, че продължителността на съдебните производства може да се различава значително в отделните населени места на дадена държава членка, особено в градските центрове, където е възможно търговските дейности да доведат до по-голям обем дела.

Другите източници на данни, които обхващат периода 2012—2021 г., са: групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи⁷, Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС)⁸, Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС (NPSJC)⁹, Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции в ЕС (ACA — Europe)¹⁰, Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ)¹¹, Европейската мрежа по конкуренция (ЕМК)¹², Комитетът за регулиране на съобщенията (СОСОМ)¹³, Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост¹⁴, Мрежата за сътрудничество в областта на

⁶ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg.

⁷ С цел да подпомогне изготвянето на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието и да насърчи обмена на най-добри практики във връзка с ефективността на правосъдните системи, Комисията поиска от държавите членки да определят две лица за контакт — едно от системата на съдебната власт и едно от Министерството на правосъдието. Тази неформална група провежда редовни срещи.

⁸ ЕМСС обединява националните институции на държавите членки, които са независими от изпълнителната и законодателната власт и отговарят за поддържането на съдебната система, за да може тя да осигурява независимо правораздаване: <https://www.encj.eu/>.

⁹ NPSJC осигурява форум, който дава възможност на европейските институции да поискат становищата на върховните съдилища и ги сближава, като насърчава дискусиите и обмена на идеи: <http://network-presidents.eu/>.

¹⁰ ACA — Europe е съставена от Съда на ЕС и държавните съвети или върховните административни юрисдикции на всяка държава — членка на ЕС: <http://www.juradmin.eu/index.php/en/>.

¹¹ ССВЕ представлява европейските адвокатури и правни общества и общите им интереси пред европейски и други международни институции. Той редовно осъществява връзка между своите членове и европейските институции, международни организации и други правни организации по света: <https://www.ccbe.eu/>.

¹² ECN бе създадена като форум за дискусии и сътрудничество между европейските органи за защита на конкуренцията в случаите, в които се прилагат членове 101 и 102 от Договора за функционирането на ЕС (ДФЕС). ECN представлява рамката за прилагане на механизмите за тясно сътрудничество, предвидени в Регламент № 1/2003 на Съвета. Комисията и националните органи за защита на конкуренцията на всички държави — членки на ЕС, си сътрудничат чрез ECN: http://ec.europa.eu/competition/ecn/index_en.html.

¹³ СОСОМ е съставен от представители на държавите — членки на ЕС. Основната му роля е да дава становища по проектите на мерки, които Комисията възнамерява да приеме по въпроси, свързани с цифровия пазар: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/communications-committee>.

¹⁴ Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост е мрежа от експерти и специализирани заинтересовани страни. Тя е съставена от представители на публичния и частния сектор, които си сътрудничат в рамките на активни работни групи. <https://euiipo.europa.eu/ohimportal/bg/web/observatory/home>.

защитата на потребителите (СОЗП)¹⁵, Експертната група по въпросите на изпирането на пари и финансирането на тероризма (EGMLTF)¹⁶, Евростат¹⁷, Европейската мрежа за съдебно обучение (EJTN)¹⁸.

С течение на времето методиката за информационното табло се доразвива и усъвършенства в тясно сътрудничество с групата от лица за контакт на държавите членки относно националните правосъдни системи, по-специално чрез въпросник (който се актуализира ежегодно) и чрез събиране на данни относно някои аспекти от функционирането на правосъдните системи.

Достъпът до данни, особено по показателите относно ефикасността на правосъдните системи, продължава да се подобрява. Това се дължи на факта, че голям брой държави членки са инвестирали в своя капацитет за изготвяне на по-добра статистика за съдебната система. Съществуващите все още затруднения при събирането или предоставянето на данни се дължат на недостатъчен статистически капацитет или на факта, че националните категории, за които се събират данни, не отговарят съвсем точно на използваните в информационното табло. Само в много малко на брой случаи пропуските в данните се дължат на липсата на принос от страна на националните органи. Комисията продължава да насърчава държавите членки да намалят допълнително този недостиг на данни.

Как Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието подпомага европейския семестър и по какъв начин е свързано с Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ)?

С информационното табло се предоставят елементи за оценка на ефикасността, качеството и независимостта на националните правосъдни системи. Целта е по този начин да се помогне на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи. Като дава възможност за сравняване на информация за правосъдните системи на държавите членки, информационното табло улеснява определянето на най-добрите практики и откриването на слабости, както и проследяването на предизвикателствата и постигнатия напредък. В контекста на европейския семестър се извършват специфични за всяка държава оценки чрез двустранен диалог със съответните национални органи и заинтересовани страни. Когато установените слабости имат макроикономическо значение, анализът в рамките на европейския семестър може да мотивира Комисията да предложи на Съвета да приеме специфични за отделни държави препоръки за подобряване на националните им правосъдни системи¹⁹. От МВУ ще бъдат предоставени повече от 670 милиарда евро под формата на заеми и безвъзмездна финансова подкрепа, от които всяка държава членка ще трябва да отдели най-малко 20 % за цифровия преход. С МВУ се предоставя възможност за предприемане на действия в отговор на специфичните за всяка държава препоръки, свързани с националните правосъдни системи, и за ускоряване на националните усилия за завършване на цифровата трансформация на съдебните системи. Плащанията към държавите членки

¹⁵ CPC е мрежа от национални органи, отговорни за прилагането на законодателството на ЕС за защита на потребителите в държавите от ЕС и ЕИП: http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/consumer_protection_cooperation_network/index_en.htm.

¹⁶ EGMLTF провежда редовни заседания с цел споделяне на мнения и подпомагане на Комисията при определянето на политики и изготвянето на нови законодателни актове в областта на изпирането на пари и финансирането на тероризма: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice_bg.

¹⁷ Евростат е статистическата служба на ЕС: <http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>.

¹⁸ EJTN е основната платформа и организатор на обученията и обмен на знания на европейската съдебна система: <https://www.ejtn.eu/en/>.

¹⁹ В рамките на европейския семестър Съветът, въз основа на предложението на Комисията, отправи до седем държави членки през 2019 г. специфични препоръки относно правосъдните им системи (HR, IT, CY, HU, MT, PT и SK) и до осем държави членки през 2020 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT и SK). Комисията също така наблюдава съдебните реформи в България и Румъния по механизма за сътрудничество и проверка. През 2021 г. не бяха отправени специфични за всяка държава препоръки поради текущите процеси в рамките на МВУ.

в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост, основан на резултатите, зависят от изпълнението на ключовите показатели и целите. Следователно в този контекст Комисията трябва редовно да оценява дали плановете за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на държавите членки се изпълняват по задоволителен начин, за да допринесат за ефективното справяне с всички или със значителна част от предизвикателствата, посочени в съответните специфични за всяка държава препоръки, или с предизвикателствата, посочени в други съответни документи на Комисията, приети в контекста на европейския семестър²⁰.

Защо ефективните правосъдни системи са важни за създаването на благоприятна за инвестиции бизнес среда?

Ефективните правосъдни системи, които поддържат върховенството на закона, имат положително икономическо въздействие, което е от особено значение в контекста на европейския семестър и Механизма за възстановяване и устойчивост. Когато съдебните системи гарантират ефективно упражняване на правата, има по-голяма вероятност кредиторите да отпускат заеми, предприятията да имат по-голямо доверие и по-малка склонност за извършването на опортюнистични действия, намаляват се разходите по сделките, а иновативните предприятия е по-вероятно да правят инвестиции. В действителност наличието на ефективна правосъдна система е от жизненоважно значение за устойчивия икономически растеж. Тя може да подобри бизнес климата, да насърчи иновациите, да привлече преки чуждестранни инвестиции, да осигури данъчни приходи и да подкрепи икономическия растеж. Ползите от добре функциониращите национални правосъдни системи върху икономиката се потвърждават в разнообразни научни изследвания и академични трудове, включително от Международния валутен фонд (МВФ)²¹, Европейската централна банка (ЕЦБ)²², Европейската мрежа на съдебните съвети²³, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)²⁴, Световния икономически форум²⁵ и Световната банка²⁶.

²⁰ Член 19, параграф 3, буква б и член 24, параграфи 3 и 5 от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост, (ОВ L 57, 18.2.2021 г., стр. 17).

²¹ МВФ, Regional Economic Outlook („Регионална икономическа перспектива“), ноември 2017 г., *Europe: Europe Hitting its Stride*, („Европа влиза в ритъм“), стр. xviii, стр. 40 и 70: <https://www.imf.org/~/media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.aspx?la=en>.

²² ЕЦБ, Structural policies in the euro area („Структурни политики в еврозоната“), юни 2018 г., ECB Occasional Paper Series („Тематични материали на ЕЦБ“) № 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>.

²³ Европейска мрежа на съдебните съвети и Център „Монтен“ за върховенство на закона и правораздаване на Университета в Утрехт, ‘Economic value of the judiciary — A pilot study for five countries on volume, value and duration of large commercial cases’ („Икономическа стойност на съдебната система — пилотно проучване за пет държави относно обема, стойността и продължителността на големите търговски дела“), юни 2021 г.: <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/Economic%20value%20of%20the%20judiciary%20-%20pilot%20study.pdf>.

²⁴ Вж. напр. „What makes civil justice effective?“ („Какво прави гражданското правосъдие ефективно?“), OECD Economics Department Policy Notes („Бележки по икономическата политика на Икономическия отдел на ОИСР“), 18 юни 2013 г., и „The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics“ („Икономика на гражданското правосъдие: нови сравнителни данни и емпиричен анализ“), OECD Economics Department Working Papers (работни документи на Икономическия отдел на ОИСР), № 1060.

²⁵ Световен икономически форум, ‘The Global Competitiveness Report 2019’ („Доклад за глобалната конкурентоспособност за 2019 г.“), октомври 2019 г.: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

²⁶ Световна банка, ‘World Development Report 2017: Governance and the Law, Chapter 3: The role of law’ („Доклад за световното развитие за 2017 г.: Управлението и правото, глава 3: Ролята на правото“), стр. 83 и 140: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>.

Резултатите от проведено проучване показват, че намаляването на продължителността на съдебните производства с 1 % (измервана като необходимото време за разглеждане на висящи дела²⁷ може да увеличи ръста на броя на дружествата²⁸, както и че увеличаване с 1 % на дела на дружествата, които възприемат съдебната система като независима, обикновено е свързан с по-голям оборот на дружествата и по-голям ръст на производителността²⁹. Резултатите от друго проучване показаха, че съществува положителна корелация между усещането за независимост на съдебната власт и потоците от преки чуждестранни инвестиции³⁰.

В няколко проучвания също ясно се подчертава значението на ефективността на националните правосъдни системи за дружествата. Например в едно проучване 93 % от големите дружества са отговорили, че систематично и редовно извършват преглед на състоянието на върховенството на закона (включително независимостта на съдилищата) в държавите, в които те инвестират³¹. В друго проучване повече от половината от малките и средните предприятия (МСП) са отговорили, че разходите за съдебни производства и прекомерната им продължителност са сред основните причини да не започват съдебни производства за нарушения на права върху интелектуална собственост (ПИС)³². Съобщенията на Комисията относно *установяването и преодоляването на пречките пред единния пазар*³³ и *плана за действие за прилагане на законодателството в областта на единния пазар*³⁴ също дават представа за значението на ефективните правосъдни системи за функционирането на единния пазар, и по-специално за предприятията.

Как Комисията подпомага осъществяването на добри реформи в областта на правосъдието чрез техническа подкрепа?

Държавите членки могат да ползват техническата подкрепа на Комисията, предоставяна чрез генерална дирекция „Подкрепа на структурните реформи“ (DG REFORM) по линия на Инструмента

²⁷ Показателят „необходимо време за разглеждане на висящите дела“ съответства на броя на нерешените дела, разделен на броя на решените дела в края на годината и умножен по 365 (дни). Това е стандартен показател, разработен от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

²⁸ Vincenzo Vove и Leandro Elia, ‘The judicial system and economic development across EU Member States’ („Съдебната система и икономическото развитие в държавите — членки на ЕС“), Технически доклад на Съвместния изследователски център, EUR 28440 EN, Служба за публикации на ЕС, Люксембург, 2017 г.: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf.

²⁹ Пак там.

³⁰ ‘Effect of judicial independence on foreign direct investment in Eastern Europe and South Asia’ („Въздействие на съдебната независимост върху преките чуждестранни инвестиции в Източна Европа и Южна Азия“), Büilent Dogru, 2012 г., MPRA Munich Personal RePEc Archive: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/40471/1/MPRA_paper_40322.pdf. Държавите — членки на ЕС, включени в проучването, са: BG, HR, CZ, EE, HU, LV, LT, RO, SK и SI.

³¹ Звено за разузнаване на „Икономист“, ‘Risk and Return — Foreign Direct Investment and the Rule of Law’ („Риск и възвръщаемост — преките чуждестранни инвестиции и върховенството на закона“), 2015 г., http://www.biicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, стр. 22.

³² Служба на Европейския съюз за интелектуална собственост (EUIPO), Информационно табло за интелектуалната собственост (ИС) и МСП за 2016 г.: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

³³ COM(2020) 93 final и SWD(2020) 54 final.

³⁴ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Дългосрочен план за действие за по-добро *изпълнение* и *ефективно прилагане на правилата на единния пазар*“, COM(2020) 94 final, по-специално действия 4, 6 и 18.

за техническа подкрепа (ИТП)³⁵, с общ бюджет от 864,4 милиона евро за периода 2021—2027 г. От 2021 г. насам по линия на ИТП се предоставя подкрепа на проекти, пряко свързани с ефективността на правосъдието, като цифровизацията на правосъдието, реформите на съдебните карти или подобрява достъпа до правосъдие. Освен това с ИТП се допълват и мерките, предложени от Комисията, за справяне с икономическите последици от пандемията от COVID-19, а именно Механизмът за възстановяване и устойчивост, тъй като с него може да се подпомогнат държавите членки при изготвянето и изпълнението на плановете им за възстановяване и устойчивост. ПВУ включват, наред с другото, действия, свързани с повишаване на ефективността на правосъдието: цифровизиране на правосъдието, намаляване на броя на забавените дела и подобряване на управлението на съдилищата и делата.

Как програма „Правосъдие“ подпомага ефективността на правосъдните системи?

С общ бюджет от 305 милиона евро за периода 2021—2027 г. програма „Правосъдие“ предоставя подкрепа за по-нататъшното развитие на европейското пространство на правосъдие въз основа на върховенството на закона, включително независимостта, качеството и ефикасността на правосъдната система, въз основа на взаимното признаване и взаимното доверие, както и на съдебното сътрудничество. През 2021 г. бяха предоставени около 45,3 милиона евро за финансиране на проекти и други дейности в рамките на трите специфични цели на програмата:

- 12,2 милиона евро бяха предоставени, за да се насърчи съдебното сътрудничество по гражданскоправни и наказателноправни въпроси и да се допринесе за ефективното и съгласувано прилагане и изпълнение на инструментите на ЕС, както и да се окаже подкрепа на държавите членки за връзката им със системата ECRIS-TCN,
- 17,7 милиона евро бяха предоставени в подкрепа на обучението на специалисти в областта на гражданското и наказателното право и правото относно основните права на ЕС, правните системи на държавите членки и върховенството на закона,
- 15,4 милиона евро бяха предоставени за подпомагане на разработването и използването на цифрови инструменти в допълнение към програма „Цифрова Европа“, както и за поддържане и разширяване на европейския портал за електронно правосъдие.

Защо Комисията наблюдава цифровизацията на националните правосъдни системи?

Цифровизацията на правосъдието е от ключово значение за повишаване на ефективността на правосъдните системи и изключително ефикасен инструмент за подобряване и улесняване на достъпа до правосъдие. Пандемията от COVID-19 изведе на преден план необходимостта държавите членки да ускорят реформите за модернизация в тази област.

От 2013 г. насам Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието съдържа определена сравнителна информация по отношение на цифровизацията на правосъдието в държавите членки, например относно онлайн достъпа до съдебни решения или онлайн подаването на иски и последващите действия.

³⁵ https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_bg.

Регламентът за ИТП беше приет през март 2021 г. В съответствие с член 5 той има за цел да подкрепя: „...*институционална реформа и ефективна и ориентирана към услугите публична администрация и електронно управление, опростяване на правилата и процедурите, одит, увеличаване на капацитета за усвояване на финансовите средства от Съюза, насърчаване на административното сътрудничество, ефективно прилагане на принципите на правова държава, реформа на съдебната система, изграждане на капацитет на органите за защита на конкуренцията и на антитръстовите органи, укрепване на финансовия надзор и засилване на борбата срещу измамите, корупцията и изпирането на пари*“ (без подчертаване в оригинала).

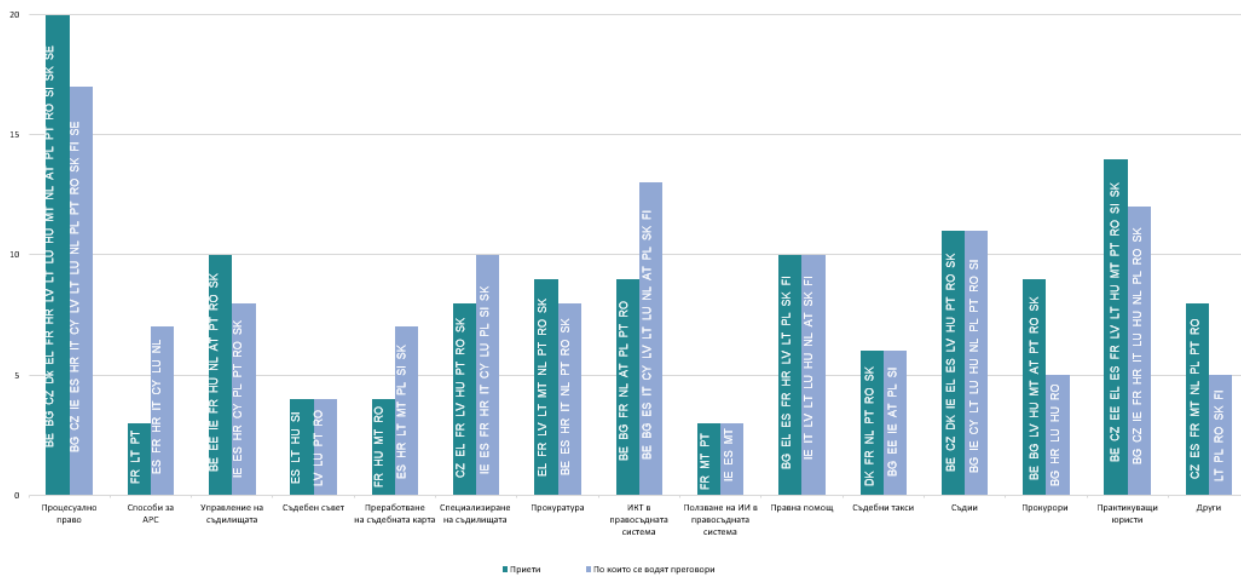
Съобщението на Комисията „Цифровизация на правосъдието в ЕС — Инструментариум от възможности“³⁶, прието през декември 2020 г., представя стратегия, която има за цел подобряване на достъпа до правосъдие и на ефективността на съдебните системи чрез използване на технологиите. Както е посочено в съобщението, от 2021 г. в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието бяха включени редица допълнителни показатели. Целта е да се осигури цялостно и своевременно задълбочено наблюдение на областите на напредък и на предизвикателствата, които държавите членки срещат в своите усилия за цифровизация на правосъдните си системи.

2. КОНТЕКСТ: РАЗВИТИЕ ВЪВ ВРЪЗКА С РЕФОРМИТЕ В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ПРЕЗ 2021 Г.

През 2021 г. голям брой държави членки продължиха да полагат усилия за допълнително повишаване на ефективността на националните си правосъдни системи. На графика 1 е представен актуализиран обзор на приетите и планираните мерки в няколко области на правосъдните системи в държавите членки, които реформират своите правосъдни системи.

Графика 1: Законодателни и регулаторни дейности по отношение на правосъдните системи през 2021 г. (приети мерки/инициативи, по които се водят преговори, по държави членки) (източник: Европейската комисия³⁷)

25

През 2021 г. процесуалното право продължи да е обект на особено внимание в много държави членки със значителен обем текуща или планирана законодателна дейност. Наблюдаваше се значителна активност във връзка с реформите относно статута на съдиите и правилата за

³⁶ COM(2020) 710 final.

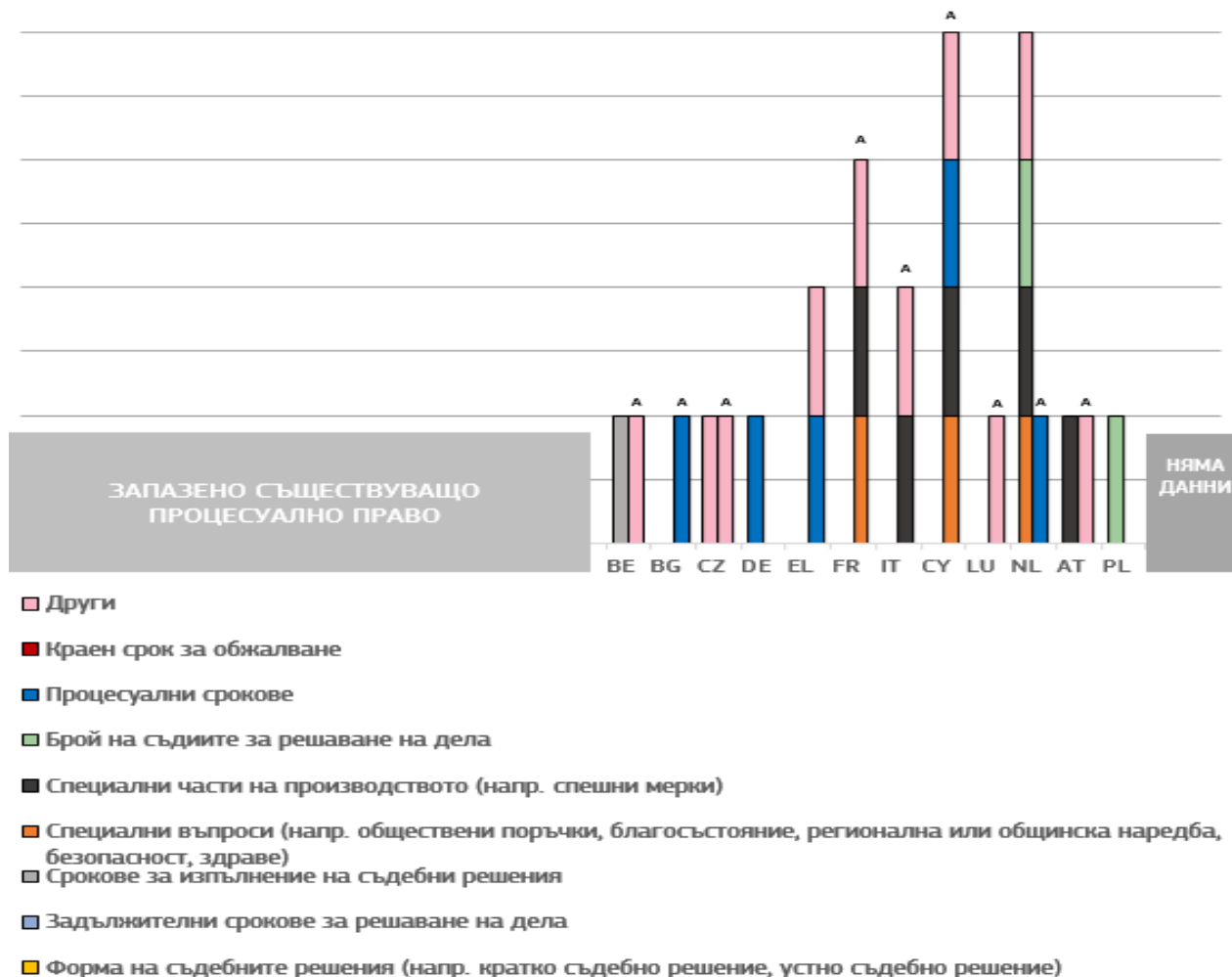
³⁷ Информацията за 26 държави членки е събрана в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи. DE обясни, че се провеждат редица съдебни реформи, но обхватът и мащабът на процеса на реформи са различни в 16-те федерални провинции.

практикуващите юристи. Редица държави членки бяха в процес на въвеждане на законодателство за използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в правосъдните си системи. Усилията от предходните години по отношение на мерките, свързани с администрацията на съдилищата, продължиха и през 2021 г. Някои държави членки вече активно използват или планират да използват изкуствен интелект в своите правосъдни системи. Прегледът потвърждава заключението, че реформите в областта на правосъдието отнемат време — понякога минават няколко години от оповестяването до приемането на законодателните и регулаторните мерки и тяхното прилагане на място.

Пандемията от COVID-19 също създаде нови предизвикателства, които изведоха на преден план важността на ускоряването на националните реформи за цифровизация на правосъдната система. В този контекст няколко държави членки приеха нови мерки за осигуряване на редовното функциониране на съдилищата, като същевременно се гарантира непрекъснат и лесен достъп до правосъдие за всички, по-специално чрез адаптиране на процесуалните правила. Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции в ЕС (ACA — Europe) разработи въпросник за проучване на въздействието на пандемията от COVID-19 върху професионалната дейност на върховните съдилища. Сред анкетирания бяха върховните административни съдилища и върховните съдилища (членове на Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС (NPSJC)). Без да се проучват съществените мерки, предприети за справяне с пандемията от COVID-19, на графика 2 е представен актуализиран преглед на промените, които държавите членки са въвели в процесуалното право чрез ново законодателство, решения на Върховния съд, съдебни разпоредби или чрез практики, за да се улеснят правораздавателните функции на съдилищата.

Графика 2: Промени в процесуалните правила във върховните съдилища поради пандемията от COVID-19 (източник: ACA — Europe и NPSJC³⁸)

³⁸ Информацията за тази графика е получена от два въпросника — един от Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции в Европейския съюз (ACA — Europe) и един от Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС (NPSJC). За някои държави членки има само една колона в графиката. В тези случаи няма върховен административен съд или не са предоставени отговори на изпратения до NPSJC въпросник.

(*) Данните обхващат периода между декември 2020 г. и декември 2021 г. За всяка държава членка в лявата колона са представени практиките във върховните съдилища, а в дясната колона — практиките във върховните административни съдилища (колона, отбелязана с буква „А“). Държавите членки са представени по азбучния ред на географските им имена на оригиналния език. BE: Raad van State/Conseil d'Etat (Държавен съвет) и Hof van Cassatie /Cour de Cassation (Върховен съд). BG: Върховен административен съд (ВАС). CZ: Nejvyšší správní soud (Върховен административен съд) и Nejvyšší soud (Върховен съд). DE: Bundesverwaltungsgericht (Федерален административен съд). EE: Riikohus (Върховен съд). IE: Chúirt Uachtarach (Върховен съд). EL: Συμβούλιο της Επικρατείας (Държавен съвет). ES: Tribunal Supremo (Върховен съд). FR: Conseil d'Etat (Държавен съвет), Cour de cassation (Върховен съд). HR: Visoki upravni (Върховен административен съд). IT: Consiglio de Stato (Държавен съвет). CY: Supreme Court (Върховен съд). LV: Augstākā tiesa (Върховен съд). LT: Vyriausiasis Administracinis Teismas (Върховен административен съд). LU: Cour administrative (Административен съд), Cour de Cassation (Касационен съд). HU: Kúria (Върховен съд). MT: Court of Appeal (Апелативен съд). NL: Hoge Raad (Върховен съд), Centrale Raad van Beroep (най-висшият административен съд по дела в социалната сфера), Raad van State (Държавен съвет). AT: Verwaltungsgerichtshof (Върховен административен съд), Personalsenat (специална комисия за оценка) на висшия съд, Oberster Gerichtshof (Върховен съд). PL: Naczelny Sąd Administracyjny (Върховен административен съд). PT: Supremo Tribunal Administrativo (Върховен административен съд). RO: Înalta Curte de Casație și Justiție (Върховен съд). SI: Vrhovno sodišče (Върховен съд). SK: Najvyšší súd (Върховен съд). FI: Korkein hallinto-oikeus (Върховен административен съд). SE: Högsta förvaltningsdomstolen (Върховен административен съд). Няма данни от: BG: Върховен касационен съд (ВКС); HR: Vrhovni sud (Върховен съд); IT: Corte Suprema di Cassazione (Върховен съд); SE: Högsta domstolen (Върховен съд).

3. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННОТО ТАБЛО НА ЕС В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА 2022 Г.

Ефикасността, качеството и независимостта са основните параметри за наличието на ефективна правосъдна система. В информационното табло са представени показатели и за трите параметъра.

3.1. Ефикасност на правосъдните системи

В информационното табло са представени показатели за ефикасността на производствата в областта на гражданското, търговското и административното право в широк смисъл, както и в специфични области, в които административните органи и съдилищата прилагат правото на ЕС³⁹.

През 2020 г. свързаните с ефикасността показатели, по-специално броят на новозаведените дела, делът на приключените производства и необходимото време за разглеждане на висящите дела, бяха повлияни от специфичните обстоятелства, свързани с пандемията от COVID-19 в ЕС, които засегнаха държавите членки по различен начин (напр. по отношение на времето или тежестта)⁴⁰.

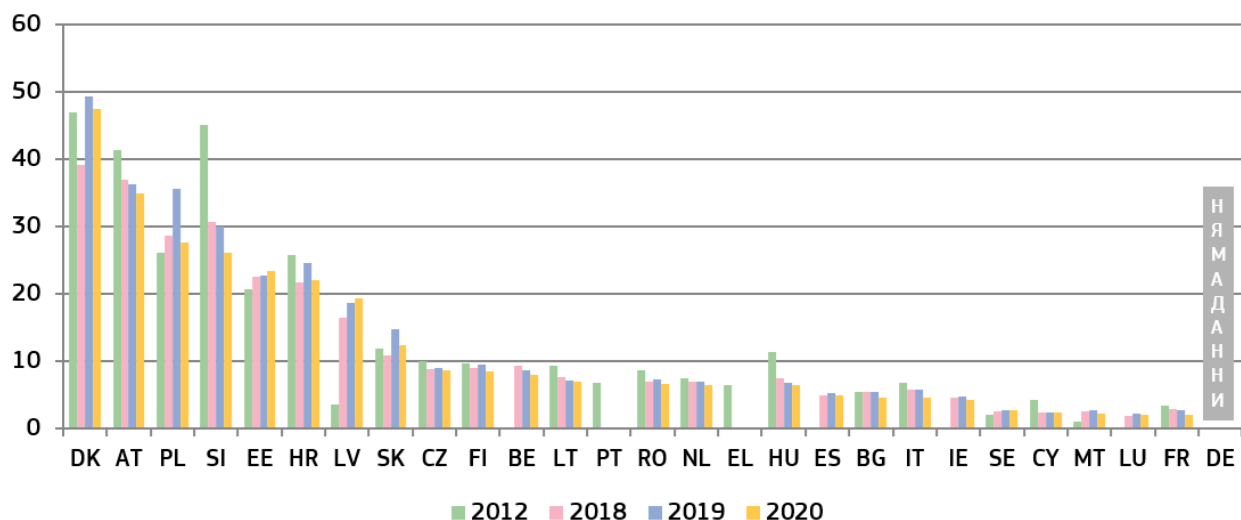
3.1.1. Развятия във връзка с натовареността на съдилищата

Натовареността на националните правосъдни системи е намаляла в няколко държави членки в сравнение с предходната година, а в други държави членки се е увеличила или е останала стабилна. Като цяло тя продължава да варира значително между отделните държави членки (графика 3). Това е доказателство колко е важно да продължава да се обръща внимание на развятия във връзка с натовареността на съдилищата, за да се гарантира ефективността на правосъдните системи.

³⁹ Изпълнението на съдебните решения също е важно за ефикасността на правосъдната система. При все това в повечето държави членки няма налични сравними данни.

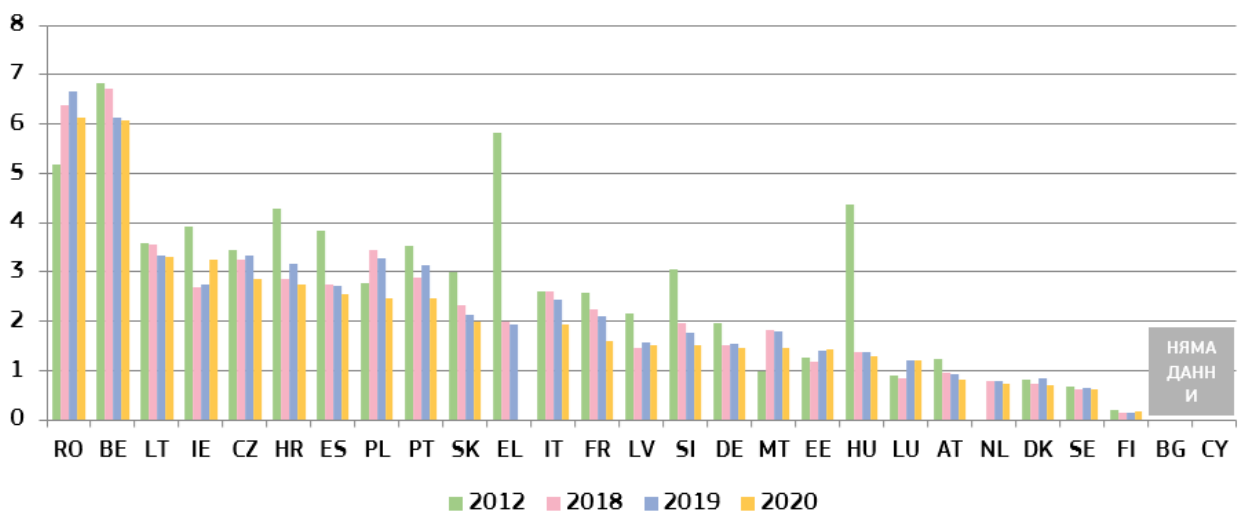
⁴⁰ В IT временното забавяне на съдебната дейност поради строгите ограничителни мерки за справяне с пандемията от COVID-19 се отрази на необходимото време за разглеждане на висящите дела. Повече подробности за ситуацията в отделните държави членки са представени в проучването от 2020 г. относно функционирането на съдебните системи в държавите — членки на ЕС, — профили на държавите, проведено от секретариата на CEPEJ за Комисията: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg.

Графика 3: Брой на новозаведените граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЖ⁴¹)

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЖ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни.

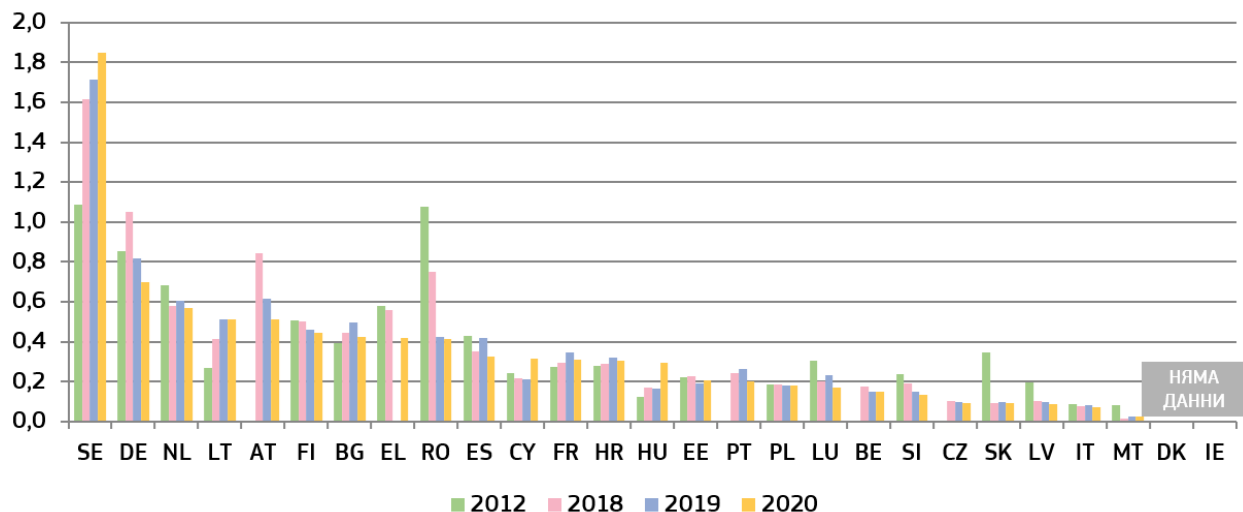
Графика 4: Брой на новозаведените спорни граждански и търговски дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЖ)

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЖ спорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. Безспорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, напр. неоспорвани заповеди за плащане. Методиката съдържа промени в **EL** и **SK**. Данните за **NL** включват безспорните дела.

⁴¹ Проучване от 2020 г. относно функционирането на съдебните системи в държавите — членки на ЕС, изготвено от секретариата на СЕРЕЖ за Комисията: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg.

Графика 5: Брой на новозаведените административни дела през 2012, 2018—2020 г. (*)
(на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ административните дела се отнасят до спорове между физически лица и местни, областни или национални органи. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. През 2018 г. в **RO** някои административни процедури са **премахнати от съдебната процедура**. Методиката съдържа промени в **EL**, **SK** и **SE**. В **SE** делата във връзка с миграцията са включени в рамките на административните дела (приложено със задна дата за 2017 г.).

3.1.2. Общи данни за ефикасността

Показателите относно ефикасността на производствата по граждански, търговски и административни дела в широк смисъл са: i) прогнозната продължителност на производствата (необходимо време за разглеждане на висящите дела); ii) делът на приключените производства; и iii) броят на висящите дела.

—Прогнозна продължителност на производствата—

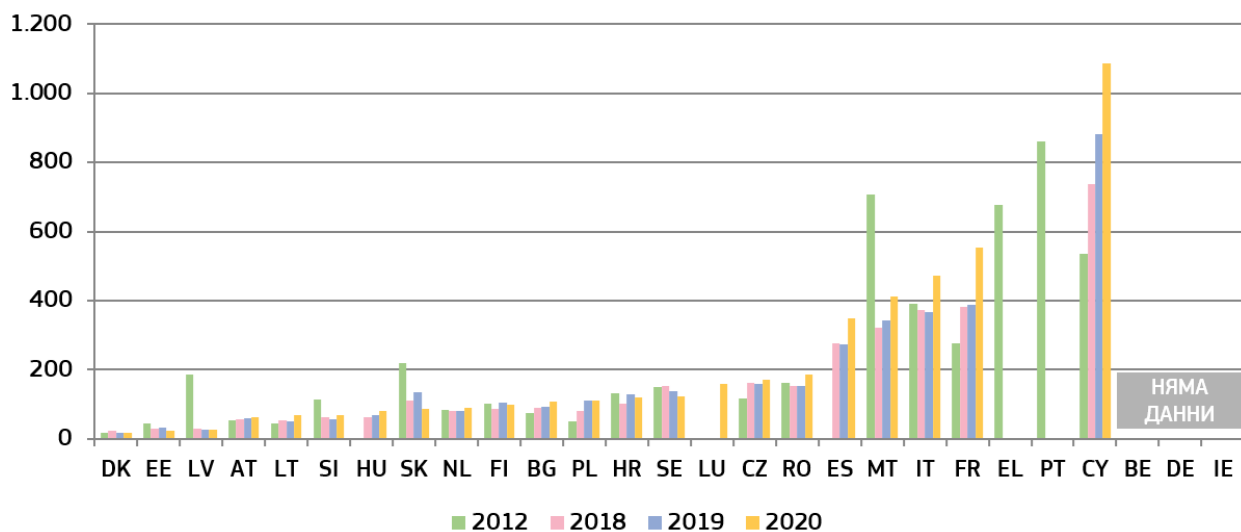
Продължителността на производствата изразява времето (в дни), което се смята за необходимо за решаване на делото от съда, т.е. времето, което е било нужно на съда да вземе решение на първа инстанция. Показателят „необходимо време за разглеждане на висящите дела“ съответства на броя на нерешените дела, разделен на броя на решените дела в края на годината и умножен по 365 (дни)⁴². Той е изчислено количество, което показва прогнозното минимално време, необходимо за решаване на делото от съда, като същевременно се запазват текущите условия на труд. Колкото по-висока е стойността, толкова по-голяма е вероятността от по-дълго време за решаване на делото от съда. Графиките се отнасят предимно до производства в съдилища на първа инстанция, като в тях се сравняват данни за 2012, 2018, 2019 и 2020 г., когато такива данни са налични⁴³. На графики 8 и 10 е показано необходимото време за разглеждане на висящите дела през

⁴² Продължителността на производствата, делът на приключените производства и броят висящи дела са стандартни показатели, дефинирани от СЕРЕЈ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

⁴³ Годините са избрани така, че да се запази осемгодишната перспектива спрямо 2012 г. като базова година и същевременно графиките да не се препълват с информация. Данните за 2010, 2013, 2014, 2015, 2016 и 2017 г. се съдържат в доклада на СЕРЕЈ.

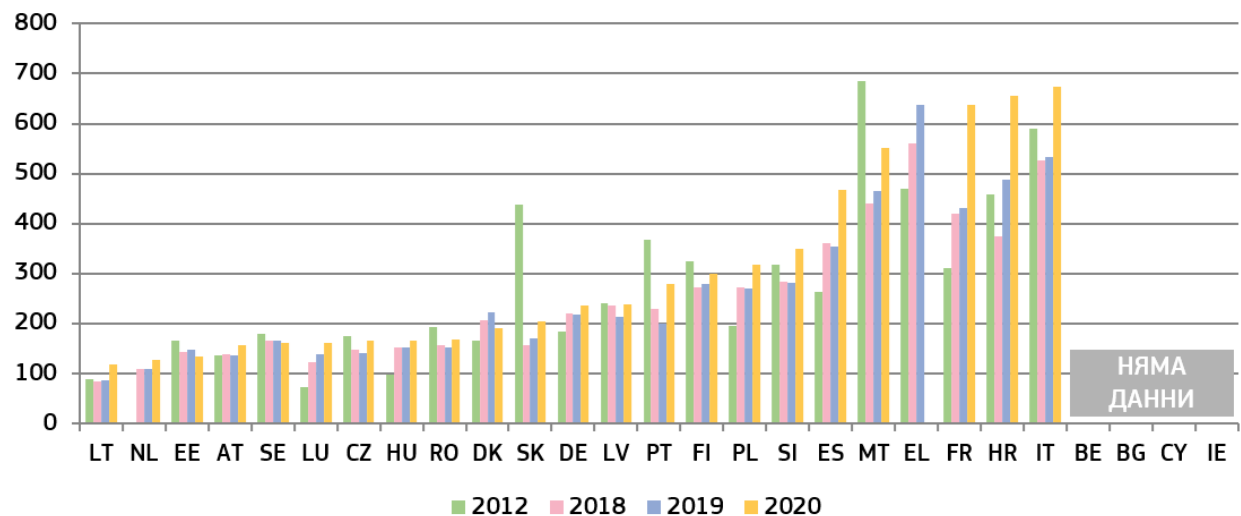
2020 г. за гражданските и търговските съдебни спорове и административните дела на всички съдебни инстанции, а на графика 24 е показана средната продължителност на производствата по дела за изпиране на пари на първа съдебна инстанция.

Графика 6: Време, което се смята за необходимо за решаване на граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)

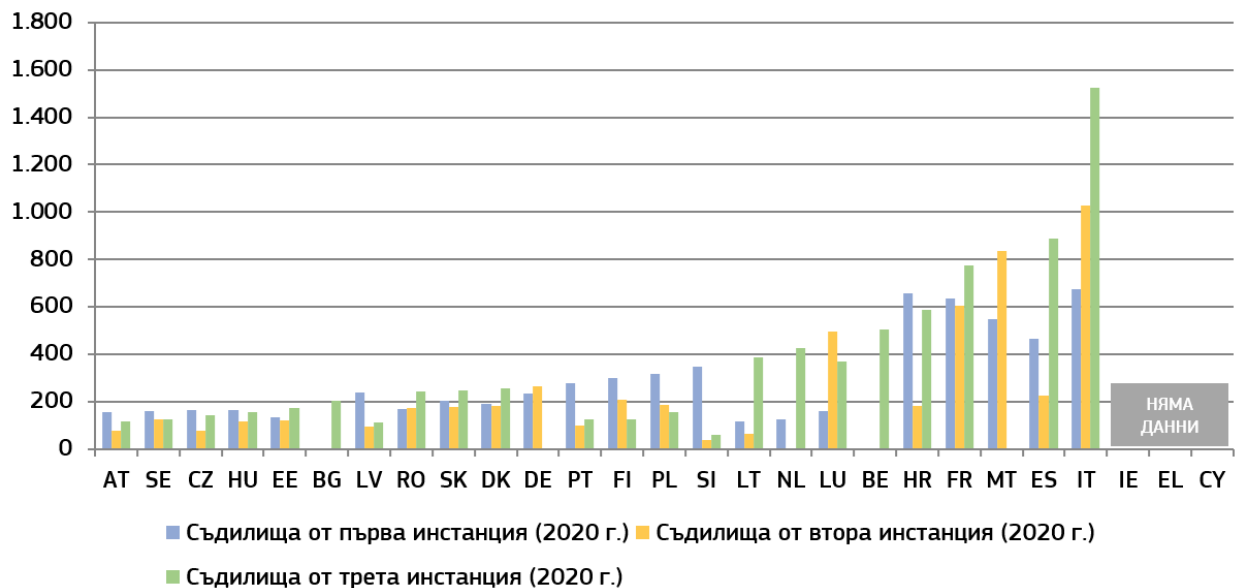
(*) Съгласно методиката на CEPEJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Методиката съдържа промени в SK. Всяките дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. LV: рязкото намаляване се дължи на реформа на съдебната система, проверки за грешки и изчистване на данни в информационната система на съда.

Графика 7: Време, което се смята за необходимо за решаване на спорни граждански и търговски дела на първа инстанция през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)

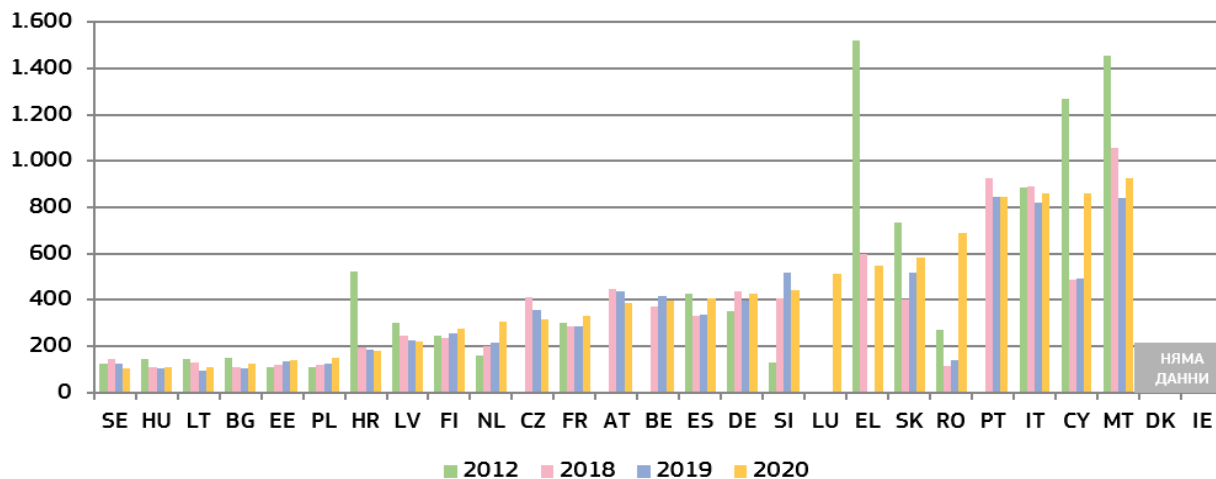
(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ спорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. Безспорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, напр. неоспорвани заповеди за плащане. Методиката съдържа промени в **EL** и **SK**. Висящите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. **IT**: временното забавяне на съдебната дейност поради строгите ограничителни мерки за справяне с пандемията от COVID-19 се отрази на необходимото време за разглеждане на висящите дела. Данните за **NL** включват безспорните производства.

Графика 8: Време, което се смята за необходимо за решаване на спорни граждански и търговски дела на всички съдебни инстанции през 2020 г. (*) (на 1-ва, 2-ра и 3-та инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

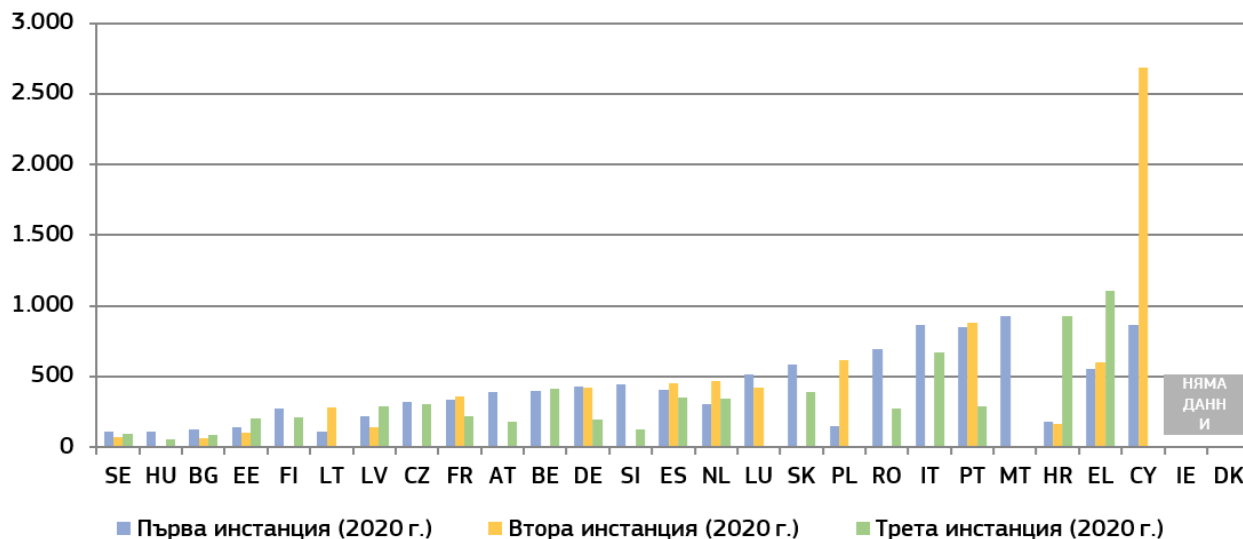
(*) Редът е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за първоинстанционните и второинстанционните съдилища в **BE** и **BG**, за второинстанционните съдилища в **NL**, за второинстанционните и третоинстанционните съдилища в **AT**, както и за третоинстанционните съдилища в **DE** и **HR**. Няма третоинстанционни съдилища **DE** и **MT**. **IT**: временното забавяне на съдебната дейност поради строгите ограничителни мерки за справяне с пандемията от COVID-19 се отрази на необходимото време за разглеждане на висящите дела. В някои държави членки достъпът до третоинстанционен съд може да бъде ограничен.

Графика 9: Време, което се смята за необходимо за решаване на административни дела на първа инстанция през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ административните дела се отнасят до спорове между физически лица и местни, областни или национални органи на държавната власт. Методиката съдържа промени в **EL** и **SK**. Висящите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. **CY**: през 2018 г. броят на разрешените дела се е увеличил вследствие на делата, които са разглеждани заедно, оттеглянето на 2724 консолидирани дела и създаването на административен съд през 2015 г.

Графика 10: Време, което се смята за необходимо за решаване на административни дела на всички съдебни инстанции през 2020 г. (*) (на 1-ва инстанция и, когато е приложимо, на 2-ра и 3-та инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

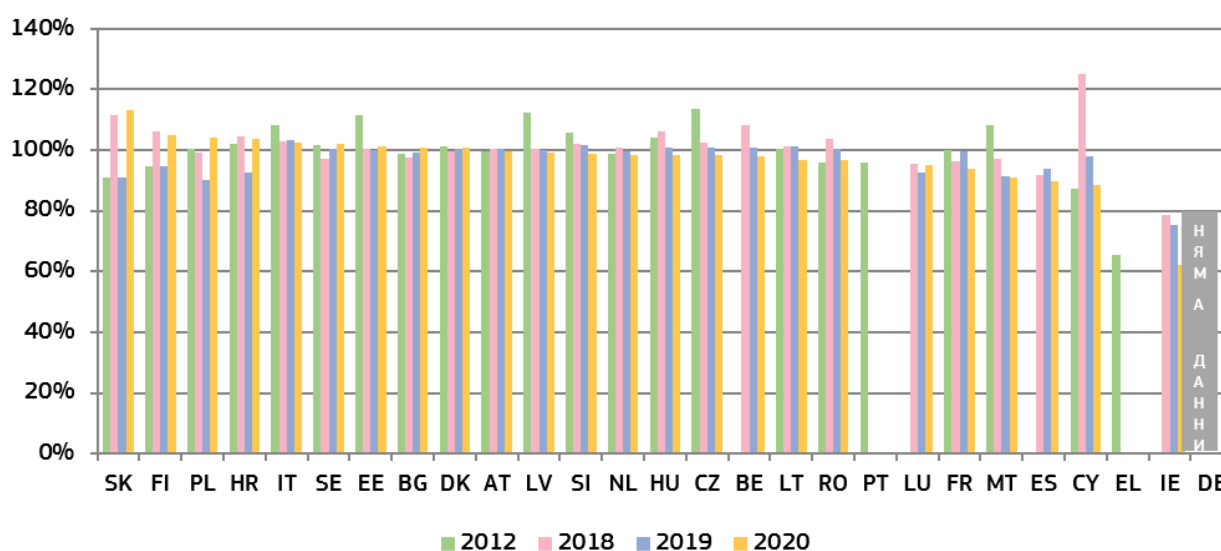

(*) Редът е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за второинстанционните съдилища в **BE**, **CZ**, **HU**, **MT**, **AT**, **RO**, **SI**, **SK** и **FI**, за третоинстанционните съдилища в **CY**, **LT**, **LU**, **MT** и **PL**. Върховният съд или друго върховно съдилище е единствената инстанция за подаване на жалби в **CZ**, **IT**, **CY**, **AT**, **SI** и **FI**. Няма третоинстанционен съд за този тип дела в **HR**, **LT**, **LU** и **MT**. Върховният административен съд е първата и единствена инстанция за някои дела в **BE**. В някои държави членки достъпът до третоинстанционните съдилища може да бъде ограничен. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно.

— Дял на приключените производства —

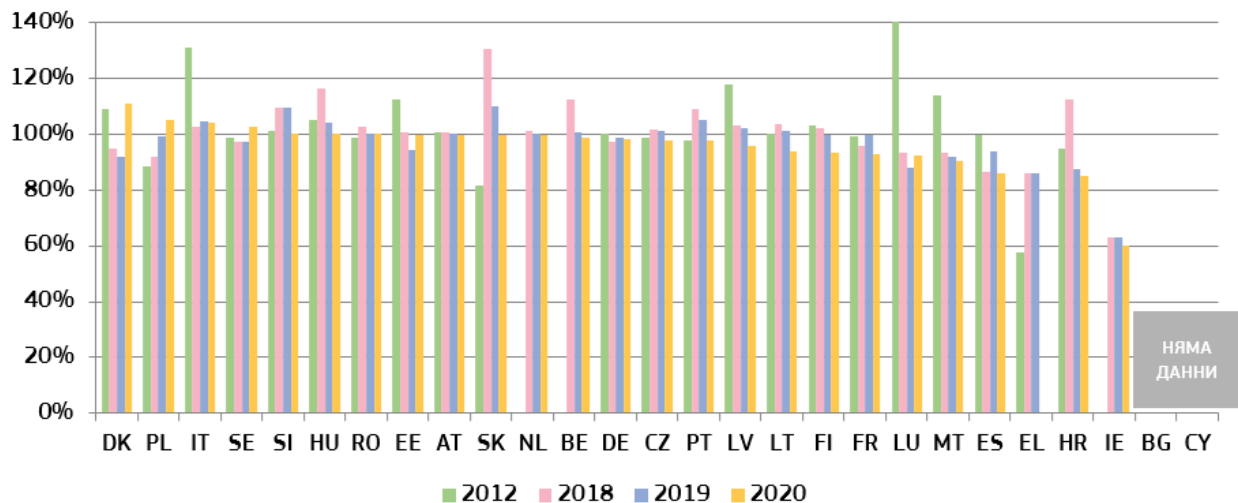
Делът на приключените производства е съотношението на броя решени дела спрямо броя новозаведени дела. Чрез него се измерва дали даден съд се справя с обема новозаведени дела. Когато делът на приключените производства е около 100 % или по-висок, това означава, че съдебната система е способна да реши поне толкова дела, колкото са заведени. Когато този дял е под 100 %, това означава, че съдилищата решават по-малък брой дела от броя на новозаведените дела.

Графика 11: Дял на решените граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в % — стойностите над 100 % показват, че броят на решените дела е по-голям от този на новозаведените дела, а стойностите под 100 % показват, че броят на решените дела е по-малък от този на новозаведените) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

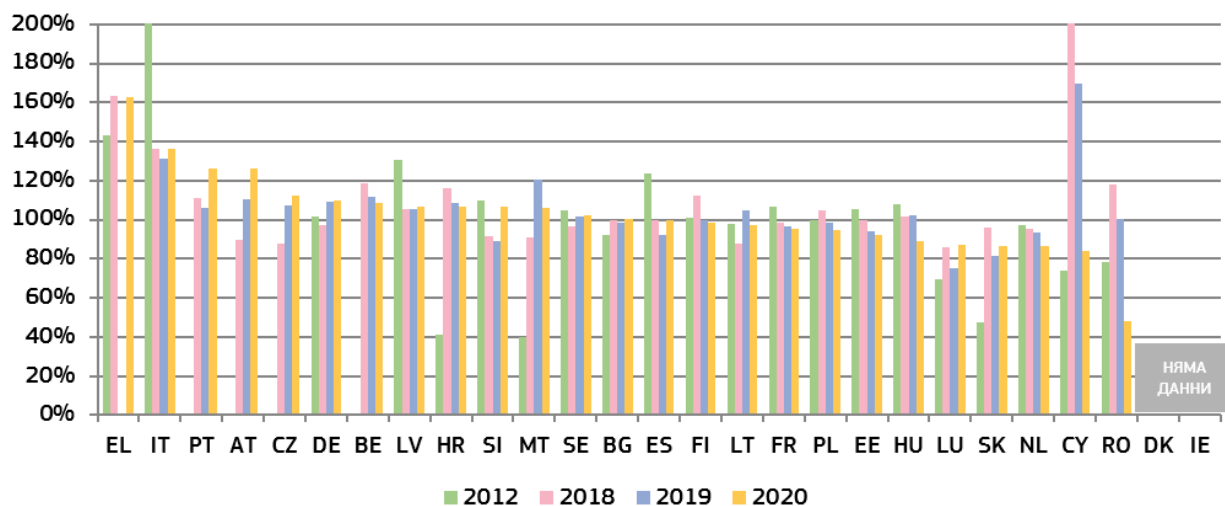
(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Методиката съдържа промени в **SK**. **IE**: очаква се броят на решените дела да е по-голям от отчетения брой поради използваната методика. **IT**: през 2013 г е въведена различна класификация на гражданските дела.

Графика 12: Дял на решените спорни граждански и търговски дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в %) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Методиката съдържа промени в **EL** и **SK**. **IE**: очаква се броят на решените дела да е по-голям от отчетения брой поради използваната методика. **IT**: през 2013 г. е въведена различна класификация на гражданските дела. Данните за **NL** включват безспорните производства.

Графика 13: Дял на решените административни дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в %) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

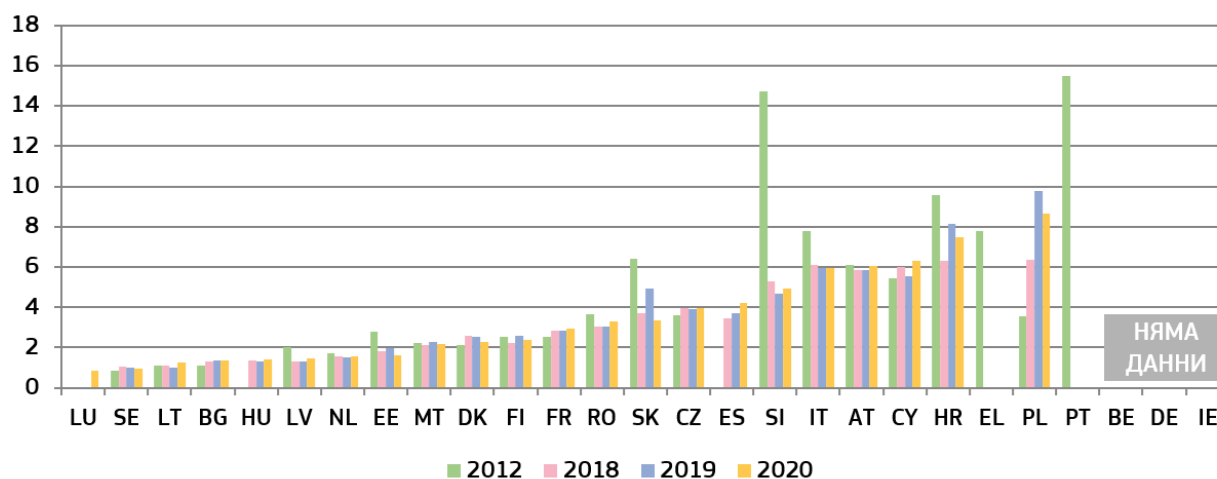

(*) Предишните стойности за някои държави членки са намалени за целите на представянето (**CY** през 2018 г. = 219%; **IT** през 2012 г. = 279,8%). Методиката съдържа промени в **EL** и **SK**. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. В **CY** броят на разрешените дела се е увеличил вследствие на делата, които са разглеждани заедно, оттеглянето на 2724 консолидирани дела и създаването на Административен съд през 2015 г.

—Висящи дела —

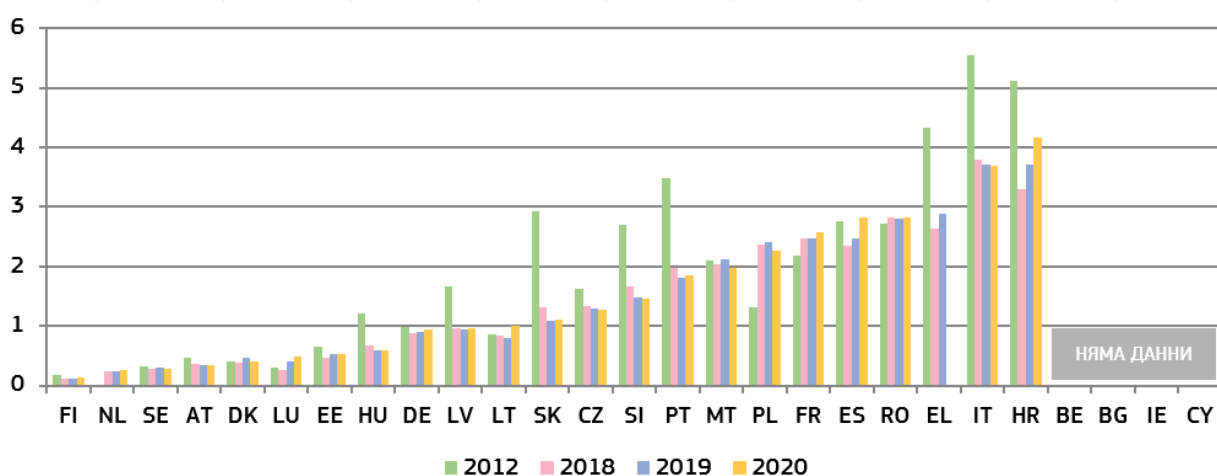
Броят висящи дела изразява броя на делата, които в края на съответната година все още не са разгледани. Той се отразява също и на необходимото време за разглеждане на висящите дела.

Графика 14: Брой на висящите граждански, търговски, административни и други дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

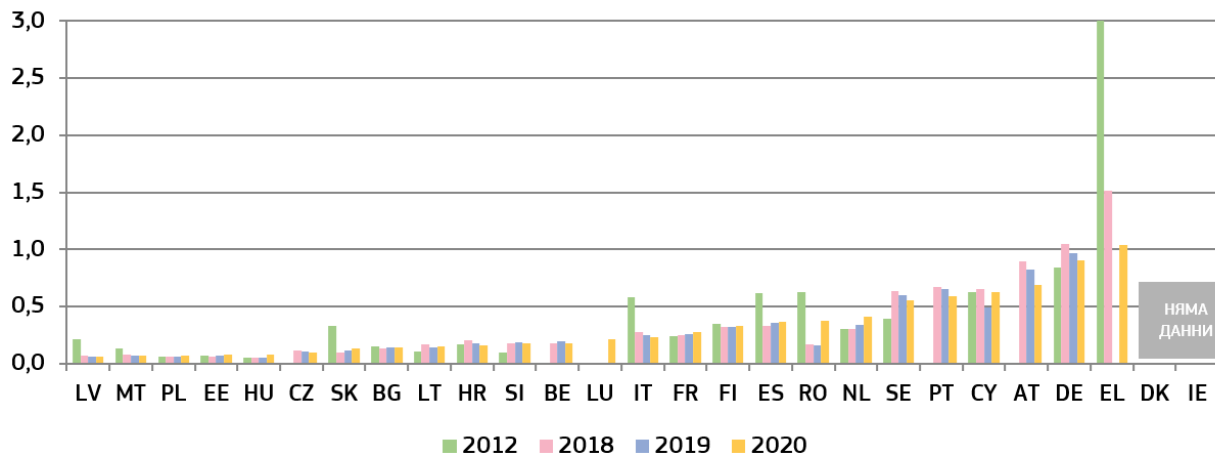
(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Методиката съдържа промени в **SK**. Висящите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. **IT**: през 2013 г. е въведена различна класификация на гражданските дела.

Графика 15: Брой на висящите спорни производства по граждански и търговски дела през 2012 г., 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Методиката съдържа промени в **EL** и **SK**. Висящите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. **IT**: през 2013 г. е въведена различна класификация на гражданските дела. Данните за **NL** включват безспорните производства.

Графика 16: Брой на новозаведените административни дела през 2012, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(* Миналите стойности за някои държави членки са намалени за целите на представянето (EL през 2012 г. = 3,5). Методиката съдържа промени в EL и SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. DK и IE не отчитат административните дела отделно.

3.1.3. Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

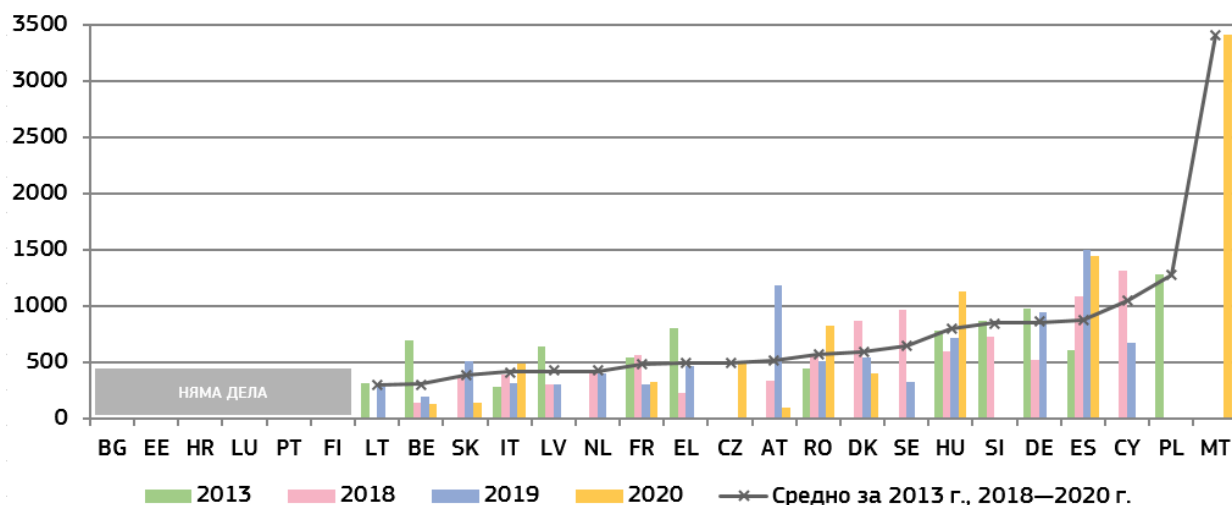
Този раздел допълва общите данни за ефикасността на правосъдните системи и в него се представя средната продължителност на производствата⁴⁴ в специфични области на правото на ЕС. Информационното табло за 2022 г. е изготвено въз основа на предходни данни относно конкуренцията, електронните комуникации, марката на ЕС, потребителското право и борбата с изпирането на пари. Четирите области са избрани поради тяхното значение за единния пазар и бизнес средата. Освен това в настоящото издание се прави по-широк преглед на ефикасността на административните органи: две нови графики в областта на конкуренцията и електронните комуникации допълват тези данни относно защитата на потребителите. В общ план сериозните забавяния на съдебните и административните производства може да имат отрицателни последици върху упражняването на правата, произтичащи от законодателството на ЕС, например в случаите, когато подходящите средства за правна защита вече не могат да бъдат използвани или когато сериозните финансови вреди станат непоправими. По-специално за предприятията административните забавяния и несигурността в някои случаи могат да доведат до значителни разходи и да подкопаят планираните или съществуващите инвестиции⁴⁵.

⁴⁴ Продължителността на производствата в специфични области е изчислена в календарни дни, считано от деня на внасянето на иска или жалбата в съда (или деня, в който обвинителният акт е станал окончателен) до деня на постановяване на съдебното решение (графики 16—21). Стойностите са подредени въз основа на претеглената средна стойност на данните за 2013 г. и 2018—2020 г. за графики 16—18, на данните за 2013 г., 2018 г., 2019 г. и 2019 г. за графика 19 и на данните за 2014 г. и 2018—2020 г. за графики 20 и 21. Когато няма налични данни за всички години, средната стойност отразява наличните данни, изчислени въз основа на всички дела, извадка от дела или прогнозни данни.

⁴⁵ Графика 18 от Retention and Expansion of Foreign Direct Investment, Political Risk and Policy Responses („Запазване и разширяване на преките чуждестранни инвестиции, политически рискове и политически отговори“), 2019 г., Група на Световната банка.

Ефективното прилагане на конкурентното право е от ключово значение за постигането на привлекателна бизнес среда, тъй като гарантира еднакви условия на конкуренция за предприятията. Така се насърчава предприемачеството, повишава се ефективността, създава се по-голям избор за потребителите и се спомага за понижаване на цените и подобряване на качеството. На графика 17 е представена средната продължителност на делата срещу решенията на националните органи за защита на конкуренцията, прилагачи членове 101 и 102 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС)⁴⁶. На графика 18 е представена средната продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията при прилагането на членове 101 и 102 от ДФЕС.

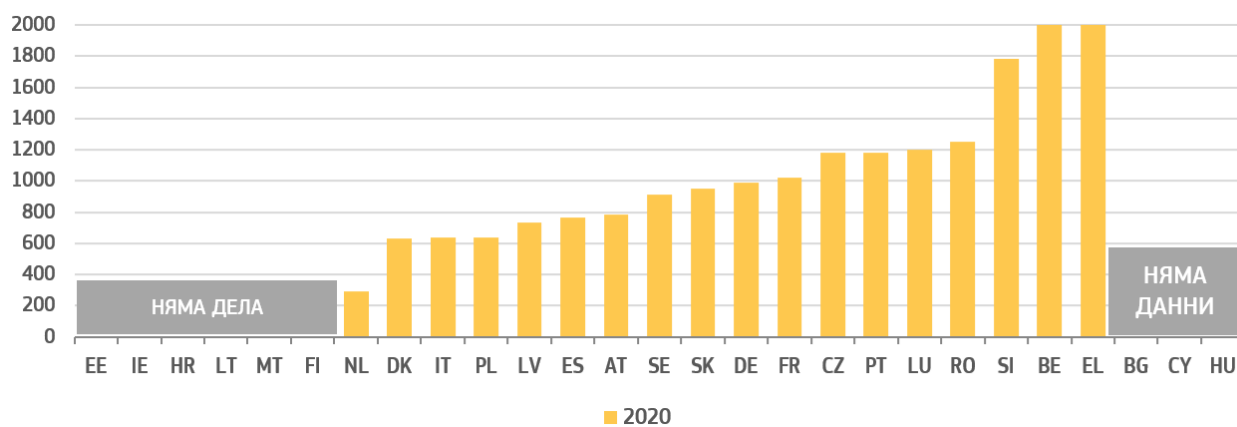
Графика 17: Конкуренция: Средна продължителност на съдебния контрол през 2013, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)

(*) **IE** и **AT**: сценарият не е приложим, тъй като органите не разполагат с правомощия да вземат съответните решения. **AT**: данните включват делата, разглеждани от съда по спорове в областта на картелното право, свързани с нарушение на членове 101 и 102 от ДФЕС, но които не са образувани въз основа на жалба срещу компетентния национален орган. В **IT** са използвани прогнозни данни за продължителността. Празна колона може да означава, че държавата членка не е докладвала дела за съответната година. Броят на делата е нисък (под пет годишно) в много държави членки. Това може да направи годишните данни зависими от едно изключително дълго или кратко дело (например такъв е случаят с **MT**, където е имало само едно дело).

⁴⁶ Вж. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=BG> и Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 г. относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове 81 и 82 от Договора (текст от значение за ЕИП), ОВ L 1, 4.1.2003 г., стр. 1—25, по-специално членове 3 и 5.

Графика 18: Конкуренция: средна продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията през 2020 г. (*) (в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)

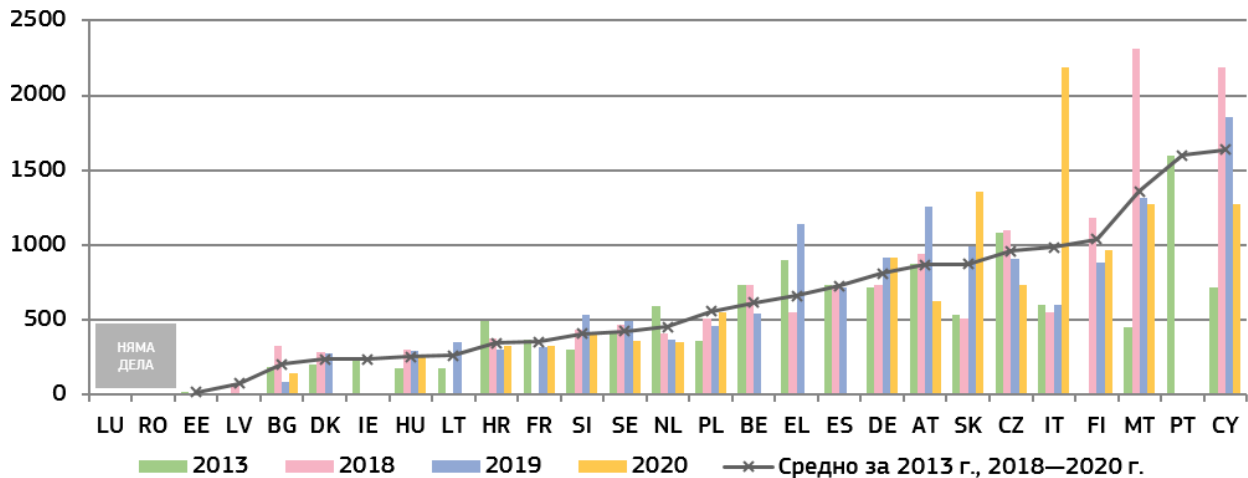
(*) В някои държави членки броят на делата е ограничен. **BE:** данните включват едно решение за картел — 1 045 дни и пет временни мерки. Обща средна продължителност на всички шест производства — 2 015 дни. **IT:** производство I833 — *Gare Consip per acquisizione beni e servizi per informatica e telecomunicazioni*, образувано от италианския орган за защита на конкуренцията съгласно член 101 от ДФЕС, не се взема под внимание, тъй като в края на производството не са установени нарушения на член 101 от ДФЕС. Трябва да се има предвид, че в някои държави членки дните за продължителността на производствата се изчисляват от различни начални моменти. Повечето държави членки считат дадено дело за образувано, когато започне разследването. В **NL** делото се счита за образувано, когато се изпрати декларацията за възражение, докато в **CZ** и **SK** делото се счита за образувано, когато започне административното производство. В последния случай това е междинен етап между започването на разследването и изпращането на декларацията за възражение. Съществуват и редица фактори, които трябва да се вземат предвид, когато става въпрос за продължителността на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията. Те включват естеството и сложността на делото, времето, необходимо за събиране на икономическите данни и за изготвяне на икономическия анализ, удължаването на сроковете по искане на страните и повторното провеждане на изслушвания.

— Електронни комуникации —

Законодателството на ЕС в областта на електронните комуникации има за цел да повиши конкурентоспособността, да допринесе за развитието на единния пазар и да генерира инвестиции, иновации и растеж. Положителният ефект за потребителите може да бъде постигнат чрез ефективно прилагане на това законодателство, което може да доведе до по-ниски цени за крайните потребители и до услуги с по-високо качество. На графика 19 е представена средната продължителност на делата за съдебен контрол върху решенията на националните регулаторни органи, прилагащи правото на ЕС в областта на електронните комуникации⁴⁷. Графиката обхваща широк спектър от дела — от по-сложен съдебен контрол на анализи на пазара до по-ясни дела, отнасящи се до потребителите. На графика 20 е представена средната продължителност на производствата пред националните регулаторни органи при прилагане на правото на Съюза.

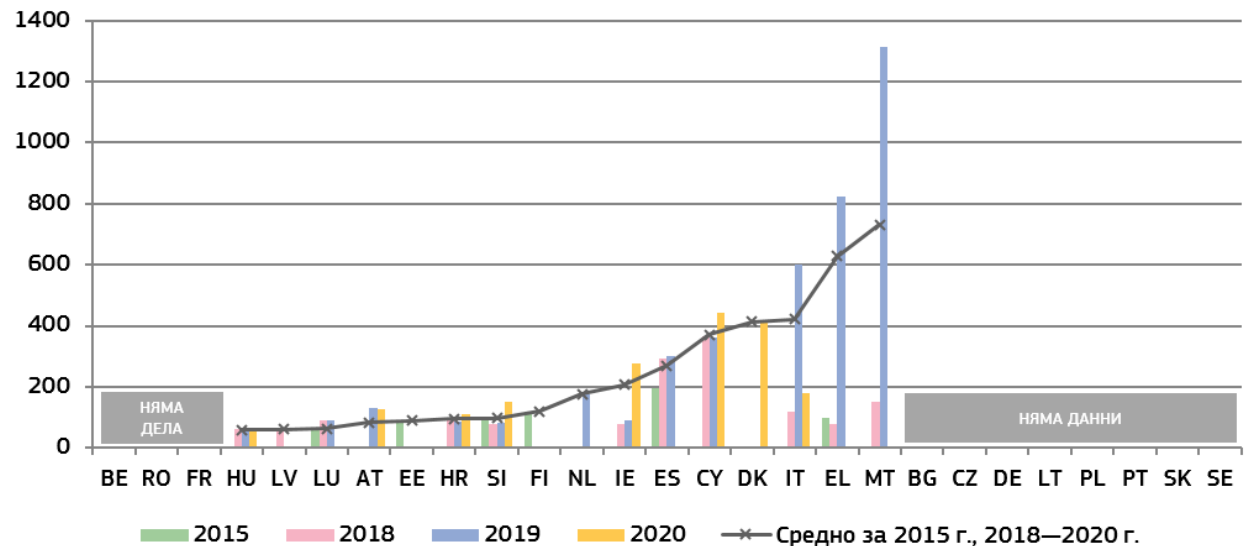
⁴⁷ Изчислението е направено въз основа на продължителността на делата по жалби срещу решения на националните регулаторни органи, прилагащи националните закони за прилагане на регулаторната рамка на ЕС в областта на електронните комуникации (Директива 2002/19/ЕО (Директива за достъпа), Директива 2002/20/ЕО (Директива за разрешението), Директива 2002/21/ЕО (Рамкова директива), Директива 2002/22/ЕО (Директива за универсалната услуга), както и друго приложимо право на ЕС, като например програмата за политиката в областта на радиочестотния спектър и решенията на Комисията в областта на радиочестотния спектър, с изключение на Директива 2002/58/ЕО за правото на неприкосновеност на личния живот и електронните комуникации.

Графика 19: Електронни комуникации: Средна продължителност на съдебния контрол през 2013, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Комитетът по съобщенията)

(*) Броят на делата варира в различните държави членки. Празна колона означава, че държавата членка не е докладвала дела за съответната година (с изключение на **PT** за 2019—2020 г. и **RO**, за която няма данни). В някои случаи поради ограничения брой на съответните дела (**BG, CY, MT, NL, SK, FI, SE**) годишните данни може да се окажат зависими от дадено изключително дълго или кратко производство и това да доведе до големи различия между отделните години. **DK**: с жалбите на първа инстанция се занимава квазисъдебен орган. **EE**: средната продължителност на делата за съдебен контрол през 2013 г. е 18 дни. **ES, AT** и **PL**: делата се разглеждат от различни съдилища в зависимост от предмета на делото.

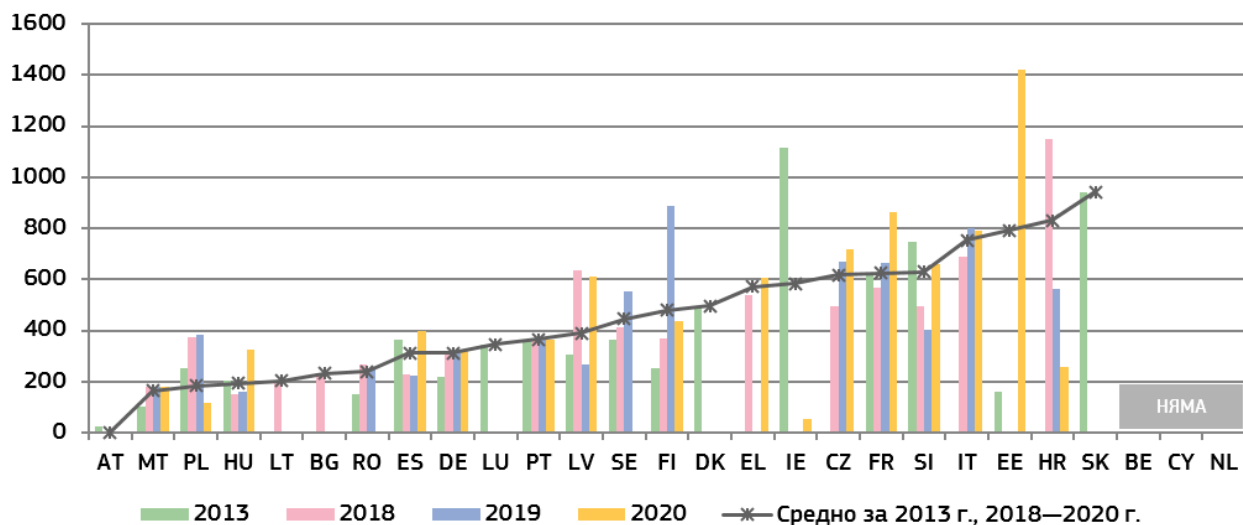
Графика 20: Електронни комуникации: средна продължителност на производствата пред националния регулаторен орган през 2015, 2018—2020 г. (в дни) (източник: Европейската комисия и Комитетът по съобщенията)

— Марка на ЕС —

Ефективното прилагане на правата на интелектуална собственост е от основно значение за стимулирането на инвестициите в иновации. Законодателството на ЕС относно марките на ЕС⁴⁸ предоставя съществена роля на националните съдилища, които действат като съдилища на ЕС и вземат решения, засягащи единния пазар. На графика 21 е показана средната продължителност на делата за нарушения на марката на ЕС при съдебни спорове между частни лица.

Графика 21: Марка на ЕС: средна продължителност на делата за нарушение на марката на ЕС през 2013, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост)

(*) **FR, IT, LT, LU:** за данните за някои години е използвана извадка от дела. **DK:** данни от всички дела за марки (не само марки на ЕС), разглеждани от Морския и търговски съд; за 2018 и 2019 г. няма данни за средната продължителност поради промени в системата за събиране на данни. **EL:** данни въз основа на претеглената средна продължителност на делата в две съдилища. **ES:** при изчисляването на средната продължителност са включени дела относно други права върху интелектуалната собственост на ЕС.

— Защита на потребителите —

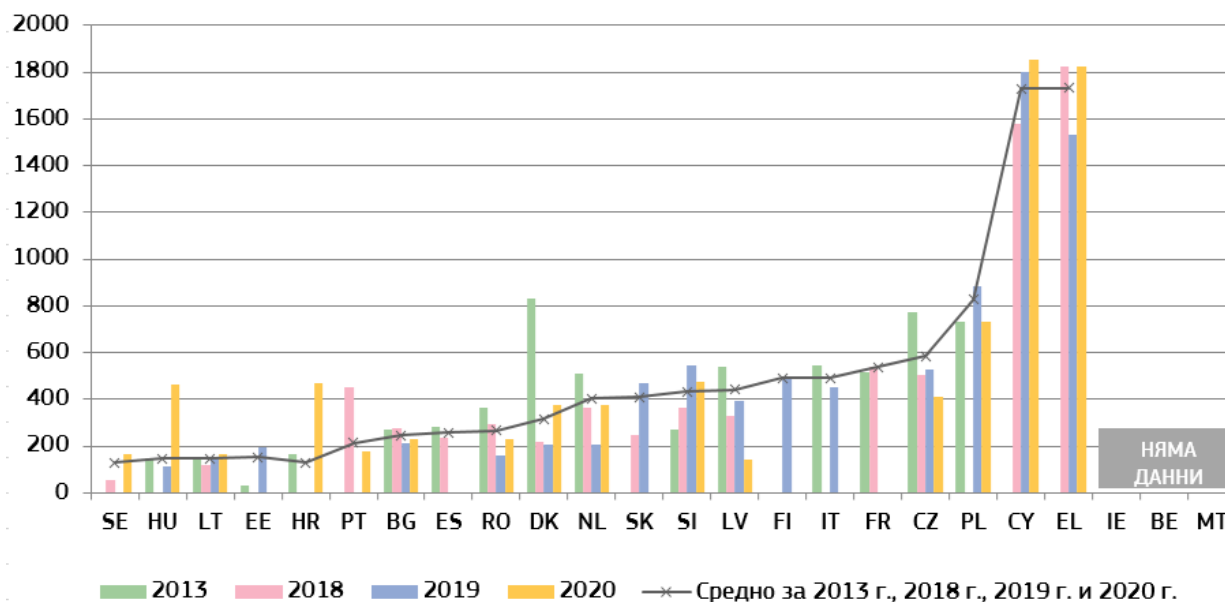
Ефективното прилагане на правото в областта на защитата на потребителите гарантира, че потребителите се ползват от правата си и че предприятията, които нарушават потребителското право, не получават несправедливи облаги. Органите за защита на потребителите и съдилищата имат ключова роля за прилагането на правото на ЕС в областта на защитата на потребителите⁴⁹ в рамките на отделните национални системи за правоприлагане. На графика 22 е представена средната продължителност на делата за съдебен контрол върху решенията на органите за защита на потребителите, прилагащи правото на ЕС.

⁴⁸ Регламент (ЕС) 2017/1001 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2017 г. относно марката на Европейския съюз (ОВ L 154, 16.6.2017 г., стр. 1—99).

⁴⁹ Графики 22 и 23 са свързани с прилагането на Директивата относно неравноправните клаузи в потребителските договори (93/13/ЕИО), Директивата относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с тях гаранции (1999/44/ЕО), Директивата относно нелоялните търговски практики (2005/29/ЕО), Директивата относно правата на потребителите (2011/83/ЕС) и транспониращите ги национални разпоредби.

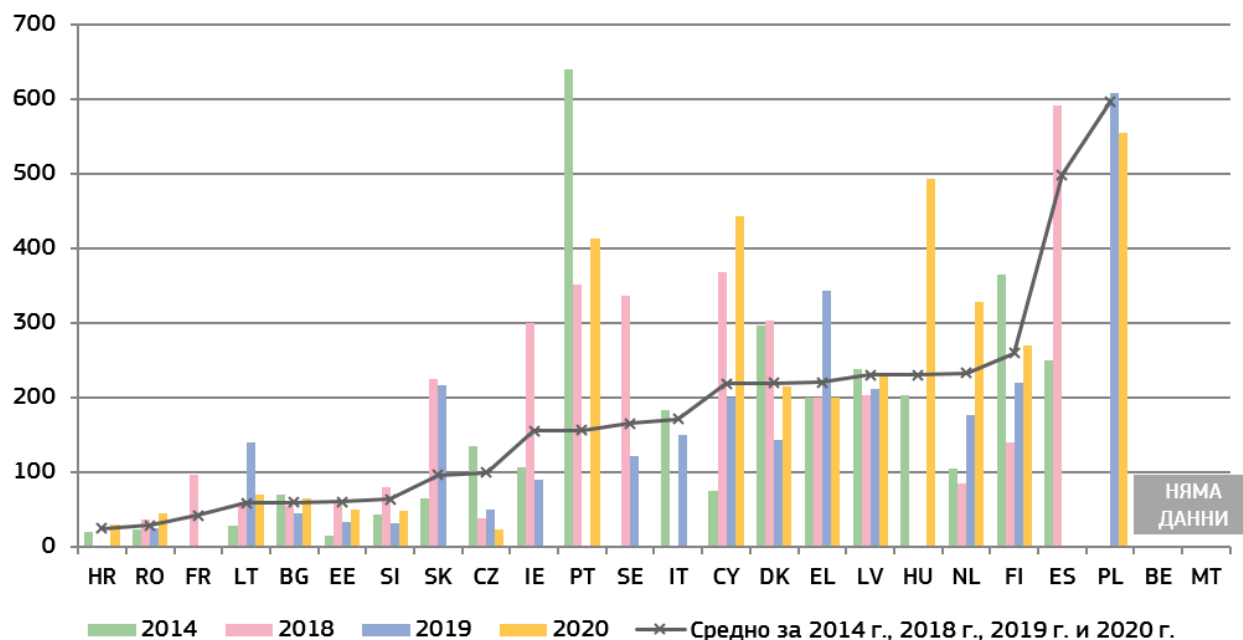
За потребителите или предприятията ефективното прилагане може да обхваща цяла верига от участници — не само съдилища, но и административни органи. Продължителността на производствата пред органите за защита на потребителите е представена, за да се внесе повече яснота относно тази верига на изпълнение. На графика 23 е показана средната продължителност, т.е. времето, необходимо за вземане на административни решения от националните органи за защита на потребителите през 2014, 2018—2020 г. от момента на образуване на делото. Съответните решения включват обявяване на нарушения на материалното право, разпореждане на временни мерки, заповеди за преустановяване на нарушаващите действия и въздържане от такива действия, започване на съдебни производства или приключване на дела.

Графика 22: Защита на потребителите: Средна продължителност на съдебния контрол през 2013, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)

(*) DE, LU, AT: сценарият не е приложим, тъй като органите за защита на потребителите не разполагат с правомощия да вземат решения във връзка с нарушения на съответните правила на потребителското право. Броят на съответните дела за 2020 г. е малък (под пет) в IE и FI. EL и RO са предоставили приблизителна оценка относно средната продължителност за някои години.

Графика 23: Защита на потребителите: средна продължителност при вземането на административни решения от органите за защита на потребителите през 2014, 2018, 2018—2020 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)

(*) *DE, LU, AT*: сценарият не е приложим, тъй като органите за защита на потребителите не разполагат с правомощия да вземат решения във връзка с нарушения на съответните правила на потребителското право. *DK, EL, FR, RO* и *FI* са предоставили приблизителна оценка относно средната продължителност за определени години.

— Изпиране на пари —

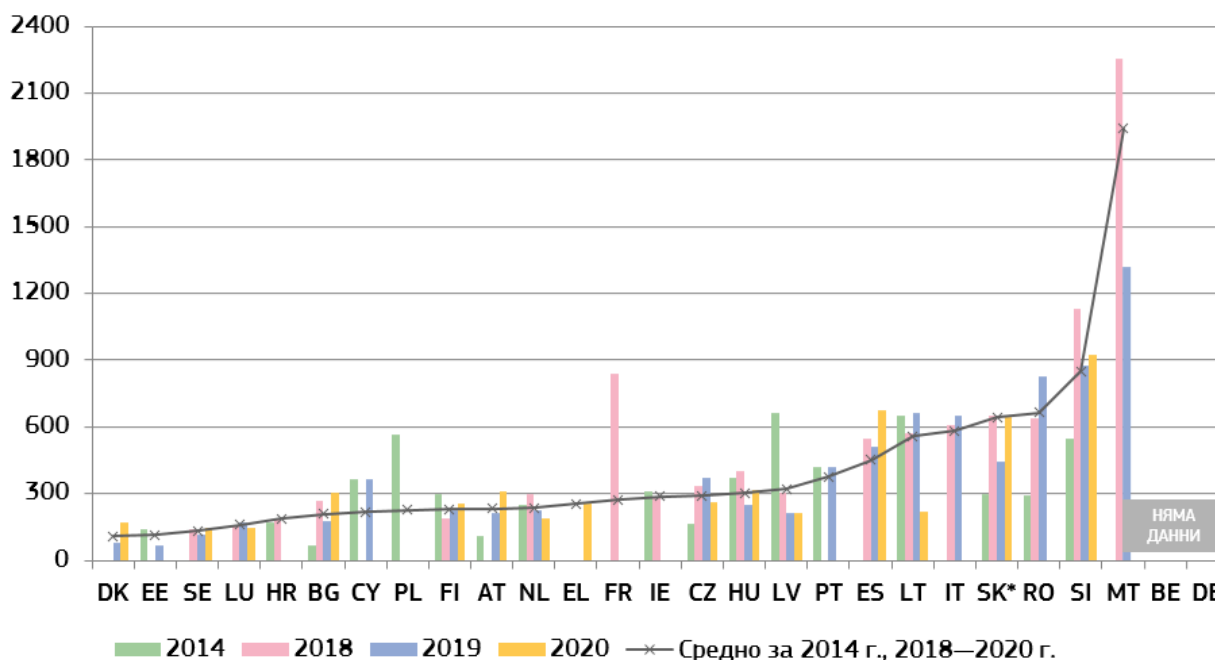
Наред с приноса си за борбата с престъпността, ефективността на борбата с изпирането на пари е от решаващо значение за надеждността, целостта и стабилността на финансовия сектор, доверието във финансовата система и наличието на лоялна конкуренция на единния пазар⁵⁰. Изпирането на пари може да обезкуражи чуждестранните инвеститори, да доведе до нарушения в международните капиталови потоци и да окаже отрицателно въздействие върху макроикономическите резултати на държавите, което ще доведе до загуби на благосъстояние, а оттам и до изразходване на ресурси от по-продуктивни икономически дейности⁵¹. Съгласно Директивата за борба с изпирането на пари държавите членки са длъжни да водят статистика за ефективността на своите системи за борба с изпирането на пари или финансирането на тероризма⁵². В сътрудничество с държавите членки чрез актуализиран въпросник бяха събрани данни за съдебните фази на националните режими за борба с изпирането на пари. На графика 24 е показана средната продължителност на съдебните дела на първа инстанция за престъпления, свързани с изпиране на пари.

⁵⁰ Съображение 2 от Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма.

⁵¹ Бюлетин на МВФ, 8 март 2018 г.: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>.

⁵² Член 44, параграф 1 от Директива (ЕС) 2015/849. Вж. също преработения член 44 от Директива (ЕС) 2018/843, който влезе в сила през юни 2018 г. и трябваше да бъде приведен в действие от държавите членки до януари 2020 г.

Графика 24: Изпирание на пари: средна продължителност на съдебните дела през 2014, 2018—2020 г.(*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Експертната група по въпросите на изпирането на пари и финансирането на тероризма)

(*) Няма данни за 2020 г.: **BE, DE, EE, IE, HR, PL и PT**. **BG**: средната продължителност на делата е изчислена в месеци от деня на образуване на съдебното дело до деня на постановяване на съдебното решение. **ES, NL**: прогнозна продължителност. **CZ**: продължителност в месеци. **HU**: средният брой дни е изчислен само въз основа на броя на решените дела с осъдителна присъда. **PT**: средният брой дни е изчислен въз основа на извадка. **IT**: данните се отнасят както за съдебната, така и за досъдебната фаза на съдебните производства. **CY**: делата за тежки престъпления пред наказателния съд се разглеждат средно в рамките на една година. Делата за по-леки престъпления пред районните съдилища се разглеждат за по-дълго време. **SK***: данните съответстват на средната продължителност на цялото производство, включително в апелативния съд.

3.1.4. Обобщение относно ефикасността на правосъдните системи

Ефективните правосъдни системи управляват своята натовареност и броя на изостаналите дела, а постановяването на решения става без излишно забавяне. Основните показатели, използвани в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за оценяване на ефикасността на правосъдните системи, са именно **продължителността на производствата** (прогнозиран или среден срок в дни, необходим за решаване на дадено дело), **делът на приключените производства** (съотношението между броя на решените дела и броя на новозаведените дела) и броят на **висящите дела** (които в края на годината остава да бъдат разгледани).

Общи данни за ефикасността

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. съдържа данни за ефикасността за период от осем години (2012—2020 г.). Този период от време позволява да се установят някои тенденции и да се вземе предвид фактът, че при съдебните реформи често е необходимо време, за да се прояви тяхното въздействие.

Както е видно от наличните данни от 2012 до 2020 г. за гражданските, търговските и административните дела, тенденциите в повечето случаи са положителни. От общите данни за ефикасността обаче става ясно, че през 2020 г. има отрицателно въздействие върху ефикасността за някои държави членки. Възможно е това да се дължи на пандемията от COVID-19 и следователно да има временен характер.

В държавите членки, за които в контекста на европейския семестър се счита, че са изправени пред специфични предизвикателства, се наблюдава известно положително развитие⁵³:

- От 2012 г. насам, въз основа на наличните данни за тези държави членки и въпреки пандемията от COVID-19, в някои държави членки **продължителността на съдебните производства на първа инстанция** в широката категория „всички дела“ (графика 6) и в категорията „спорни производства по граждански и търговски дела“ (графика 7) е продължила да намалява или е останала стабилна. В около половината от посочените държави членки същите две графики 6 и 7 показват увеличение на продължителността на производствата, в някои случаи над нивата от 2012 г. При административните дела (графика 9) от 2012 г. насам продължителността на производствата е намаляла или е останала стабилна в около половината от тези държави членки. Като цяло продължителността на производствата при административните дела се е увеличила в около половината от държавите членки през 2020 г.
- В информационното табло се представят данни за **продължителността на производствата на всички съдебни инстанции** за спорните производства по граждански и търговски дела (графика 8), както и за административните дела (графика 10). Данните показват, че в някои държави членки, за които е установено, че срещат затруднения във връзка с продължителността на производствата в първоинстанционните съдилища, съдилищата от по-висша инстанция работят по-ефикасно. В други държави членки обаче, които срещат затруднения, средната продължителност на производствата в съдилищата от по-висша инстанция е дори по-голяма, отколкото в първоинстанционните съдилища.
- В широката категория „всички дела“ и в категорията „спорни производства по граждански и търговски дела“ (графики 11 и 12) общият брой на държавите членки, в които делът на **приключените производства** е над 100 %, е намалял от миналата година, като се е доближил до нивата от 2012 г. Независимо от този спад, по-голямата част от държавите членки, включително повечето от тези, които срещат затруднения, са отчетели висок дял на приключените производства (над 97 %) през 2020 г. Това означава, че като цяло съдилищата са в състояние да се справят с новозаведените дела в тези категории. При административните дела (графика 13) се наблюдава по-голяма разлика в дела на приключените производства между различните години. Макар този

⁵³ HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT и SK, които получиха специфични за всяка държава препоръки в рамките на европейския семестър за 2020 г., и BE, BG, IE, EL, ES, RO, и SI, за които предизвикателствата, пред които са изправени, бяха отразени в съображенията на специфичните за всяка държава препоръки и в докладите по държави за 2020 г.

Различията в резултатите за осемте анализирани години може да се обясни с контекстуални фактори (разлики от над 10 % в броя на новозаведените дела не е необичайно явление) или със системни недостатъци (липса на гъвкавост и готовност за реакция или несъответствия в процеса на реформа).

дъл да се запазва като цяло по-нисък в сравнение с други категории дела, някои държави членки продължават да постигат добър напредък. По-специално повече от половината от държавите членки, срещащи затруднения, отчитат увеличение на дела на приключените административни производства от 2012 г. насам.

- От 2012 г. насам ситуацията остава стабилна или продължава да се подобрява в почти всички държави членки, срещащи най-големи затруднения за справяне с **изостаналите дела**, независимо от категорията дела. През 2020 г., въпреки увеличаването на броя на висящите дела в някои държави членки, в други е постигнат значителен напредък в намаляването на броя на висящите дела както при спорните производства по граждански и търговски дела (графика 15), така и при административните дела (графика 16). Въпреки това все още се наблюдават значителни различия между държавите членки с относително малко на брой висящи дела и тези с висок брой висящи дела.

Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

Данните за средната продължителност на производствата в специфични области на правото на ЕС (графики 17—23) дават представа за функционирането на правосъдните системи по тези конкретни видове търговски спорове.

Данните за ефикасността в специфични области на правото на ЕС се събират въз основа на тясно определени сценарии, така че броят на съответните дела може да се окаже малък. Въпреки това в сравнение с изчислената продължителност на производствата, представена в общите данни относно ефикасността, тези цифри показват действителната средна продължителност на всички съответни дела в специфични области в рамките на една година. Поради това заслужава да се отбележи, че няколко държави членки, които въз основа на общите данни за ефикасността не изглеждат да срещат трудности, отчитат значително по-дълга средна продължителност на делата в специфични области на правото на ЕС. В същото време продължителността на производствата в различни специфични области също може да се различава значително в рамките на една и съща държава членка.

И накрая, новите графики, които са съсредоточени върху продължителността на административните производства пред националните органи за защита на конкуренцията и националните регулаторни органи в областта на електронните съобщения, предоставят информация относно административната ефикасност в повече области на правото на ЕС. Ефикасността на цялостната верига на правоприлагане, включително административните и съдебните производства, допринася за положителна бизнес и инвестиционна среда, като гарантира своевременно разрешаване на случаите и прилагане на правата.

Данните, отнасящи се до специфични области на правото на ЕС, показват следните тенденции:

- Що се отнася до **съдебния контрол на делата в областта на конкуренцията** (графика 17), с нарастването на общата натовареност на съдилищата в държавите членки продължителността на производствата по съдебен контрол е намаляла или се е запазила стабилна в шест държави членки, а в други пет държави членки е нараснала. Въпреки тази леко положителна тенденция три държави членки отчитат средна продължителност над 1000 дни през 2020 г. При **производствата пред националните органи за защита на конкуренцията** 10 държави членки отчитат продължителност под 1000 дни. Някои

държави членки, които имат проблеми с ефикасността на съдебния контрол на делата в областта на конкуренцията, са сред държавите с по-висока ефикасност по отношение на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията.

- Що се отнася до **електронните комуникации** (графика 19), броят на делата, заведени пред съдилищата, намалява спрямо предходните години, като се запазва наблюдаваната през 2019 г. положителна тенденция по отношение на увеличената продължителност на производствата. През 2020 г. повечето държави членки регистрират намаляване на средната продължителност на производствата или стойностите остават стабилни спрямо 2019 г., като само в няколко държави членки се наблюдава увеличаване. Новата графика за **ефикасността на националните регулаторни органи в областта на електронните съобщения** (графика 20) показва, че в някои държави членки средната продължителност на производствата е сравнително стабилна, но като цяло не се наблюдава ясна тенденция през годините, за които са налични данни.
- Що се отнася до **делата за нарушения на марката на ЕС** (графика 21), през 2020 г. общата натовареност е намаляла. Въпреки това, докато някои държави членки успяват да се справят по-добре с натовареността на съдилищата си, като регистрират намалена или стабилна продължителност на производствата, в шест други държави членки се наблюдава ясно увеличение на средната продължителност на производствата.
- Евентуалното комбинирано въздействие на веригата на правоприлагане, състояща се както от административния, така и от съдебния контрол, е представено в областта на **потребителското право на ЕС** (графики 22 и 23). През 2020 г. шест държави членки отчитат, че органите за защита на потребителите издават решение по дела, обхванати от потребителското право на ЕС, средно за по-малко от 3 месеца, а в шест други държави членки — за повече от 6 месеца. Когато решенията на органите за защита на потребителите са оспорвани в съда, тенденциите по отношение на продължителността на съдебния контрол на административното решение през 2020 г. се различават в сравнение с 2019 г., като в осем държави членки има увеличение, а в други четири — намаление. В две държави членки средната продължителност на съдебния контрол остава над 1000 дни.
- Ефективната борба с **изпирането на пари** е от решаващо значение за защитата на финансовата система, гарантирането на лоялна конкуренция и предотвратяването на отрицателни икономически последици. Предизвикателствата по отношение на продължителността на съдебните производства за престъпления, свързани с изпирането на пари, могат да повлияят върху ефективността на борбата с изпирането на пари. На графика 24 са представени актуализирани данни за продължителността на съдебните производства за престъпления, свързани с изпирането на пари. От данните е видно, че в повече от половината от държавите членки съдебните производства на първа инстанция траят средно до една година, докато в няколко държави членки те отнемат средно около 2 години⁵⁴.

⁵⁴ Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред ще премахне правните пречки, които биха могли да забавят наказателното преследване, например правилото, според което наказателно преследване за изпиране на пари може да започне едва след приключване на производството за свързаното предикатно престъпление. Държавите членки трябваше да транспонират тази директива до 8 декември 2020 г.

3.2. Качество на правосъдните системи

Не съществува един-единствен начин за измерване на качеството на правосъдните системи. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. продължават да се разглеждат фактори, които като цяло се смятат за уместни за подобряване на качеството на правосъдието. Те се разпределят в четири категории:

- 1) достъпност на правосъдието за гражданите и предприятията;
- 2) подходящи финансови и човешки ресурси;
- 3) въвеждане на инструменти за оценка;
- 4) цифровизация.

3.2.1. Осигуряване на достъп

Необходима е достъпност по цялата верига на правораздаване, за да се даде възможност на гражданите да получат съответната информация — за правосъдната система, за начините да се подаде иск и свързаните с това финансови аспекти, за актуалното състояние на производствата от началото до края им — и да имат достъп онлайн до решението.

— *Правна помощ, съдебни такси и такси за правни услуги* —

Разходите за водене на съдебни спорове са ключов фактор, който определя достъпа до правосъдие. Високите разходи за водене на съдебни спорове, включително съдебните такси⁵⁵ и таксите за правни услуги⁵⁶, могат да възпрепятстват достъпа до правосъдие. Разходите за водене на съдебни спорове по граждански и търговски дела не са хармонизирани на равнище ЕС. Те се регулират от националното законодателство и следователно се различават в отделните държави членки.

Достъпът до правна помощ е основно право, залегнало в Хартата на основните права на ЕС⁵⁷. То дава възможност за достъп до правосъдие на лицата, които в противен случай не биха могли да поемат или предплатят разходите за водене на съдебни спорове. В повечето държави членки предоставянето на правна помощ е обусловено от доходите на кандидата⁵⁸.

На графика 25 е показана възможността за получаване на пълна или частична правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право, включващо иск на стойност 6000 EUR. В графиката се съпоставят установените във връзка с предоставянето на правна

⁵⁵ За съдебна такса се счита сумата, която трябва да се заплати за образуване на ненаказателно съдебно производство в съд или трибунал.

⁵⁶ Такси за правни услуги са възнагражденията на адвокатите за услугите, които предоставят на клиентите си.

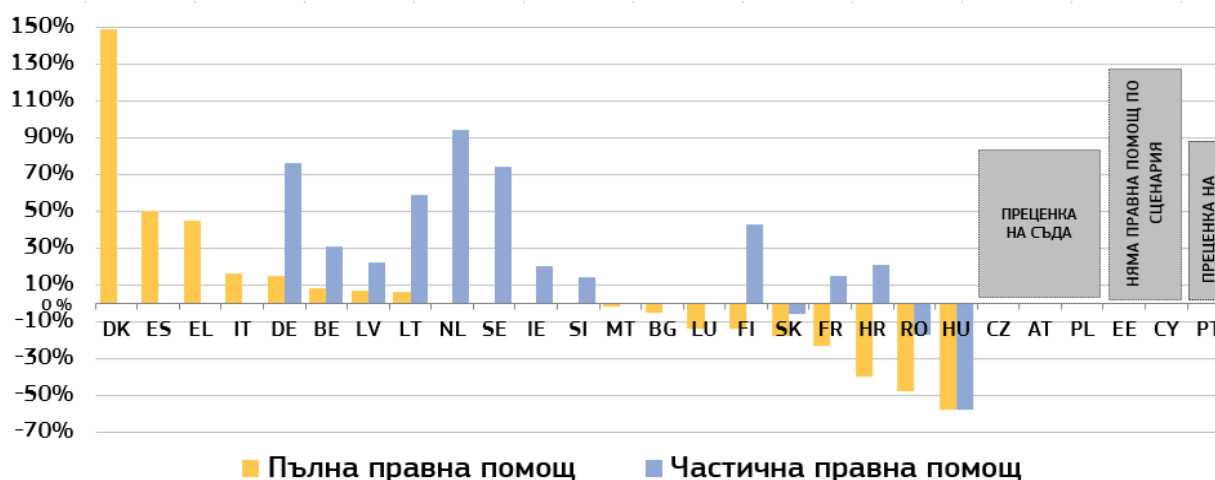
⁵⁷ Член 47, параграф 3 от Хартата на основните права на ЕС.

⁵⁸ Държавите членки използват различни методи за установяване на прага за допустимост, например различни референтни периоди (месечен/годишен доход). Около половината държави членки са установили освен това и праг, свързан с личния капитал на кандидата за правна помощ. Това не е отчетено в тази графика. В BE, BG, IE, ES, FR, HR, HU, LT, LU, NL и PT определени групи лица (напр. лица, които получават определени помощи) получават автоматично право на правна помощ по граждански/търговски спорове. Допълнителните критерии, които държавите членки могат да използват, като например въпросите по съществуващото на делото, не са отразени в тази графика. Макар това да няма пряко отношение към показаната графика, в няколко държави членки (AT, CZ, DE, DK, IT, NL, PL, SI) правна помощ може да се предоставя не само на физически лица.

помощ прагове на доходите, изразени като процент от установения от Евростат праг на бедността за всяка държава членка⁵⁹. Например, ако посоченият праг за предоставяне на правна помощ е определен на 20 %, това означава, че кандидат за помощ, чийто доход е с 20 % по-висок от установения от Евростат праг на бедността за неговата държава членка, отговаря на условията за получаване на правна помощ. Ако посоченият праг за предоставяне на правна помощ обаче е определен под 0, това означава, че лице, чийто доход е под прага на бедността, може да не отговаря на условията за получаване на правна помощ.

Някои държави членки използват система за правна помощ, която покрива 100 % от процесуалните разходи (пълна правна помощ), към която се добавя система, покриваща части от разходите (частична правна помощ), като за последната се прилагат критерии за допустимост, различни от приложимите за системата за пълна правна помощ. Други държави членки използват само система за пълна правна помощ или система за частична правна помощ.

Графика 25: Праг на доходите за предоставяне на правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право, 2021 г.(*) (разлики в % спрямо прага на бедността, установен от Евростат) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ))⁶⁰

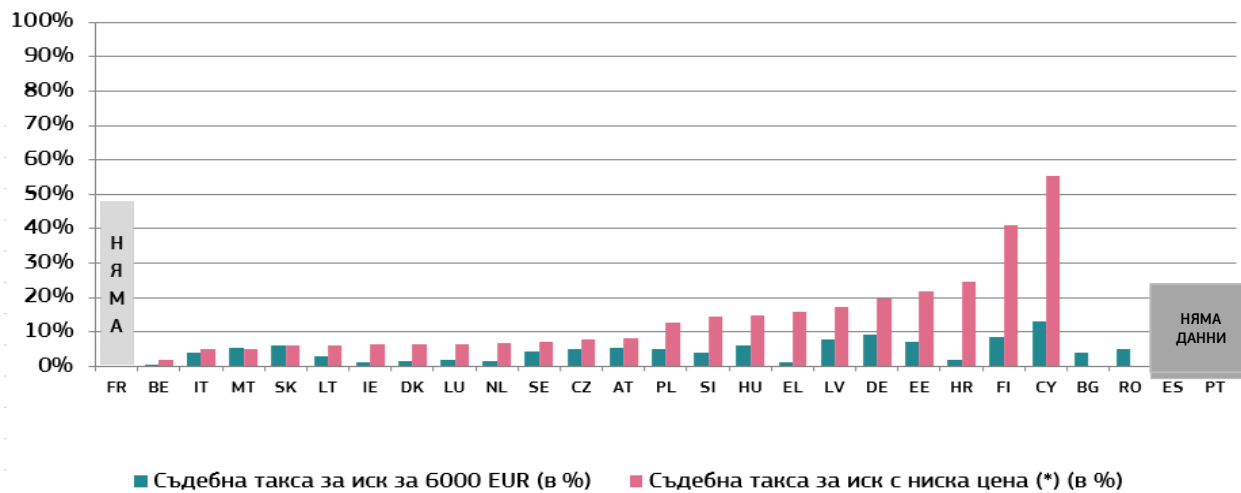
(*) **EE:** решението за предоставяне на правна помощ не се обуславя от равнището на финансовите ресурси на кандидата. **IE:** за правна помощ трябва да се вземат предвид и разполагаемите активи на кандидата. **CY:** данни за 2020 г. **MT:** данни за 2020 г. **LV:** праговете варират за отделните общини; горната граница е представена в графиката. **PT:** решението за предоставяне на правна помощ се взема от държавната администрация (P.A. на графиката), като Министерството на социалното осигуряване оценява финансовите условия на кандидата съгласно закона. **RO:** данни за 2020 г.

⁵⁹ С цел да се съберат съпоставими данни, прагът на бедността, установен от Евростат за всяка държава членка, е преобразуван в месечен доход. Прагът за риска от изпадане в бедност (РИБ) е определен на 60 % от медианния национален приравнен разполагаем доход. Европейско изследване на доходите и условията на живот, таблица на Евростат ilc_li01, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en.

⁶⁰ Данните за 2021 г. са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на конкретен сценарий: спор между потребител и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат). Като се има предвид, че условията за предоставяне на правна помощ зависят от положението на кандидата за правна помощ, е използвана следната хипотеза: несемейно работещо лице на възраст 35 години, без задължения за издръжка на зависимо лице или без застраховка за правни разноски, с постоянни доходи и живеещо в апартамент под наем.

Повечето държави членки изискват от страните да заплатят съдебна такса при образуване на съдебно производство. Получателите на правна помощ често са освободени от заплащането на съдебни такси. Само в България, Естония, Ирландия, Нидерландия, Полша и Словения получателите на правна помощ не са автоматично освободени от заплащането на съдебни такси. В Чехия съдът решава за всеки отделен случай дали да освободи получателя на правната помощ от заплащането на съдебни такси. В Люксембург страните по делото, на които е предоставена правна помощ, не е необходимо да заплащат такси за съдебен изпълнител. На графика 26 се сравнява размерът на съдебната такса за двата сценария, представен като част от стойността на иска. Ако например на графиката по-долу съдебната такса е определена на 10 % от иск на стойност 6000 EUR, потребителят ще трябва да заплати съдебна такса в размер на 600 EUR, за да бъде образувано съдебно производство. При иска с ниска стойност като основа се взема установеният от Евростат праг за риска от изпадане в бедност (РИБ) за всяка държава членка.

Графика 26: Съдебна такса за образуване на съдебно производство по конкретно дело в областта на потребителското право, 2021 г. (*) (размер на съдебната такса като процент от стойността на иска) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ)⁶¹

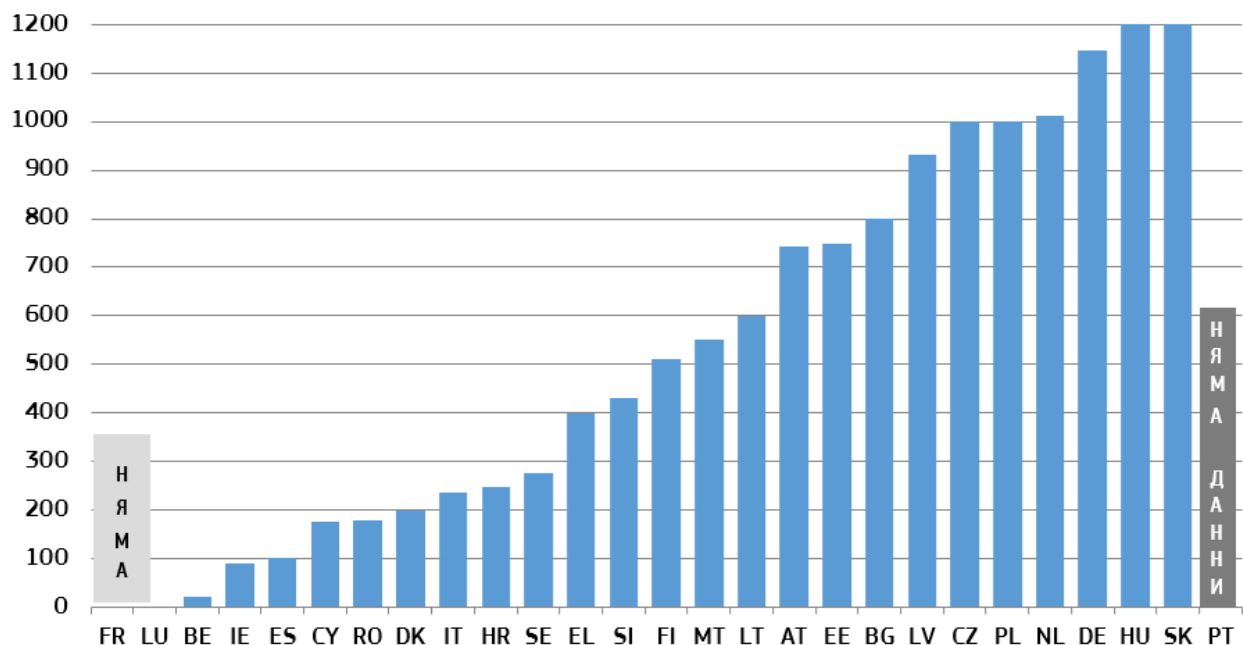

(*) „Иск с ниска стойност“ означава иск, чиято стойност съответства на установения от Евростат праг на бедността за едно лице за всяка държава членка, преобразуван в месечен доход (напр. за 2019 г. тази стойност е варираща от 193 EUR в **RO** до 1824 EUR в **LU**). **ES, PT**: не са предоставени данни. **BG, RO**: данни за 2020 г. за съдебна такса за иск на стойност 6000 EUR. Не е предоставена информация за съдебните такси за исковете с ниска стойност. **CY**: данни за 2020 г. **LU**: Страните трябва да платят такси за съдебен изпълнител, за да заведат дело като ищец, освен ако им е предоставена правна помощ. **MT**: данни за 2020 г. **NL**: заплащат се съдебни такси при доход < 2383 EUR/месечно. **AT**: максималният размер на съдебната такса зависи от съдебната инстанция. **SE**: съдебните такси за гражданските дела се различават в зависимост от вида на делото. За спорове, при които стойността на иска е < 2339 EUR, съдебната такса е 88 EUR. За делата, при които стойността на иска е > 2339 EUR, съдебната такса е 275 EUR. За други видове искове има други съдебни такси.

⁶¹ Данните, отнасящи се до праговете за доходите, валидни през 2020 г., са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на следния сценарий: потребителски спор между физическо лице и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат).

Ефективното изпълнение на договорите е от съществено значение за икономиката. Вероятността за възстановяване на действителните разходи за водене на съдебни спорове укрепва позицията на кредитора, който иска да наложи изпълнение на договор. Обикновено кредиторът като ищец е длъжен да заплати съдебна такса за завеждане на дело в съда. По принцип съдилищата осъждат загубилия ответник да възстанови в пълен размер съдебните такси, предплатени от спечелилия ищец. На графика 27 е показан размерът на съдебната такса, необходима за образуване на съдебно производство по конкретно търговско дело, свързано със спор между две дружества в трансграничен търговски съдебен спор за налагане на изпълнение на договор, със стойност на иска 20 000 EUR.

Графика 27: Съдебна такса за образуване на съдебно производство по конкретно търговско дело, 2021 г. (*) (в EUR) (източник: Европейската комисия и ССВЕ)⁶²

(*) *CY, LU, MT, PL, RO*: данни за 2020 г. *EL, ES*: възстановяването на съдебните такси се решава за всеки отделен случай. *HU*: няма пълно възстановяване на съдебните такси за печелившата страна.

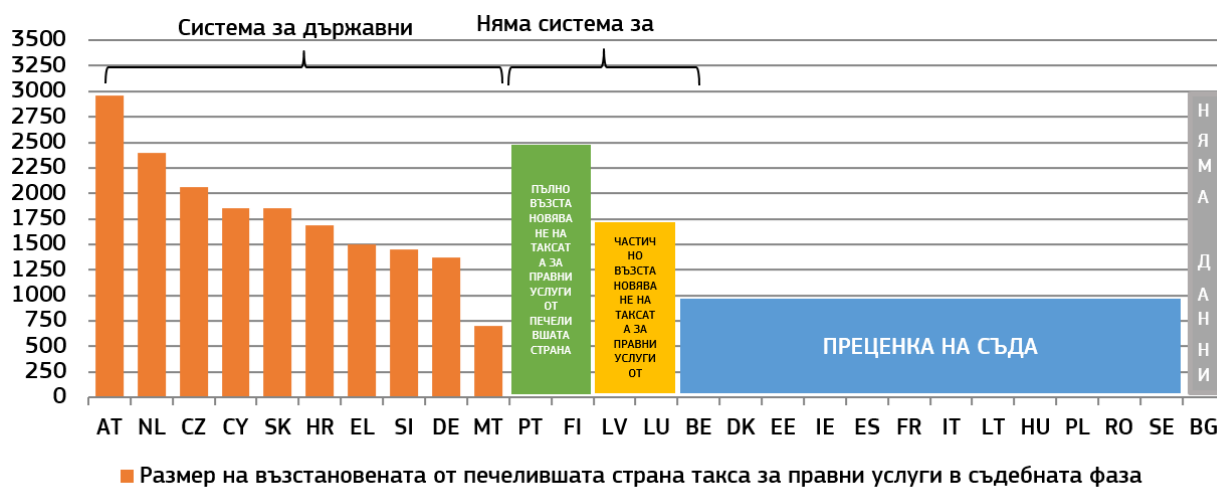
Обикновено кредиторът предплаща вознаграждението на собствения си адвокат не само за съдебната фаза, но и за предсъдебната фаза. Що се отнася до възстановяването на суми, повечето държави членки прилагат правилото, според което от загубилата страна се очаква да поеме не само собствените си съдебни разходи, но и тези на печелившата страна. Това правило възпира завеждането на дела, за които има малка вероятност да бъдат спечелени, но насърчава завеждането на дела, за които има голяма вероятност да бъдат спечелени. На графика 28 е показана сумата, която съдът би присъдил на спечелилия ищец в конкретен сценарий по търговско дело (вж. бележка под линия 62).

Разграничават се три основни системи за такси:

⁶² Данните са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на описания по-горе сценарий. От членовете на ССВЕ е поискано да предоставят информация за дължимата съдебна такса за завеждане на делото по сценария.

- 1) в държавите членки със система за държавни такси възстановяването на таксите за правни услуги, които варират значително в различните държави членки, зависи от размера на държавната такса за работата, извършена от адвоката;
- 2) в държавите членки без система за държавни такси има или пълно (Португалия, Финландия), или частично (Латвия, Люксембург) възстановяване на таксите за правни услуги;
- 3) в редица държави членки въпросът за възстановяването се решава от съда за всеки отделен случай.

Графика 28: Възстановимост на таксите за правни услуги в търговски процес, 2021 г. (*) (в EUR) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ))⁶³

(*) За тази графика таксите за правни услуги не включват технически разходи и ДДС, ако са платими. Хипотетичната такса за правни услуги за съдебната фаза, предвидена в сценария, е 1650 EUR. В системите без държавни такси пълното възстановяване означава, че тази сума (1650 EUR) може да бъде възстановена. Държавите членки с частично възстановяване (LV, LU) са подредени по реда на възстановимата такса за правни услуги (от най-високата до най-ниската, като сумите варират от 2200 EUR до 660 EUR). В графиката не е включена информация за възстановимостта на таксите за правни услуги за предсъдебната фаза, тъй като това не е предвидено във всички държави членки. **IT**: в IT има държавна такса (3235 EUR по сценария), но съдът може да вземе решение за възстановяване в рамките на определени граници. **LT**: съдът решава, като взема предвид насоките на Министерството на правосъдието. Максималната сума по сценария би била 3350 EUR. **HU**: има два сценария: съдът може да постанови пълно

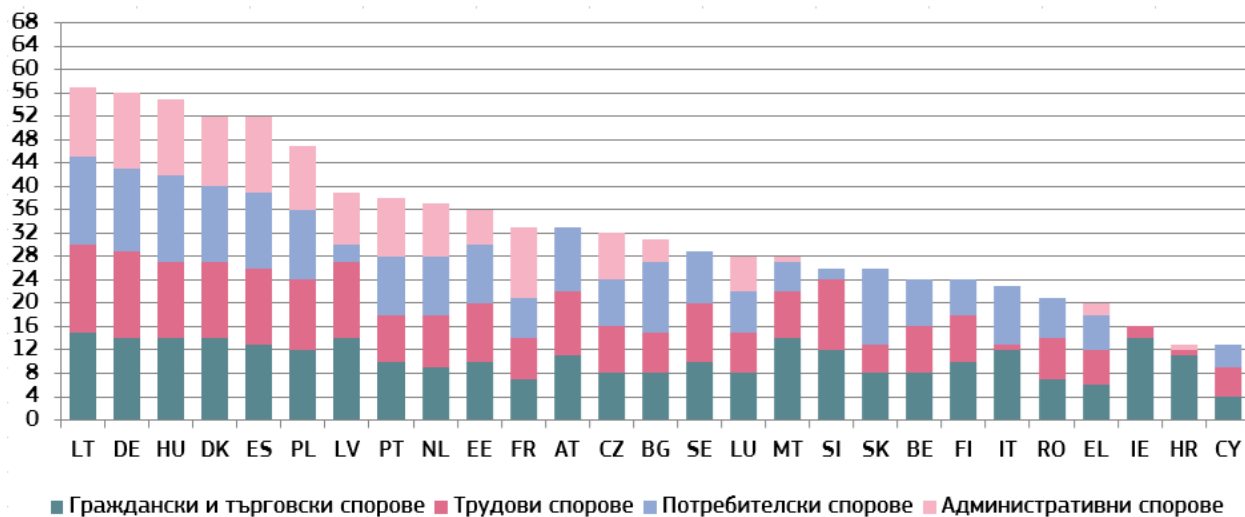
⁶³ Данните са събрани чрез отговори на членове на ССВЕ на въпросник, основан на същия сценарий, както за графика 27 (бележка под линия 62). Като основа за изчисляване на таксите за правни услуги е използван следният сценарий: дружеството, което иска да наложи изпълнение на договора, сключва договор със специализиран и опитен адвокат. Адвокатът е извършил следната работа: в предсъдебната фаза: 3 часа работа, съставен е един документ за почасова такса за правни услуги в размер на 200 EUR (общо 600 EUR); в съдебната фаза: 11 часа работа, съставени са 3 документа и са проведени 2 съдебни заседания за почасова такса за правни услуги в размер на 200 EUR него (общо 2200 EUR). От членовете на ССВЕ бе поискано да предоставят информация относно а) държавната такса за работата в (пред)съдебната фаза, ако има такава; и б) размера на таксата за правни услуги, която загубилата страна ще бъде основателно осъдена от съда да възстанови. (Хипотетичната почасова такса за правни услуги е променена в сравнение с Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2020 г., в резултат на което отговорите не са сравними).

възстановяване на таксите за правни услуги от печелившата страна въз основа на споразумението за таксата за правни услуги между адвоката и клиента; Независимо от споразумението между адвоката и клиента, съдът би могъл да вземе предвид системата с държавни такси за правни услуги и да постанови само частично възстановяване на таксите за правни услуги от печелившата страна. **MT**: в *MT* не съществува понятие за почасова такса за правни услуги; възстановяването се определя въз основа на стойността на иска. **AT**: сценарият не е напълно приложим за системата за възстановяване на *AT*. **PL**: минималният размер на таксите се определя от закона и зависи от стойността на предмета на спора. Съдът може да реши да отмени таксата или да постанови заплащане на минималната такса (в случай че таксата е увеличена поради специфични обстоятелства, както е посочено в съответното законодателство).

— Достъп до алтернативни способи за разрешаване на спорове —

На графика 29 са представени усилията на държавите членки за насърчаване на доброволното използване на алтернативни способи за разрешаване на спорове (АРС) с помощта на конкретни стимули. Те могат да се различават в зависимост от съответната област на правото⁶⁴.

Графика 29: Насърчаване и стимулиране на използването на способи за АРС, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁶⁵)

(*) Максимален брой точки: 68 точки. Обобщени показатели въз основа на следните показатели: 1) уебсайт, предоставящ информация относно алтернативните способи за разрешаване на спорове; 2) информационни кампании в медиите; 3) брошури за широката общественост; 4) предоставяне от съда на специални информационни сесии за АРС при поискване; 5) съдебен координатор за АРС/медиация; 6) публикуване на оценки за използването на АРС; 7) публикуване на статистически данни за използването на АРС; 8) правната помощ покрива частично или изцяло направените разходи за АРС; 9) пълно или частично възстановяване на съдебните такси, включително държавните такси, ако АРС е довело до успешно разрешаване на спора; 10) не се изисква адвокат за процедурата по АРС; 11) съдията може да действа като медиатор; 12) споразумението, постигнато от страните, се признава от съда; 13) възможност за образуване на производство / подаване на иск и представяне на документални доказателства онлайн; 14) страните може да бъдат информирани за започването и за различните етапи на процедурата по електронен път; 15) възможност за онлайн плащане на приложими такси; 16) използване на технологии (приложения за изкуствен

⁶⁴ Способите за насърчаване и стимулиране на използването на АРС не включват задължителни изисквания за използване на АРС преди сезирането на съда, тъй като такива изисквания будят опасения по отношение на тяхната съвместимост с правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в Хартата на основните права на ЕС.

⁶⁵ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

интелект, чатботове) за улесняване на подаването и разрешаването на споровете; и 17) други средства. За всеки един от тези 17 показателя се присъжда по една точка за всяка област на правото. **IE**: административните дела попадат в категорията на гражданските и търговските дела. **EL**: при процедурите за възлагане на обществени поръчки има възможност за прилагане на АРС на етапа пред административните апелативни съдилища. **ES**: АРС е задължително по трудовоправни казуси. **PT**: при граждански/търговски спорове съдебните такси се възстановяват само когато делото се гледа от мирови съдия. **SK**: словакият правен ред не допуска използването на АРС за административни цели. **FI**: потребителските и трудовите спорове също се считат за граждански дела. **SE**: съдите имат процесуална автономия по отношение на АРС. Съдията е длъжен да се стреми към доброволно уреждане на спора, освен ако това е неуместно поради естеството на делото.

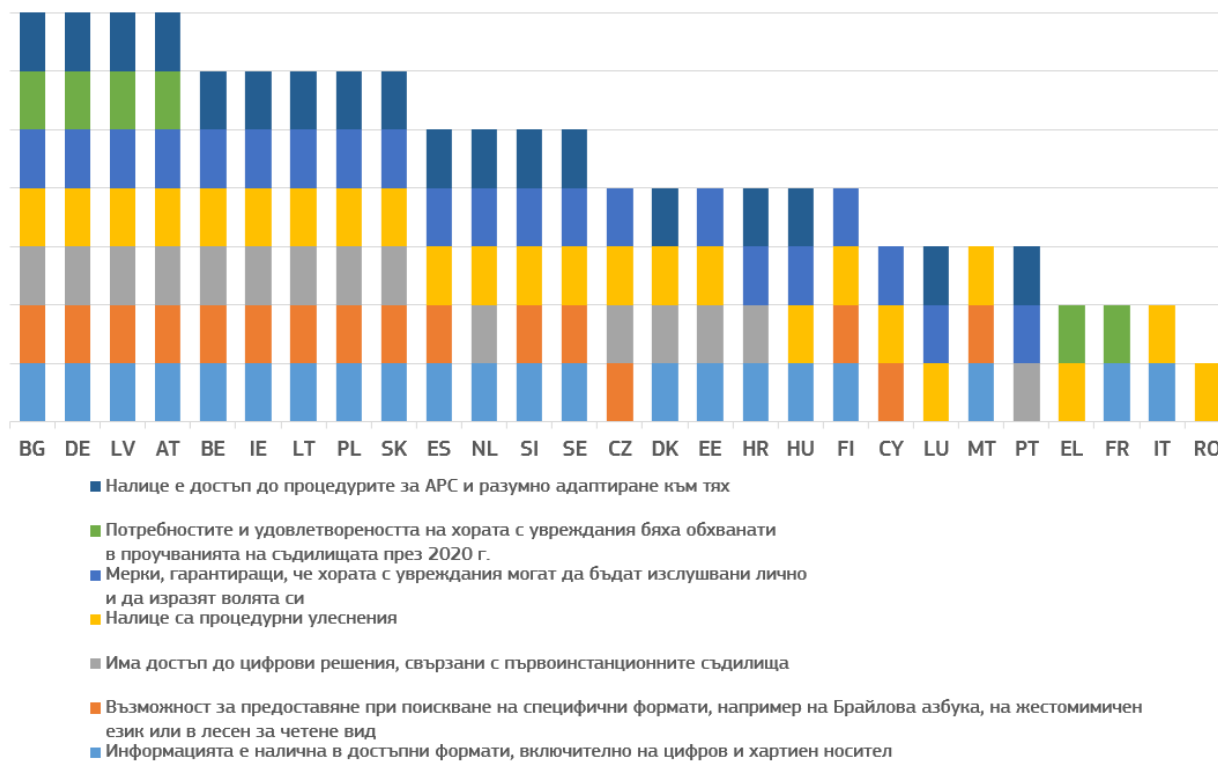
— Специфични практики за достъп до правосъдие на хората с увреждания —

Като страни по Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания⁶⁶ ЕС и всички негови държави членки са длъжни да гарантират на хората с увреждания ефективен и равен достъп до правосъдие, като осигурят подходящи помещения с цел равенство и недискриминация. Държавите — страни по Конвенцията, следва също така да осигурят достъпност, включително комуникация и информация, както и да потвърдят правото им на еднакво признаване пред закона. На графика 30 са показани избрани специфични практики в това отношение, като например наличието на информация в достъпни формати, наличието при поискване на специфични формати или достъпността за хора с увреждания на цифрови решения за граждански и търговски дела, административни дела и наказателни дела в първоинстанционните съдилища.

Графика 30: Специфични практики за достъп до правосъдие на хората с увреждания, 2021 г. (източник: Европейската комисия⁶⁷)

⁶⁶ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>.

⁶⁷ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

— Съдебна проверка на държавната администрация при сценарии, свързани с бизнеса —

В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. за първи път се прави преглед на избрани правни гаранции по отношение на действия или бездействия на административни органи при сценарии, свързани с предприятията⁶⁸. Съответните гаранции включват съдебен контрол на административни решения и временни мерки или възможност за финансова компенсация в случай на административно мълчание или необосновано решение. Всички те допринасят за качеството на правосъдната система,

⁶⁸ При първия сценарий, по време на съдебното производство, свързано с принудителното отчуждаване, органите разпореждат на миннодобивно дружество незабавно да преустанови добива; те се позовават на предишни жалби, подадени от собственици на къщи в съседното село, които вече са уредени от миннодобивното дружество. Ако изпълни административното решение, дружеството ще претърпи ежедневна загуба на печалба в размер на 8000 EUR. Дружеството оспорва административното решение в съда, който в крайна сметка го отменя като неоснователно. При втория сценарий дружество, установено в държава членка „Б“, подава до компетентния орган в държава членка „А“ искане за разрешение за изграждане на магазин за търговия на дребно с площ 800 кв. м в столицата на държава членка „А“. Дружеството не получава отговор от въпросния орган в рамките на законоустановения срок/в рамките на разумния срок за отговор (период на мълчалив отказ). Накрая, графиката показва дали дружеството може да поиска финансова компенсация за загубите, които е претърпяло поради закъснението (периода на мълчание на администрацията) при издаването на разрешение за строеж (ако се приеме, че разрешението за строеж е окончателно издадено) от компетентния орган.

което е от особено значение за бизнес средата и инвестиционната среда, както и за функционирането на единния пазар.

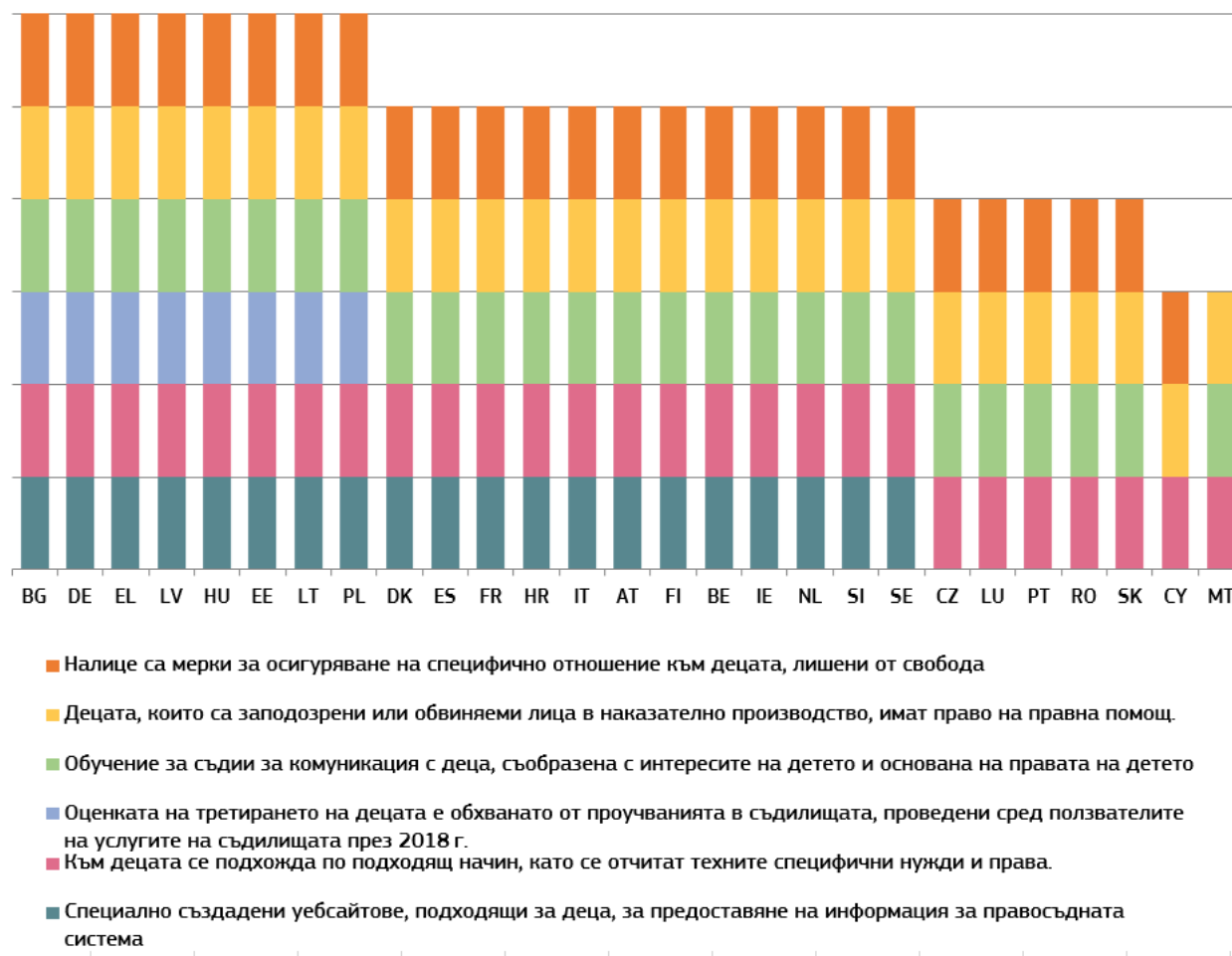
Графика 31: Правни гаранции във връзка с решенията или бездействието на административните органи, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁶⁹)

⁶⁹ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. анализът на правосъдието, съобразено с интересите на детето, е задълбочен в сравнение с предишните издания. На графика 32 са показани различните практики в държавите членки, благодарение на които правосъдната система е по-съобразена с нуждите на децата. На графика 33 са разгледани съществуващите специфични практики, когато участва дете като жертва или като заподозряно/обвиняемо лице.

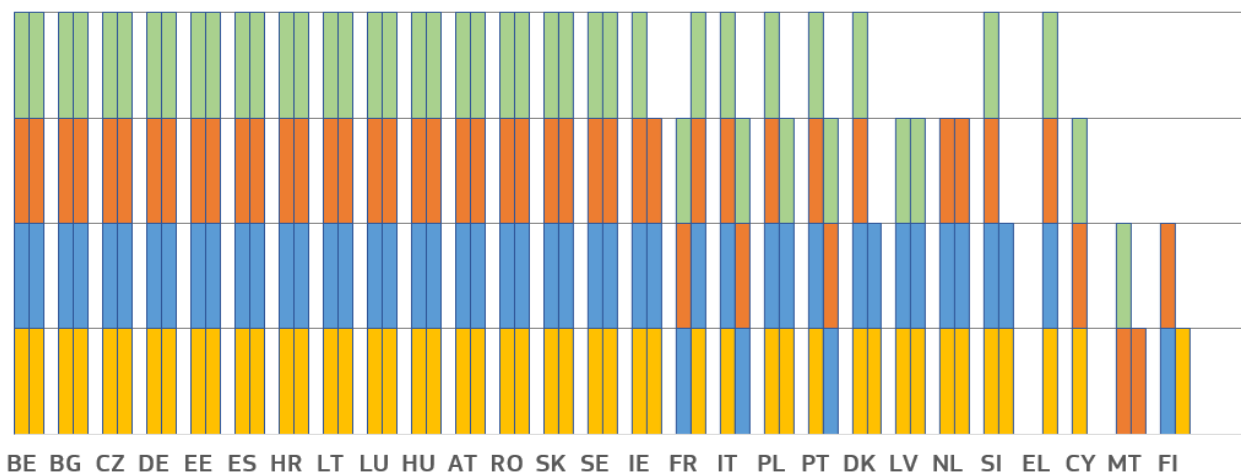
Графика 32: Специфични практики за производства, съобразени с интересите на детето, 2021 г. (*) (граждански и наказателни дела/правораздаване и административни производства при непълнолетни лица), (източник: Европейската комисия⁷⁰)

(*) Деца: лица на възраст под 18 години. Данните за MT относно обучението на съдиите са за 2020 г.

⁷⁰ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи и Европейската мрежа за съдебно обучение.

Графика 33: Специфични практики за производства, съобразени с интересите на детето, когато участват деца като жертви или като заподозрени/обвиняеми лица, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁷¹)

За всяка държава членка двете колони представят участието на децата като (от ляво надясно):

1. жертви

2. заподозрени или обвиняеми лица

- Аудио-визуален запис на разпит на деца
- Децата се изслушват в специална обстановка, съобразена с нуждите на детето, и могат да участват ефективно в изслушването.
- На децата се предоставя съобразена с техните интереси информация за правата им и за производствата
- Децата получават помощ от адвокат (винаги или когато е необходимо)

(*) Деца: лица на възраст под 18 години.

3.2.2. Ресурси

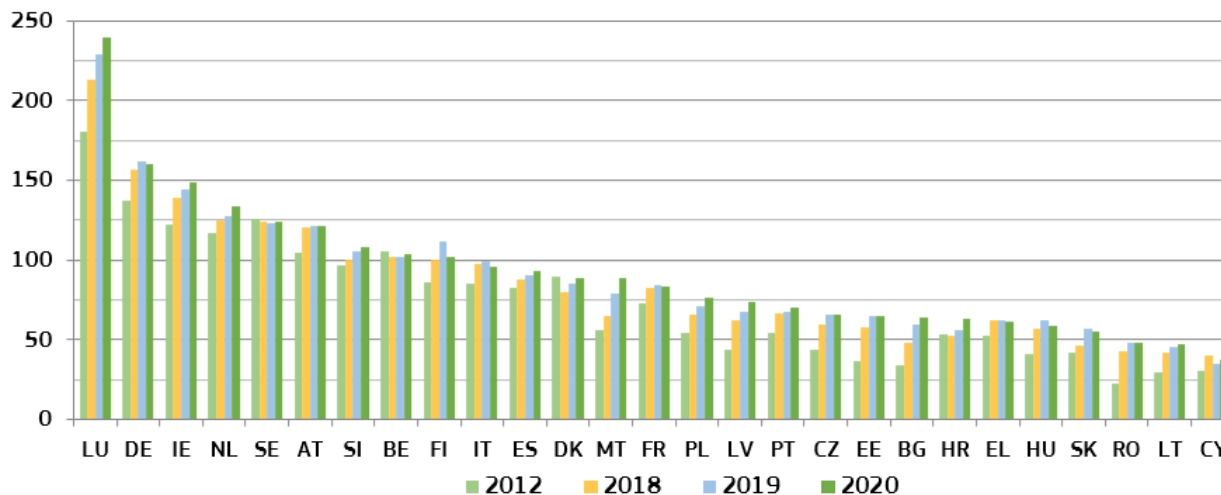
За да може правосъдната система да функционира правилно, е нужно да има достатъчно ресурси, включително необходимите инвестиции в материални и технически инфраструктури, както и високо квалифицирани и обучени служители от всички категории, получаващи адекватни възнаграждения. Липсата на подходяща материална база, инструменти или служители с необходимите квалификации, умения и достъп до продължаващо обучение излага на риск качеството на производствата и на съдебните решения.

— Финансови ресурси —

Графиките по-долу показват действителните държавни разходи за функционирането на правосъдната система (с изключение на затворите), както на глава от населението (графика 34), така и като дял от brutния вътрешен продукт (БВП) (графика 35).

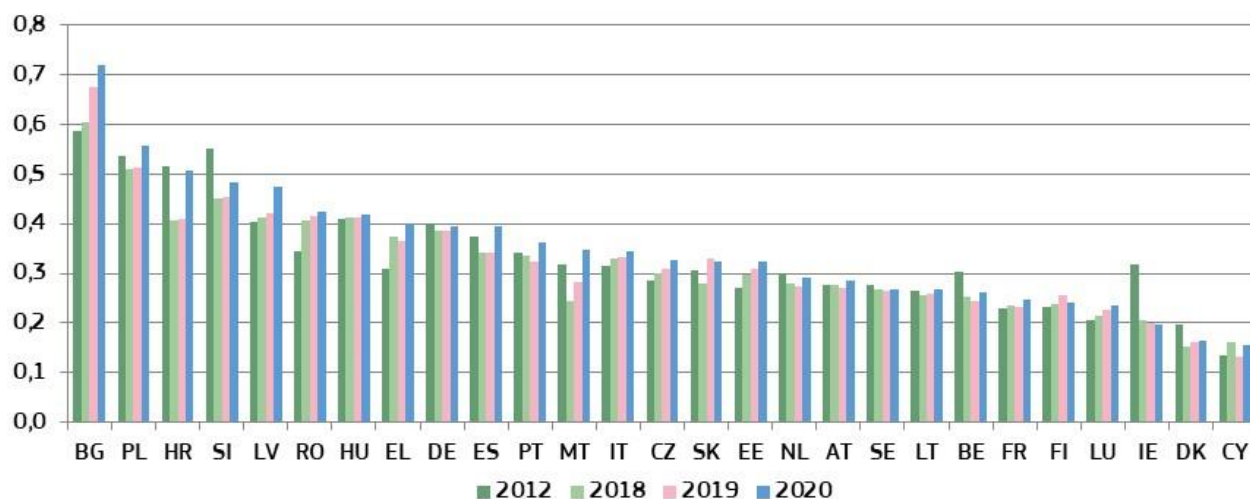
⁷¹ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 34: Общ размер на общите държавни разходи за съдилищата в EUR на глава от населението, 2012, 2018—2020 г. (*) (източник: Евростат)

(*) Държавите членки са подредени според размера на разходите си през 2020 г. (от най-висок към най-нисък). Следните данни са предварителни: DE (2018—2020 г.), ES (2020 г.), FR (2019—2020 г.), IT (2020 г.) и PT (2020 г.).

Графика 35: Общ размер на общите държавни разходи за съдилищата като процент от БВП, 2012, 2018—2020 г. (*) (източник: Евростат)

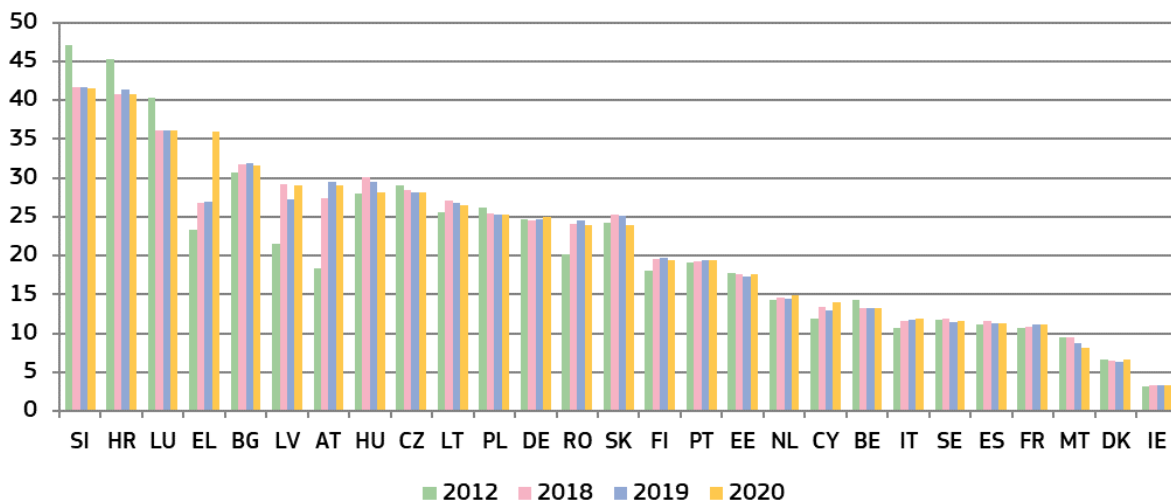

(*) Държавите членки са подредени според размера на разходите си през 2020 г. (от най-висок към най-нисък). Следните данни са предварителни: DE (2018—2020 г.), ES (2020 г.), FR (2019—2020 г.), IT (2020 г.) и PT (2020 г.).

— Човешки ресурси —

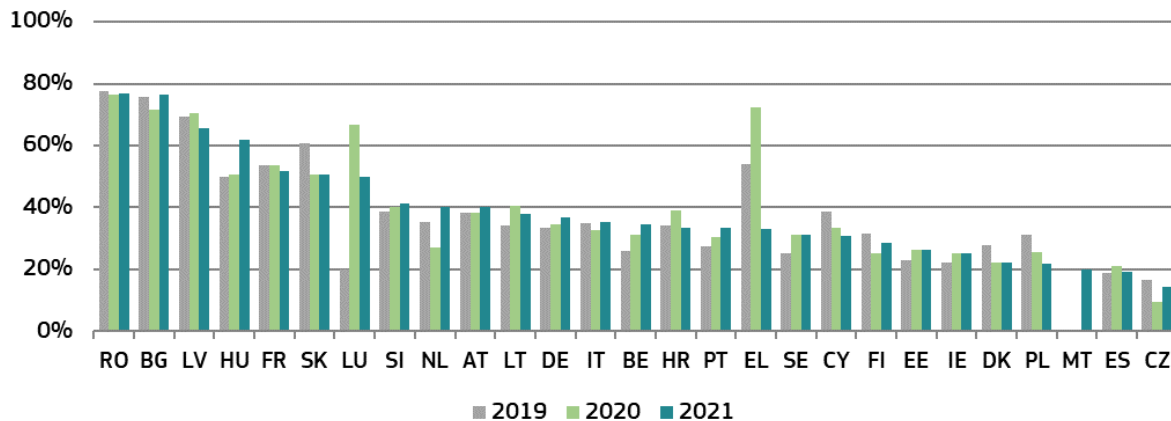
Наличието на подходящи човешки ресурси е от много голямо значение за качеството на съдебната система. Разнообразието сред съдиите, включително балансът между половете, носи допълнителни знания, умения и опит и отразява обществената действителност.

Графика 36: Брой на съдиите, 2012, 2018—2020 г. (*) (на 100 000 души от населението)
(източник: Проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ)
към Съвета на Европа)

(*) Категорията се състои от съдии на пълно работно време съгласно методиката на CEPEJ. В нея не са включени Rechtspfleger/съдебните администратори, които съществуват в някои държави членки. **AT**: данните за административното правосъдие се въвеждат от 2016 г. насам. **EL**: от 2016 г. насам данните за броя на професионалните съдии включват всички категории съдии по наказателни и граждански дела, както и административните съдии. **IT**: областните одитни комисии, местните данъчни комисии и военните съдилища не са взети под внимание. Административното правосъдие се взема предвид от 2018 г. насам.

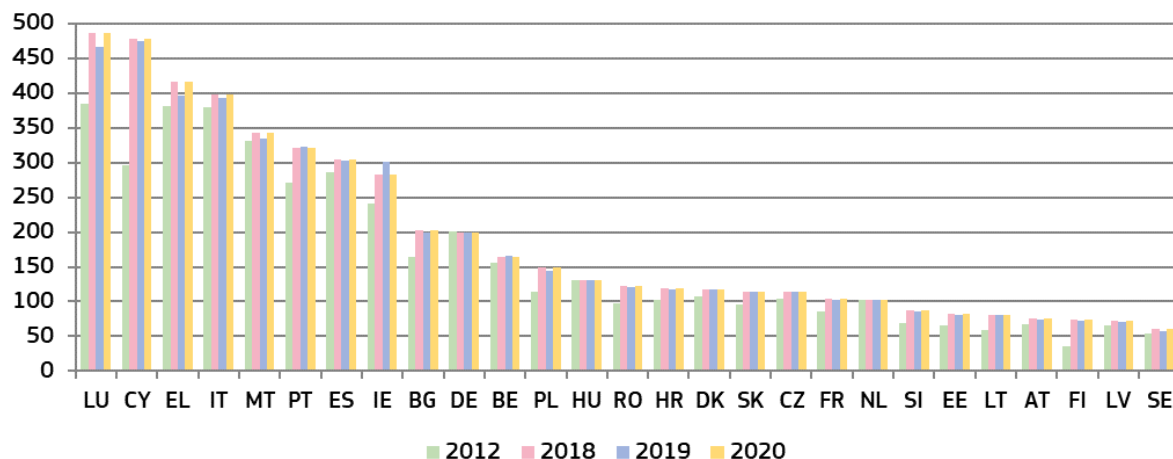
Графика 37: Дял на жените професионални съдии във върховните съдилища, 2019—2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁷²)

(*) Данните са подредени по числените стойности за 2020 г., от най-високите до най-ниските. **MT**: през 2019 и 2020 г. няма жени във Висшия съд.

⁷² Европейски институт за равенство между половете, база за статистически данни за равенството между половете: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natcrt_wmid_natcrt_supcrt/datatable.

Графика 38: Брой на адвокатите, 2012, 2018—2020 г. (*) (на 100 000 души от населението) (източник: Проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) към Съвета на Европа)

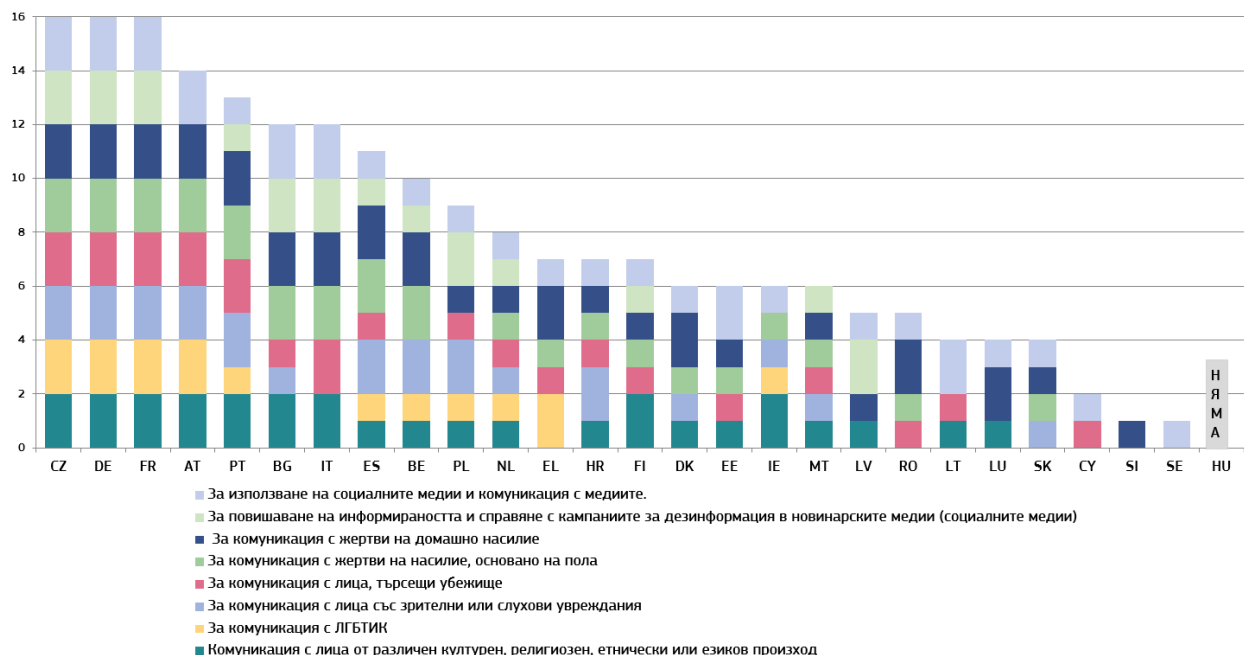

(*) Съгласно методиката на СЕРЕЈ адвокатът е лице, получило необходимия ценз и право съгласно националното законодателство да педира и да извършва действия от името на клиентите си; да упражнява юридическа професия; да се явява пред съдилищата или да консултира и представлява своите клиенти по правни въпроси (Препоръка Rec (2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно свободата на упражняване на адвокатската професия). **DE:** в Германия не се прави разграничение между различни групи адвокати, например между солиситъри или баристъри. **FI:** от 2015 г. насам броят на адвокатите включва както броя на адвокатите, работещи в частния сектор, така и броя на адвокатите, работещи в публичния сектор.

— Обучение —

Обучението на съдиите има важен принос за качеството на съдебните решения, както и на услугите в сферата на правораздаването, предоставяни на гражданите. Посочените по-долу данни обхващат обучението на съдии в широк кръг от области, включително комуникацията със страните по съдебните производства и с пресата, както и в областта на съдебните умения.

Графика39: Наличие на обученията за съдии в областта на комуникацията, 2021 г. (*)
(източник: Европейската комисия⁷³)

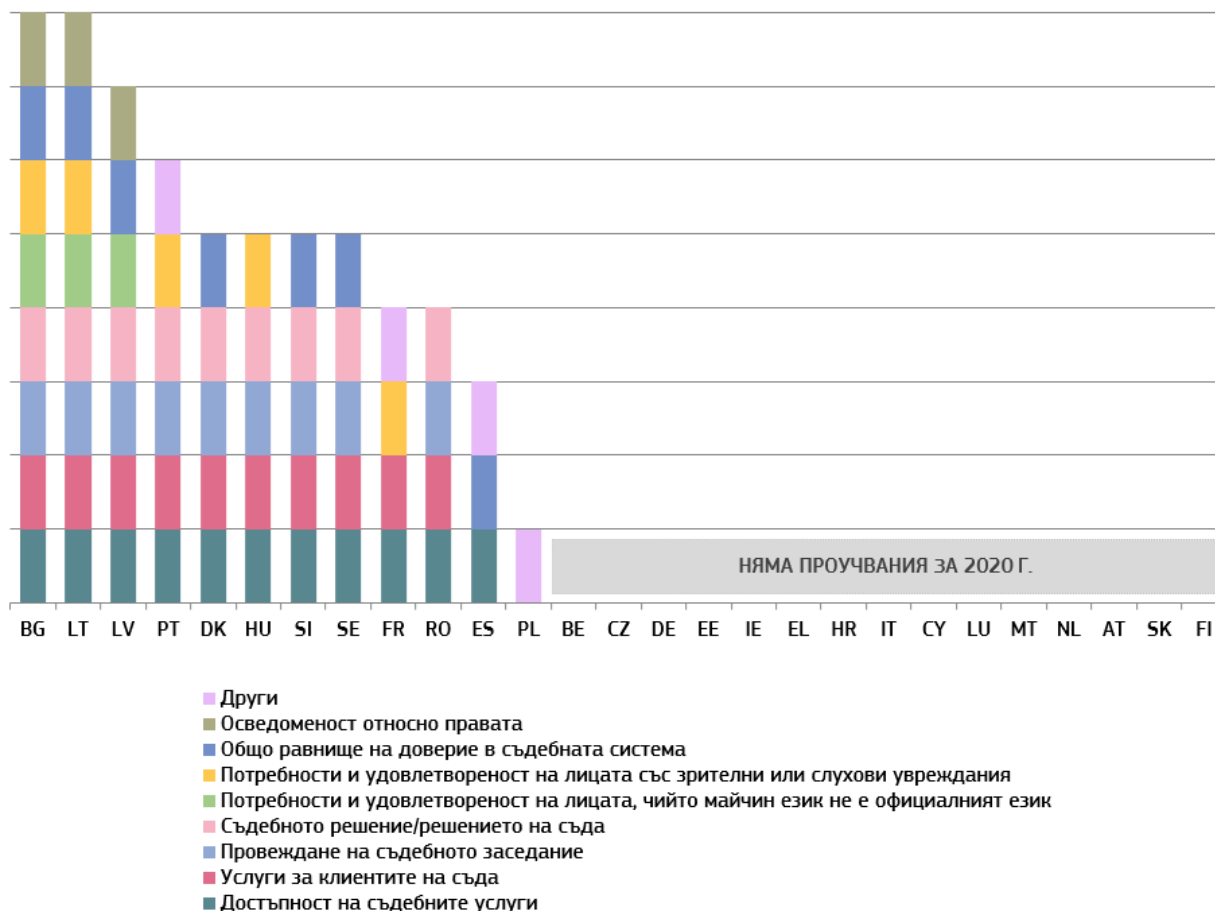
(*) Максимален брой точки: 16 точки. На държавите членки е дадена 1 точка, ако осигуряват първоначално обучение и 1 точка, ако предлагат продължаващо обучение (максимум 2 точки за всеки вид обучение). **MT:** данни за 2020 г.

⁷³ Данни за 2021 г., събрани в сътрудничество с Европейската мрежа за съдебно обучение.

3.2.3. Инструменти за оценка

Редовната оценка би могла да подобри готовността на правосъдната система да реагира на настоящи и бъдещи предизвикателства. Извършването на проучвания (графика 40) е от голямо значение за оценяването на работата на правосъдните системи от гледна точка на практикуващите юристи и ползвателите на услугите на съдилищата.

Графика 40: Теми на проучвания, проведени сред ползватели на услугите на съдилищата или сред практикуващи юристи, 2019 г. (*) (източник: Европейската комисия⁷⁴)

(*) На държавите членки бе дадена по една точка за всяка посочена тема на проучване, независимо дали проучването е било проведено на национално, на регионално равнище, или на равнището на съдилищата. „Други теми“ включват проучване сред страните по делото относно мнението им за новите начини за подобряване на качеството на обслужването на клиентите в съдилищата и достъпността на съдебните услуги (FR), проучване сред съдиите по теми като общото състояние на правосъдната система, тяхната функция и независимостта на съдебната власт (ES), помощта, предоставяна на жертвите на престъпления (PL), общите аспекти на съдилищата и тяхното функциониране, достъпът до информация за съдилищата, съдебните помещения, съдията, отговарящ за процеса, ресурсите, лоялността (PT).

⁷⁴ Данните за 2019 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

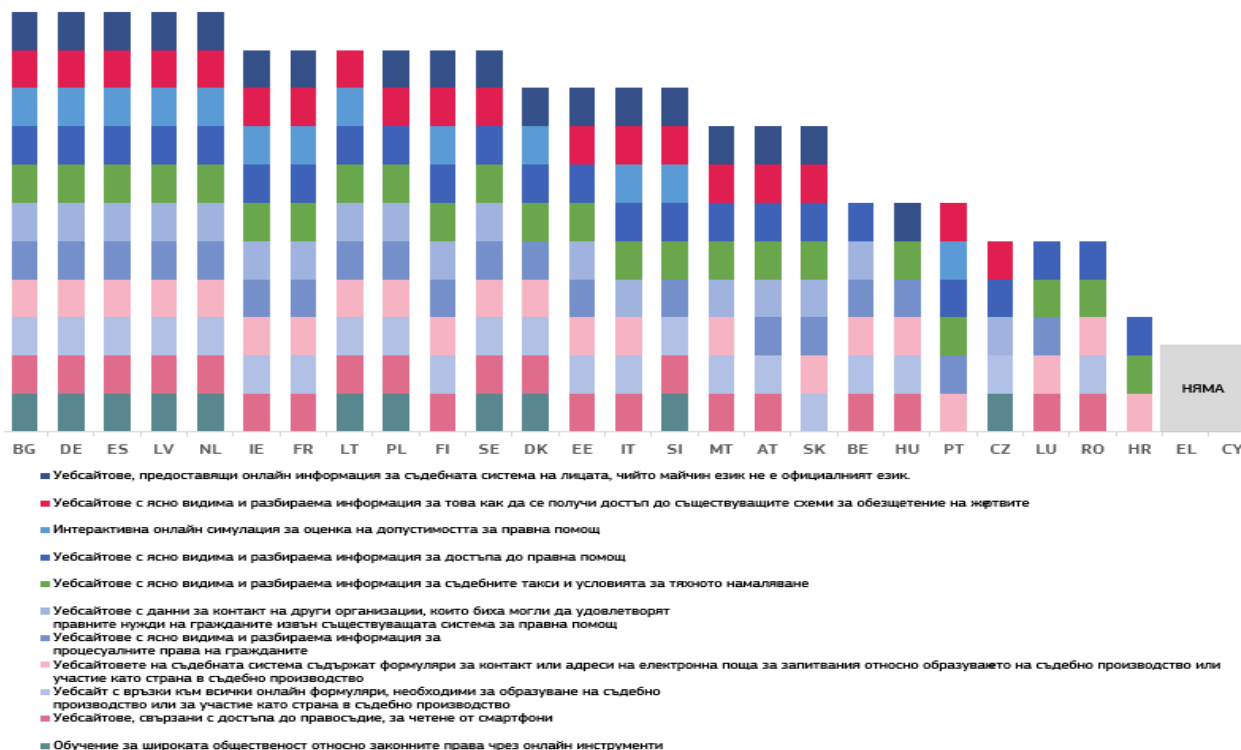
3.2.4. Цифровизация

Използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) може да укрепи правосъдните системи на държавите членки и да ги направи по-достъпни, ефективни, устойчиви и подготвени да се справят с настоящите и бъдещите предизвикателства. Пандемията от COVID-19 оказва неблагоприятно влияние и върху националните правосъдни системи и изведе на преден план редица предизвикателства, засягащи функционирането на съдебната власт. В същото време тя показва необходимостта националните правосъдни системи да подобрят още повече своята цифровизация.

В предишни издания на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието са представени сравнителни данни за някои аспекти на ИКТ в съдебните системи. Както бе обявено в съобщението на Комисията относно цифровизацията на правосъдието в ЕС от 2 декември 2020 г. ⁽⁷⁵⁾, информационното табло е разширено значително с допълнителни данни за цифровизацията в държавите членки. Това следва да даде възможност за по-задълбочено наблюдение на областите на напредък и на нерешените предизвикателства.

За да може правосъдието да е лесно достъпно за гражданите, е необходимо информацията относно националните правосъдни системи да е не само леснодостъпна, но и да е адаптирана спрямо конкретни групи от обществото, които иначе биха срещнали трудности при достъпа до тази информация. На графика 41 е показано наличието на информация онлайн и на конкретни обществени услуги, които могат да помогнат на гражданите да получат достъп до правосъдие.

Графика 41: Наличност на информация онлайн относно съдебната система, предназначена за широката общественост, 2021 г.* (източник: Европейската комисия⁷⁶)

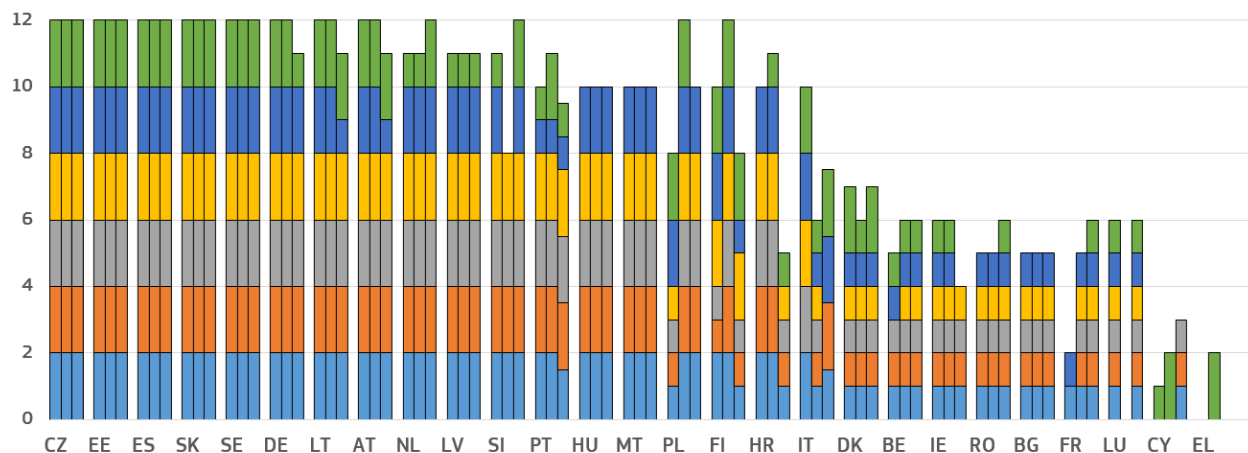
(*): **DE**: всяка федерална провинция, както и органите на федерално равнище вземат самостоятелно решение коя информация да бъде предоставена онлайн.

⁷⁵ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифровизация на правосъдието в ЕС: Инструментарий от възможности“, COM(2020) 710 final, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 540 final.

⁷⁶ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Използването на цифрови решения по граждански/търговски, административни и наказателни дела често изисква подходящо регулиране в националните процесуални правила. На графика 42 е представена възможността за различни участници да използват технологии за комуникация от разстояние (например видеоконферентна връзка) за процедури, свързани със съдебни дела, и е отразена настоящата ситуация по отношение на допустимостта на цифровите доказателства.

Графика 42: Процесуални правила, позволяващи цифрови технологии в съдилища по граждански/търговски, административни и наказателни дела, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁷⁷)

За всяка държава членка трите колони представят процедурните правила, които допускат използването на цифрови технологии в съдилищата по следните видове дела (от ляво надясно):

1. граждански/търговски дела
2. административни дела
3. криминални дела.

- Допустимост на доказателствата, подадени само в цифров формат
- Устната част от производството може да се проведе изцяло посредством комуникационни технологии от разстояние
- Възможен е устен езиков превод, като се използват комуникационни технологии от разстояние
- Експертите могат да бъдат изслушвани чрез комуникационни технологии от разстояние
- Свидетелите могат да бъдат изслушвани чрез комуникационни технологии от разстояние
- Страните/обвиняемите/жертвите могат да бъдат изслушвани чрез комуникационни технологии от разстояние

(*) За всяка държава членка в първата колона се представят процесуалните правила за граждански/търговски дела, във втората колона — за административни дела, а в третата колона — за наказателни дела. Максимален брой точки: 12 точки. За всеки критерий са присъдени по две точки, ако е налице възможност съответно по всички граждански/търговски, административни и наказателни дела (по наказателните дела възможността за изслушване на страните е разделена, за да се обхванат както обвиняемите, така и жертвите). Точките се разделят на две, когато не е налице възможност по всички дела. На държавите членки, в които не се прави разграничение между граждански/търговски и административни дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области. **EL**: няма за административни и наказателни дела. **LU**: няма за административни дела.

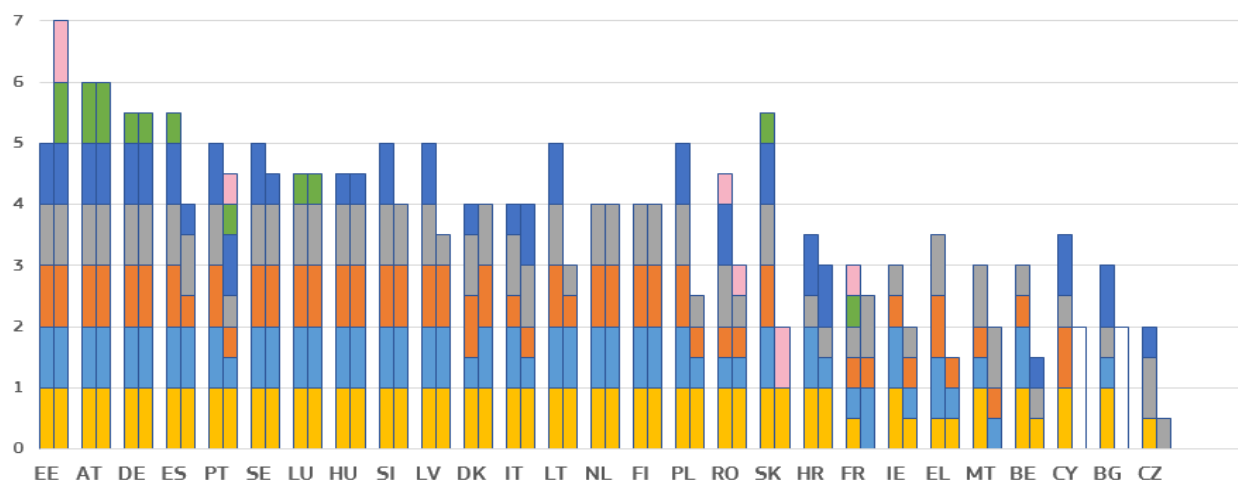
⁷⁷ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

— Използване на цифрови инструменти —

Освен процесуалните правила, подготвени за цифрови технологии, съдилищата и прокуратурите трябва да разполагат с подходящи инструменти и инфраструктура за комуникация от разстояние и защитен достъп до работното място от разстояние (графика 43). За защитената електронна комуникация между съдилищата/прокуратурите и юридическите специалисти и институциите са необходими също и подходяща инфраструктура и оборудване (графики 44 и 45).

ИКТ, включително иновативните технологии, изпълняват важна роля за подпомагане на работата на съдебните органи. Следователно те допринасят значително за качеството на правосъдните системи. Наличието на различни цифрови инструменти на разположение на съдии, прокурори и съдебни служители може да рационализира работните процеси, да осигури справедливо разпределение на натоварването и да доведе до значително намаляване на времето.

Графика 43: Използване на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁷⁸)

За всяка държава членка в двете колони е представено използването на цифровите технологии в следните органи (от ляво надясно):

1. съдилища
2. прокуратура

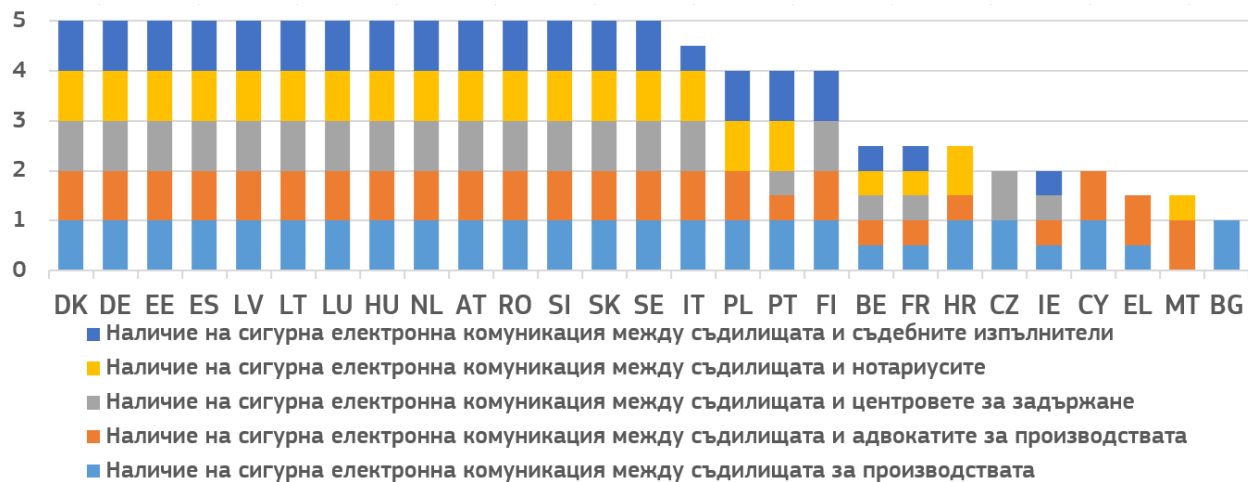
- Използване на технологии на разпределения регистър (блокова верига)
- Използване на приложения с изкуствен интелект в основните дейности
- Електронно разпределяне на делата, с автоматично разпределяне въз основа на обективни критерии
- Използване на комуникационни технологии от разстояние, особено за видеоконферентна връзка
- Служителите могат да работят от разстояние в защитена среда
- Съдиите/прокурорите могат да работят от разстояние в защитена среда
- Използване на електронна система за управление на делата
- Няма

(*) Максимален брой точки: 7 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако дадена технология се използва съответно от съдилищата и прокуратурите и 0,5 точки, когато технологията невинаги се използва от тях.

⁷⁸ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Защитената електронна комуникация може да допринесе за подобряване на качеството на правосъдните системи. Възможността съдилищата да комуникират по електронен път помежду си, както и с юридически специалисти и други институции, може да рационализира процесите и да намали необходимостта от комуникация на хартиен носител и физическо присъствие, което би довело до намаляване на продължителността на досъдебните дейности и съдебните производства.

Графика 44: Съдилища: средства за електронна комуникация, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁷⁹)

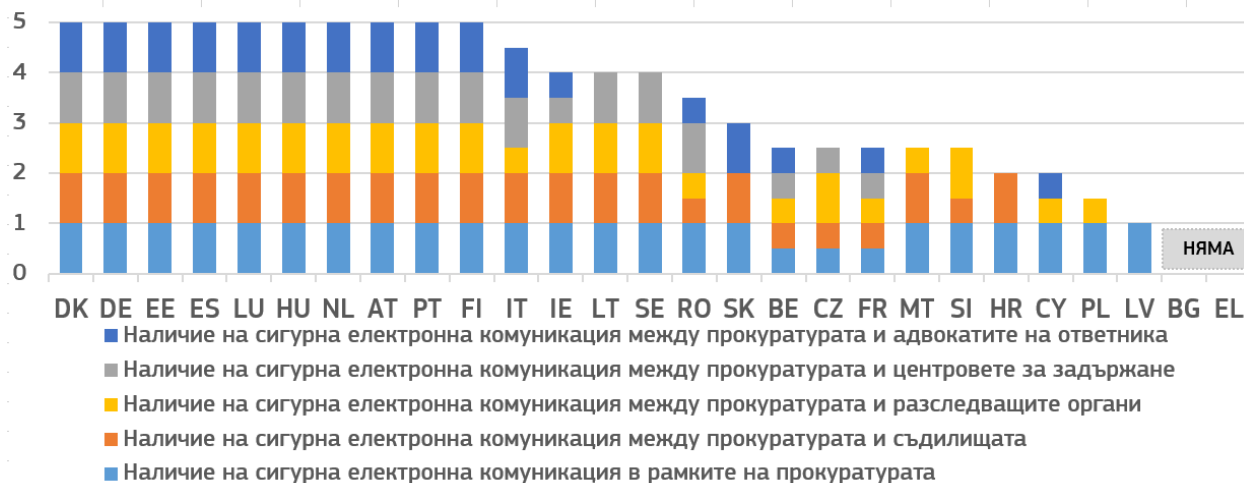

(*) Максимален брой точки: 5 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако е налице защитена електронна комуникация за съдилищата. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. **FI**: задачите на нотариусите не са свързани със съдилищата. Поради това няма причина да им се предоставя защитена връзка.

Прокуратурата е от основно значение за функционирането на системата за наказателно правосъдие. Тя също може да се възползва от достъпа до защитен електронен канал за комуникация, който би могъл да улесни работата ѝ и по този начин да подобри качеството на съдебните производства. Възможността за защитена електронна комуникация между прокуратурите и разследващите органи, адвокатите и съдилищата би спомогнала за по-целесъобразната и ефективна подготовка на производствата пред съда.

⁷⁹ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 45: Прокуратура: средства за електронна комуникация, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁸⁰)

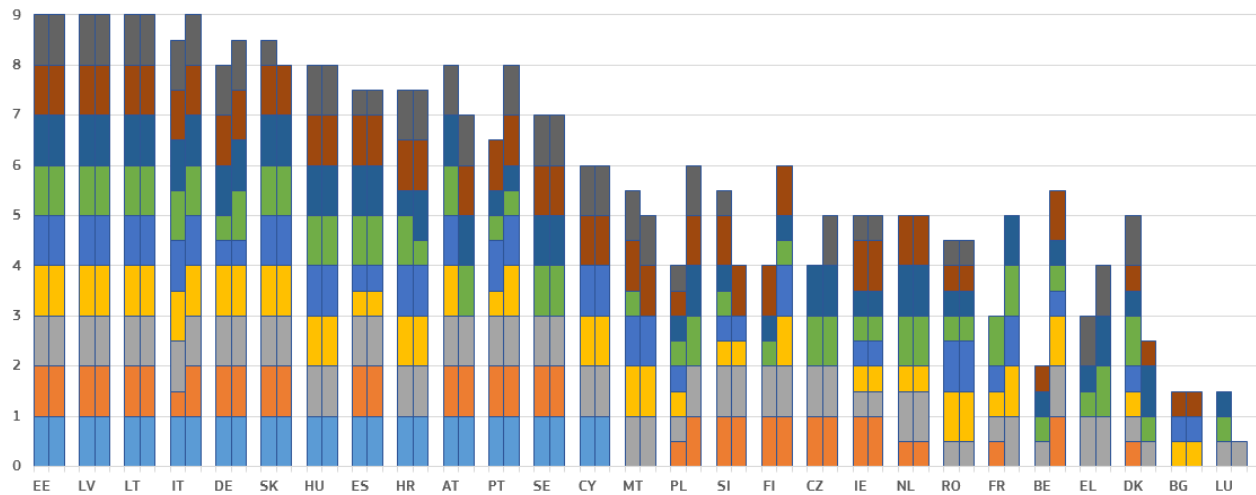

(*) Максимален брой точки: 5 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако е налице защитена електронна комуникация за прокуратурата. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. Наличието на инструменти за електронна комуникация в рамките на прокуратурата включва комуникация с адвокати, наети от прокуратурата.

⁸⁰ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Възможността за извършване на определени действия по електронен път в рамките на съдебното производство е важен аспект от качеството на правосъдните системи. Предявяването на искове по електронен път, възможността за онлайн проследяване и придвижване на производството или за връчване на документи по електронен път може значително да улеснят достъпа до правосъдие за гражданите и предприятията (или за законните им представители) и да намалят забавянията и разходите. Наличието на такива цифрови обществени услуги би спомогнало за приближаването на съдилищата до гражданите и предприятията, както и за повишаване на общественото доверие в правосъдната система.

Графика 46: Цифрови решения за образование и проследяване на производства по граждански/търговски и административни дела, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁸¹)

За всяка държава членка трите колони представят цифровите решения за образование и проследяване на производствата по следните видове дела (отляво на дясно):
 1. граждански/търговски дела
 2. административни дела

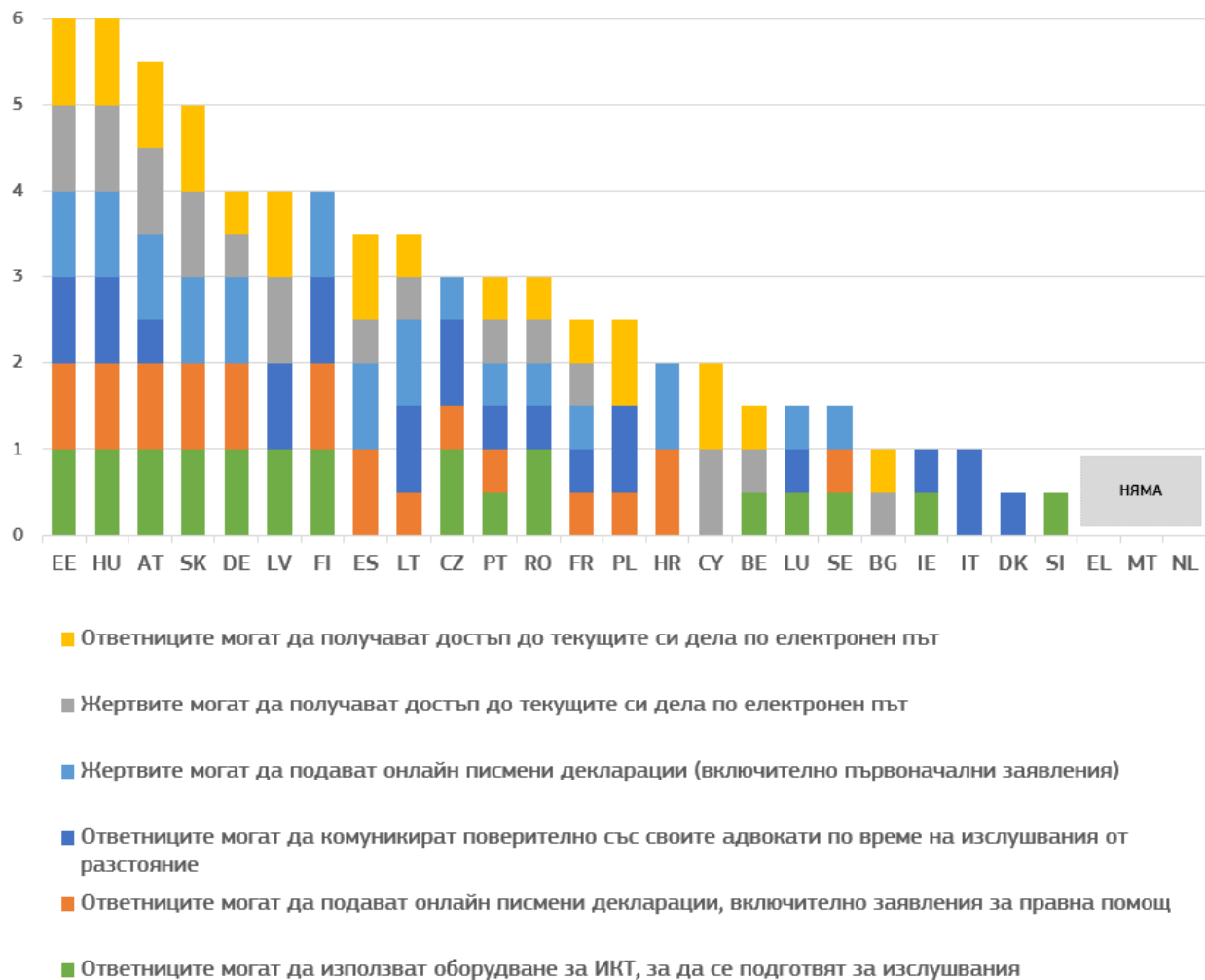
- Възможност за онлайн заплащане на съдебните такси
- Наличие на онлайн информация за съдебните такси
- Официалните съдебни документи могат да се връчват по електронен път на предприятията (когато процедурата не е инициирана от предприятието)
- Официалните съдебни документи могат да се връчват по електронен път на гражданите (когато процедурата не е инициирана от гражданите)
- Възможност за достъп на клиентите до електронното досие на приключените им дела
- Възможност за достъп на клиентите до електронното досие на текущите им дела
- Наличие на електронно потвърждение за получаване, доказващо подаване на документи в съда
- Възможност за онлайн подаване на заявление за правна помощ
- Възможност за онлайн образование на производство/подаване на иск

(*) Максимален брой точки: 9 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако възможността е налице съответно по всички граждански/търговски и административни дела. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. На държавите членки, в които не се прави разграничение между граждански/търговски и административни дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области.

⁸¹ Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Използването на цифрови инструменти за водене и проследяване на съдебни производства по наказателни дела може да помогне също да се гарантират правата на жертвите и обвиняемите. Например цифровите решения може да осигурят поверителна комуникация от разстояние между подсъдимите и техните адвокати, да дадат възможност на обвиняемите, които са задържани, да се подготвят за своето изслушване и да помогнат на жертвите на престъпление да избегнат вторична виктимизация.

Графика 47: Цифрови решения за водене и проследяване на съдебни производства по наказателни дела, 2021 г. (*) (източник: Европейската комисия⁸²)

(*) Максимален брой точки: 6 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако възможността е налице по всички наказателни дела. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела.

⁸² Данните за 2021 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Осигуряването на достъп онлайн до съдебните решения увеличава прозрачността на правосъдните системи, помага на гражданите и предприятията да разберат своите права и може да допринесе за последователността в съдебната практика. Редът и условията за публикуването онлайн на съдебни решения са от основно значение за създаването на лесни за ползване търсачки⁸³, които правят съдебната практика по-достъпна за практикуващите юристи и широката общественост. Безпроблемният достъп и лесната повторна употреба на съдебната практика правят правосъдната система по-съобразена с алгоритмите и дават възможност за иновативни приложения за „правни технологии“ в помощ на юристите.

За публикуването онлайн на съдебните решения се изисква постигане на баланс между различни интереси, при спазване на ограниченията, налагани от нормативната уредба и рамката на политиката. Общият регламент относно защитата на данните⁸⁴ се прилага изцяло за обработването на лични данни от съдилищата. Когато се преценява кои данни да бъдат публикувани, трябва да се постигне справедлив баланс между правото на защита на данните и правото на публикуване на съдебните решения, за да се гарантира прозрачността на правосъдната система. Това важи в особена степен, когато съществува преобладаващ обществен интерес, който оправдава оповестяването на тези данни. В много държави законът или практиката налагат анонимизиране или псевдонимизация⁸⁵ на съдебните решения преди публикуването им, било то систематично или при поискване. Данните, изготвени от съдебната власт, също се регулират от законодателството на ЕС относно отворените данни и повторното използване на информацията от общественния сектор⁸⁶.

Наличието на съдебни решения в машинночетим формат⁸⁷ улеснява съобразената с алгоритмите правосъдна система⁸⁸.

⁸³ Вж. „Ръководство за най-добри практики за управление на върховните съдилища“, изготвено по проекта „Върховните съдилища като гаранция за ефективността на съдебните системи“, стр. 29.

⁸⁴ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) (ОВ L 119, 4.5.2016 г., стр. 1).

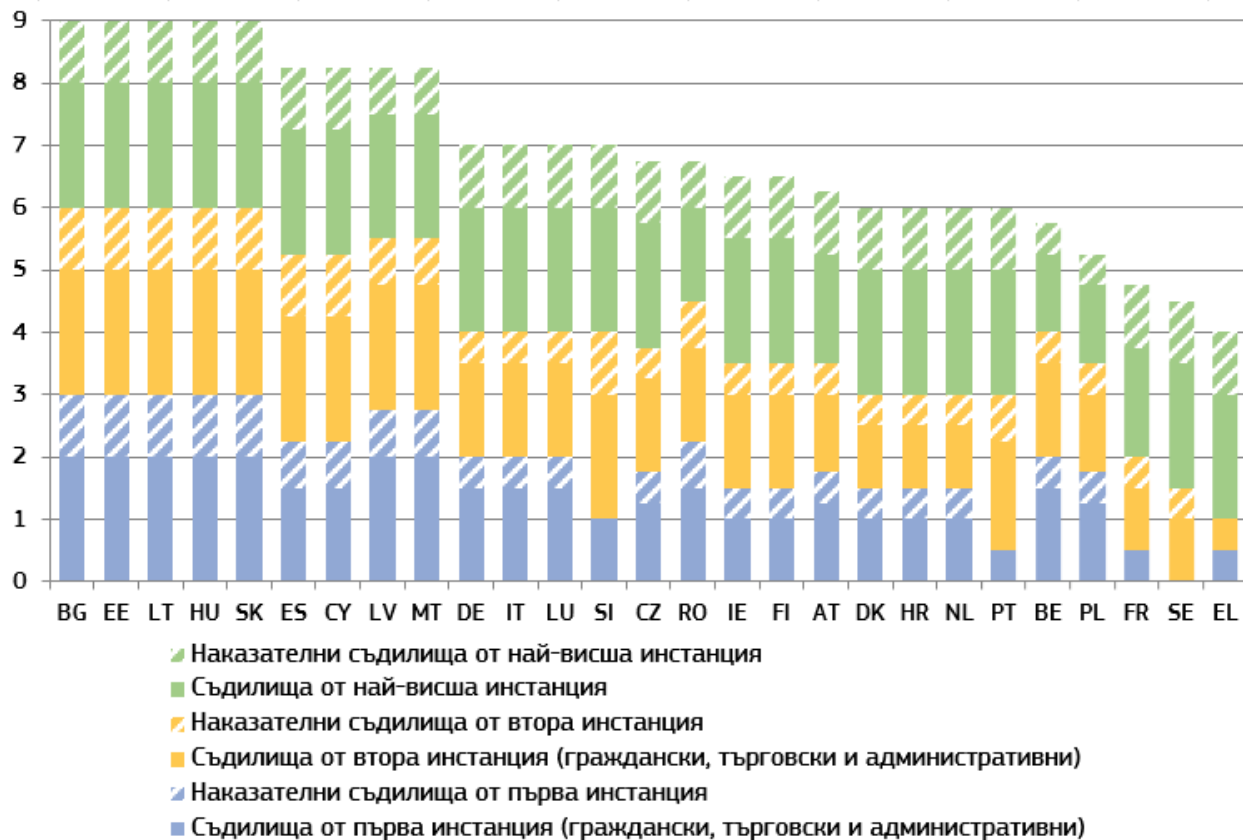
⁸⁵ Анонимизирането/псевдонимизацията е по-ефективно/а, ако се подпомага от алгоритъм. Въпреки това е необходим човешки надзор, тъй като алгоритмите не разбират контекст.

⁸⁶ Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 г. относно повторната употреба на информацията в общественния сектор (ОВ L 345, 31.12.2003 г., стр. 90) и Директива (ЕС) 2019/1024 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно отворените данни и повторното използване на информацията от общественния сектор (ОВ L 172, 26.6.2019 г., стр. 56).

⁸⁷ Решенията, формулирани съгласно стандартите (например Akoma Ntoso), и съпътстващите ги метаданни могат да се изтеглят безплатно под формата на база данни или с помощта на други автоматизирани средства (например приложно-програмен интерфейс).

⁸⁸ Вж. също Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Европейска стратегия за данните“, COM(2020) 66 final, Бяла книга на Комисията за изкуствения интелект — Европа в търсене на високи постижения и атмосфера на доверие, COM(2020) 65 final, Заключение на Съвета и на представителите на правителствата на държавите членки, заседаващи в рамките на Съвета, относно добрите практики за публикуване онлайн на съдебни решения (ОВ С 362, 8.10.2018 г., стр. 2).

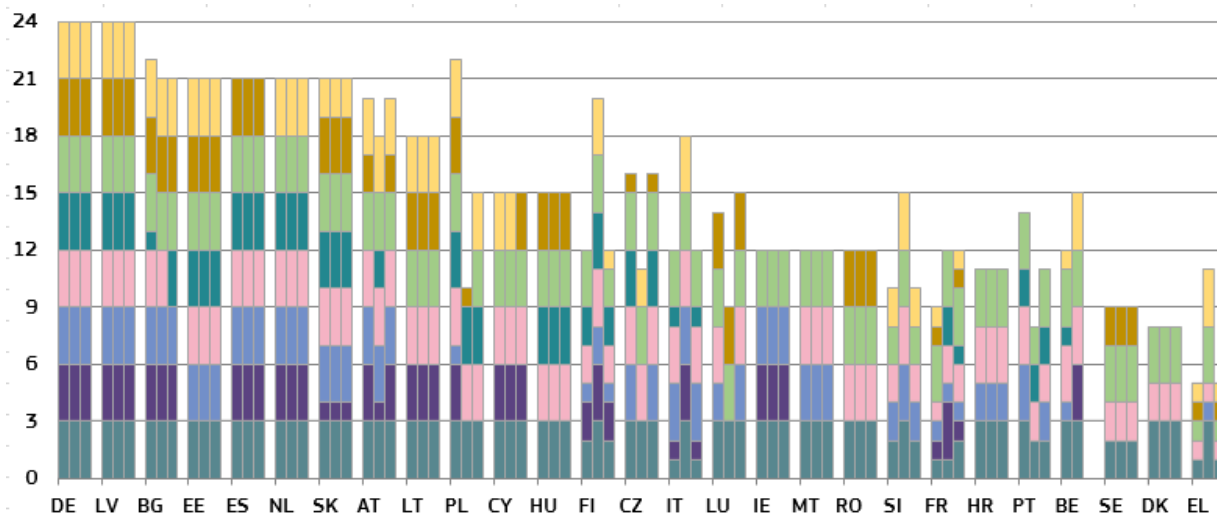
Графика 48: Онлайн достъп за широката общественост до публикувани решения, 2021 г. (*) (граждански/търговски, административни и наказателни дела, всички инстанции) (източник: Европейската комисия⁸⁹)

(*) Максимален брой точки: 9 точки. За всяка съдебна инстанция е присъдена по една точка, ако са достъпни всички съдебни решения съответно по граждански/търговски, административни и наказателни дела, 0,75 точки, когато са достъпни повечето съдебни решения (повече от 50 %), и 0,5 точки, когато са достъпни само някои съдебни решения (по-малко от 50 %). На държавите членки, в които не се прави разграничение между тези две области на правото (гражданско/търговско и административно), са присъдени еднакъв брой точки и за двете области. **BE**: за гражданските и наказателните дела всеки съд решава дали да публикува собствените си решения. **DE**: всяка федерална провинция решава дали да предостави онлайн достъп до първоинстанционните съдебни решения. **AT**: за първа и втора инстанция съдиите решават кои съдебни решения да бъдат публикувани. Не се публикуват решения на Върховния съд, с които се отхвърля жалба без съществени мотиви. Решенията на Върховния административен съд, взети от състав от един съдия, се публикуват, ако съответният съдия реши да ги публикува. Освен това не се публикуват решения, които съдържат само правни въпроси, по които вече има утвърдена съдебна практика на Върховния административен съд, както и несложни решения относно прекратяване на производство. **NL**: решението за публикуване се взема от съдилищата при спазване на публикувани критерии. **PT**: решението за публикуване се взема от комисия към съда. **SI**: не се публикуват процедурни решения, които имат несъществено значение или са без значение за съдебната практика; от решенията по дела, които са идентични по същество (напр. масови дела), се публикува само водещото решение (заедно със списъка на делата със същото съдържание). Отделните по-висшестоящи съдилища решават кои съдебни решения могат да бъдат публикувани. **SK**: не се публикуват решенията по няколко вида граждански дела, като например дела за наследство или за установяване на бащинство. **FI**: съдилищата решават кои съдебни решения да бъдат публикувани.

⁸⁹ Данните за 2020 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 49: Практики за изготвяне на машинночетими съдебни решения, 2021 г. (*)
(граждански/търговски, административни и наказателни дела, всички инстанции)
(източник: Европейската комисия⁹⁰)

За всяка държава членка трите колони представят съществуващите практики за следните видове дела (от ляво надясно):

1. граждански/търговски дела
2. административни дела
3. криминални дела.

- Съдебните решения и съпътстващите ги метаданни могат да се изтеглят безплатно под формата на база данни или с помощта на други автоматизирани средства
- Анонимизирането/псевдонимизацията се подпомага от алгоритъм.
- Съществуват правила за определяне дали в публикуваните онлайн решения се разкриват лични данни
- Съдебните решения имат съпътстваща информация („метаданни“) за цитати и позовавания на националното право и/или правото на ЕС или съдебната практика на ЕС
- Съдебните решения имат съпътстваща информация („метаданни“) за ключови думи, дата на решението и т.н.
- На съдебните решения се задава европейски идентификатор за съдебна практика (ECLI)
- Съдебните решения са оформени съгласно стандарти, даващи възможност за машинно четене
- Уебсайтът е достъпен безплатно за широката общественост

(*) Максимален брой точки: 24 точки за всеки вид дело. За всяка от трите инстанции (първа, втора, последна) може да бъде дадена една точка, ако са обхванати всички съдебни решения. Ако в дадена инстанция са обхванати само някои съдебни решения, се присъжда само половин точка. Ако в дадена държава членка има само две инстанции, се присъждат точки за три инстанции, като несъществуващата инстанция получава същия брой точки като съответната по-висша инстанция. На държавите членки, в които не се прави разграничение между административните и гражданските/търговските дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области на правото. **ES:** не се разрешава използването на базата данни на Генералния съвет на съдебната власт (CGPJ) за търговски цели, както и масовото изтегляне на информация. Повторното използване на тази информация за изготвяне на бази данни или за търговски цели трябва да следва процедурата и условията, установени от CGPJ чрез неговия Център за съдебна документация. **IE:** анонимизирането на решенията се извършва в семейното право, в областта на закрилата на детето и в други области, в които законът изисква или съдията разпорежда да не се разкрива самоличността на страните или лицата.

⁹⁰ Данните за 2020 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

3.2.5. Обобщение относено качеството на правосъдните системи

Лесният достъп, достатъчните ресурси, ефективните инструменти за оценка и цифровизацията допринасят за високото качество на една правосъдна система. Гражданите и предприятията очакват висококачествени решения от една ефективна правосъдна система. В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. се прави сравнителен анализ на тези фактори.

Осигуряване на достъп

В изданието за 2022 г. отново се разглеждат редица елементи, които допринасят за това правосъдната система да бъде достъпна за гражданите:

- наличието на **правна помощ и размерът на съдебните такси** имат значително отражение върху достъпа до правосъдие, особено за хората, живеещи в бедност. На графика 25 е показано, че в някои държави членки потребителите с доходи под прага на бедността, установен от Евростат, не биха получили правна помощ. В сравнение с 2020 г. правната помощ, особено частичната правна помощ, е станала по-достъпна в около една трета от държавите членки, а в две държави членки тя е станала по-ограничена. Това се различава от предишната тенденция за намаляване на достъпността на правната помощ в някои държави членки. Размерът на съдебните такси (графика 26) се запазва до голяма степен стабилен от 2016 г. насам, въпреки че в няколко държави членки той се повишил за исковете с ниска стойност. Тежестта на съдебните такси продължава да е пропорционално по-висока при исковете с ниска стойност. Трудностите при получаването на правна помощ в комбинация с високите съдебни такси в някои държави членки биха могли да възпрепятстват хората, живеещи в бедност, да потърсят правосъдие.
- Размерът на **съдебните такси за търговски съдебни спорове** (графика 27) се различава значително в отделните държави членки (варира от 0,1 % до 6 % от стойността на иска), като само в две държави членки няма съдебни такси. В сравнение с 2020 г. размерът на съдебните такси се запазва в голяма степен стабилен, като само две държави членки са намалили таксата, а една държава членка я е увеличила. На графика 28 е показано до каква степен съдебните разноски могат да бъдат възстановени от спечелилата страна по търговско дело. По отношение на възстановимостта на таксите за правни услуги за съдебната фаза има големи различия между държавите членки със и без система за законоустановени такси, както и в рамките на тези групи (по-специално между повече и по-малко благоприятните системи за държавни такси). Освен това в много държави членки възстановимостта на съдебните разноски зависи от преценката на съдилищата. Определеният от системата размер за възстановяване на таксите за правни услуги може или да стимулира, или да възпре дадено лице да заведе дело, което оказва въздействие върху цялостния достъп до правосъдие.
- В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. продължава да се прави анализ на начините, по които държавите членки насърчават доброволното използване на **алтернативни способи за разрешаване на спорове (АРС)** (графика 29), включително възможността за използване на цифрови технологии. В сравнение с 2020 г. една трета от държавите членки са увеличили усилията си за насърчаване, а

приблизително същият брой са ги намалили. Като цяло начините за насърчаване на използването на способности за АРС обикновено са по-малко при административните спорове, отколкото при гражданските и търговските, трудовите или потребителските спорове, но в сравнение с 2020 г. се наблюдава известно активизиране на усилията в тази област.

- В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. за първи път се прави преглед на **съществуващите специфични практики за подпомагане на лицата с увреждания** при достъпа им до правосъдие на равна основа с останалите. Както личи от графика 30, във всички държави членки съществуват поне някои практики — най-вече процедурни улеснения или информация в достъпни формати. Специфични формати, например с брайлова азбука, на жестомимичен език или в лесен за четене вид, се предоставят при поискване в повече от половината държави членки. Цифровите решения за граждански и търговски дела, административни дела, както и за наказателни дела в първоинстанционните съдилища също са достъпни за хора с увреждания в малко повече от половината държави членки.
- Също за първи път в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. са очертани **някои аспекти на съдебната проверка на действията и бездействията на държавната администрация** въз основа на конкретни оперативни сценарии. От графика 31 е видно, че в почти всички държави членки дружествата могат да получат финансово обезщетение за вреди, причинени от административни решения или от мълчалив отказ, и че съдилищата могат да спрат изпълнението на административни решения. Тези елементи могат да окажат въздействие върху доверието на инвеститорите, бизнес средата и функционирането на единния пазар, което изисква по-внимателно наблюдение и анализ.
- В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. е представен по-задълбочен анализ на съществуващите мерки в държавите членки за осигуряване на **правосъдна система, съобразена с интересите на детето**. По-конкретно, в него е представен подробно изборът на практики в различните видове производства, включени в графика 32, и се прави разграничение (на графика 33) между дете, участващо в производството като жертва, и дете, което е заподозряно или обвиняемо лице. От графика 32 става ясно, че във всички държави членки се предприемат поне някои мерки по отношение на децата, които в повечето случаи гарантират, че те се третират по подходящ начин в съответствие с техните специфични нужди и права. Почти всички държави членки осигуряват и курсове за обучение на съдии по правосъдие, съобразено с интересите на детето. На графика 33 са представени различията между държавите членки в тази област, като от нея е видно, че в около една трета от държавите членки съществуват сравнително по-малко специфични практики за децата, участващи в производства като заподозрени или обвиняеми лица.

Ресурси

Високото качество на правосъдните системи в държавите членки зависи от наличието на достатъчни финансови и човешки ресурси. Това изисква подходящи инвестиции във физическа и техническа инфраструктура, първоначално и продължаващо обучение, както и в многообразие сред съдиите, включително баланс между половете. Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. показва:

- От гледна точка на **финансовите ресурси** данните сочат, че като цяло през 2020 г. общите държавни разходи за съдилищата се запазват предимно стабилни в държавите членки, като остават големи разлики в действителните суми, както в евро на глава от населението, така и като процент от БВП между държавите членки (графики 34 и 35). Почти всички държави членки са увеличили разходите си като процент от БВП през 2020 г. (увеличение в сравнение с 2019 г.), а голяма част от тях са увеличили и разходите си на глава от населението.
- **Жените** все още съставляват по-малко от 50 % от съдиите на ниво Върховен съд в повечето държави членки (графика 37). Цифровите данни за тригодишния период 2019—2021 г. показват различни нива и тенденции в отделните държави членки, но от 2010 г. насам делът на жените съдии на ниво Върховен съд нараства в повечето държави членки.
- За да се подобри комуникацията с уязвимите групи (графика 39), повечето държави членки осигуряват обучение за най-добрите начини за комуникация с жертвите на насилие, основано на пола, и/или на домашно насилие, а повече от две трети от държавите членки осигуряват обучение за комуникация с лицата, търсещи убежище, и с лицата от различен културен, религиозен, етнически или езиков произход. Около половината от държавите членки осигуряват обучение за начините за комуникация с лица със зрителни или слухови увреждания. Освен това повече от две трети от държавите членки осигуряват обучение за използването на социалните медии и/или комуникацията с медиите, а около половината от тях повишават осведомеността и осигуряват обучение за справяне с дезинформацията.

Инструменти за оценка

- **Използването на проучвания** сред ползвателите на услугите на съдилищата и практикуващите юристи (графика 40) е било по-ниско през 2020 г. в сравнение с предходните години, а броят на държавите членки, които предпочитат да не провеждат проучвания, остава стабилен. Въпреки това държавите членки, които не са провеждали проучвания, невинаги са същите като предходната година, което показва, че някои от тях провеждат проучвания през година/на няколко години. Достъпността, обслужването на клиентите, съдебните заседания и съдебните решения, както и цялостното доверие в съдебната система продължават да бъдат повтарящи се теми в проучванията, но само няколко държави членки са задали въпроси във връзка с удовлетвореността на групите със специални потребности или за осведомеността на лицата относно техните права.

Цифровизация

От изданието през 2021 г. в Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е включен голям раздел, в който се разглеждат подробно аспектите, свързани с цифровизацията на правосъдието. Повечето държави членки вече използват цифрови решения в различен контекст и в различна степен, но все още има значителни възможности за подобрения.

- Почти всички държави членки предоставят известна **информация онлайн за своята съдебна система**, включително уебсайтове с видима и разбираема информация за това как да се получи достъп до правна помощ, както и за съдебните такси и критериите за допустимост за тяхното намаляване (графика 41). Между държавите членки обаче съществуват различия по отношение на нивото на информацията и степента, в която тя отговаря на потребностите на хората. Така например неголям брой държави членки (само 13) осигуряват интерактивна онлайн симулация, чрез която гражданите могат да разберат дали отговарят на условията за правна помощ. От друга страна, повечето държави членки предоставят уебсайт с онлайн формуляри за дружества и физически лица, както и информация за лицата, чийто майчин език не е официалният език.
- По-малко от половината от държавите членки имат **процесуални правила, подготвени за цифрови технологии** (графика 42), които позволяват цялостно използване на комуникация от разстояние и допустимост на доказателствата само в цифров формат. В останалите държави членки това е възможно само в ограничен брой ситуации. Въпреки това в почти половината от държавите членки е отбелязан напредък от 2020 г. насам.
- Що се отнася до **използването на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите** (графика 43), в повечето от държавите членки вече са на разположение различни цифрови инструменти за съдилищата, прокурорите и служителите. Въпреки че повечето държави членки имат системи за управление на дела, системи за видеоконферентна връзка и практики за работа от разстояние, необходим е допълнителен напредък в автоматизирането на системите за разпределяне на делата и в осигуряването на по-широк достъп до изкуствения интелект и инструментите, базирани на блокови вериги.
- Съдилищата в повечето държави членки разполагат със **защитени електронни инструменти за комуникация**. В редица държави членки обаче съдилищата могат да комуникират само чрез защитени електронни средства с определени практикуващи юристи и/или национални органи (графика 44). Що се отнася до прокуратурата (графика 45), повече от една трета от държавите членки цялостно осигуряват защитена електронна комуникация с практикуващи юристи и национални институции, което представлява напредък в сравнение с 2020 г.
- По гражданските/търговските и административните дела повечето държави членки, макар и в различна степен, предоставят на лицата и предприятията (или на техните законни представители) **онлайн достъп до техните текущи или приключени дела** (графика 46). В повече от една трета от държавите членки физическите лица и предприятията са се възползвали от подобрен достъп онлайн в сравнение с 2020 г. Независимо от това по наказателните дела (графика 47) в повечето държави членки обвиняемите и жертвите имат много ограничени възможности да проследяват или да водят част от своите дела по електронен път, въпреки подобренията в около половината от държавите членки.
- С цел да се даде по-точна представа за **положението в държавите членки**, в информационното табло за 2022 г. се оценяват по-подробно данните за **онлайн достъпа до съдебните решения** (графика 48). Поради това резултатите се различават от тези през предходната година. По-специално, относно публикуването на съдебните решения на най-висшата инстанция: 22 държави членки публикуват всички граждански/търговски и административни съдебни решения и 22 държави членки

публикуват също и решения по наказателни дела. Въпреки това публикуването на решенията на втора инстанция онлайн е по-рядко срещано, като само десет държави членки публикуват всички решения на съдилищата от втора инстанция.

- В Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. продължава да се прави анализ **на практиките в държавите членки, които улесняват изготвянето на машинночетими съдебни решения** (графика 49). Във всички държави членки съществуват поне някои практики за граждански/търговски, административни и наказателни дела, въпреки че има значителни различия между отделните държави членки. Изглежда, че административните съдилища са относително по-напреднали в предоставянето на безпрепятствен достъп до съдебната практика и улесняване на лесното ѝ повторно използване от страна на дружествата в областта на „правните технологии“. Като цяло се наблюдава тенденция към въвеждане на повече практики, особено за наличието на метаданни в решенията по ключови думи, датите на решенията и регулирането на личните данни в публикуваните решения. През 2021 г. десет държави членки отчитат подобрение в сравнение с предходната година. Правосъдните системи, в които съществуват практики за оформяне на съдебните решения съгласно стандарти, даващи възможност за машинно четене, изглежда, имат потенциала да постигнат по-добри резултати в бъдеще.